

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İLKÖĞRETİM II. KADEMESİNDEKİ ÇOCUKLARA
YÖNELİK İSTİSMARIN VE İHMALİN ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLER YÖNÜNDEN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Safiye YILDIZ(ARABACI)

Enstitü Anabilim Dalı : Eğitim Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Eğitimde Psikolojik Hizmetler

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Murat İSKENDER

HAZİRAN - 2007

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İLKÖĞRETİM II. KADEMESİNDEKİ ÇOCUKLARA
YÖNELİK İSTİSMARIN VE İHMALİN ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLER YÖNÜNDEN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Safiye YILDIZ(ARABACI)

Enstitü Anabilim Dalı : Eğitim Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Eğitimde Psikolojik Hizmetler

Bu tez 20/06/2007 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Yrd.Doç.Dr. Murat İSKENDER
Jüri Başkanı

Prof.Dr.Ramazan ABACI
Jüri Üyesi

Yrd.Doç.Dr.Bünyamin KOÇAOĞLU
Jüri Üyesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Safiye YILDIZ (ARABACI)

11/06/2007

ÖNSÖZ

Dünyaya geldikten sonra ihtiyaçlarımızı karşıladığımız ilk ortam ailedir. Aile içinde büyür, gelişir ve sosyalleşiriz. Aile bireyleri arasında yaşanan her türlü ilişki yaşamımız boyunca etkilidir. Yaşadığımız olumlu ilişkiler bize kazanç olarak dönerken, olumsuz ilişkilerimiz kötü sonuçlar olarak karşımıza çıkacaktır. Aile içersinde yaşanan, anne-baba çatışmaları, şiddet, çocuğa yönelik her türlü istismar ve ihmal bireyin hayatını kötü etkileyen olumsuzluklar arasındadır. Özellikle bu sorunların çocuklukla yetişkinlik arasında geçiş dönemini oluşturan ergenlik döneminde yaşanması, problemlere ayrı bir boyut kazandıracaktır. Bu bağlamda konunun önemliliği, bu konu üzerine yapılan araştırma sayısının sınırlılığı, konuyu araştırma ilgisini arttırmıştır. Bununla birlikte istismar ve ihmal ile ergenin, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyleri ile ilişkisinin ele alınmasının katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Öncelikle büyük bir özveri ile çalışmanın tüm aşamalarında yardımcı olan ve her konuda cesaret veren değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Murat İSKENDER'e teşekkürü bir borç bilirim.

Ders yılımızda bölümümüzle ilgili eşsiz deneyimlerini bizlerle paylaşan hocamız Prof. Dr. Ramazan ABACI'ya,

analiz çalışmalarında yardımcı olan Mübin KIYICI'ya ,

tüm düzenlemelere, anket uygulamalarına ve düzeltmelere katkı sağlayan eşim İsa YILDIZ'a,

son olarak yaşamım boyunca hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen, her zaman güven ve cesaret veren canım babama ve canım anneme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	v
TABLO LİSTESİ.....	vi
ÖZET.....	vii
SUMMARY.....	viii
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
1.1. Ergenlik Çağı ve Ergenin Gelişim Özellikleri.....	9
1.1.1. Ergenin Bedensel Gelişimi	9
1.1. 2. Ergenin Bilişsel Gelişimi.....	9
1.1. 3. Ergenin Kişilik Gelişimi.....	10
1.1. 4. Ergenin Duygusal Gelişimi.....	10
1.1. 5. Ergenin Sosyal Gelişimi.....	11
1. 2. Aile ve Aile – Ergen İlişkileri	11
1. 2.1. Aile.....	11
1. 2.2. Aile ve Ergen İlişkileri.....	12
1. 2.3. Anne – Baba Tutumları.....	12
1. 3. Şiddet.....	15
1.3.1. Şiddetin Tanımı.....	15
1.3.2. Aile İçi Şiddet.....	15
1.3.3. Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerine Etkileri.....	17
1.4. Çocuk İstismarı ve İhmali.....	19
1.4.1. Çocuk İstismarının Tanımı	19
1.4.2. Çocuk İhmalinin Tanımı.....	20
1.4.3. Çocuk İstismarı Tipleri ve İlişkili Çalışmalar.....	20
1.4.3.1. Fiziksel İstismar ve İhmali.....	20
1.4.3.2. Cinsel İstismar ve İhmali.....	23
1.4.3.3. Duygusal İstismar ve İhmali	24
1.4.3.4. Ekonomik İstismar ve İhmali.....	28

1.4.4. Çocuk İstismar ve İhmalinin Nedenleri	30
1.4.4.1. Anneye ve Babaya Yönelik Nedenler.....	30
1.4.4.2. Çocuğa Yönelik Nedenler.....	31
1.4.5. Çocuk İstismarını Açıklamaya Yönelik Kuramlar.....	32
1.4.5.1. Psikiyatrik Model.....	32
1.4.5.2. Sosyolojik Model.....	33
1.4.5.3. Sosyal-Durumsal Model.....	33
1.4.5.4. Sosyal Öğrenme Modeli.....	34
1.4.6. Hukuksal Açıdan Çocuk İstismarı ve İhmali.....	35
1.4.6.1. Türk Hukuk Sisteminde Çocuk İstismar ve İhmaline Yönelik Hükümler.....	35
1.4.6.2. Evrensel Çocuk Hakları Sözleşmesinde Çocuk İstismar ve İhmaline Yönelik Maddeler	36
1.4.7. İstismar ve İhmalin Çocuk ve Ergen Üzerine Etkileri	37
1.4.8. Saldırganlık	38
1.4.9. Benlik ve Benlik Saygısı.....	40
1.4.10. Depresyon	41
1.4.11. Çocuk İstismar ve İhmali ile İlgili Ülkemizde ve Yurtdışında Yapılan Çalışmalar.....	43
BÖLÜM 2 : YÖNTEM	49
2.1. Araştırma Modeli.....	49
2. 2. Evren ve Örneklem.....	49
2. 3. Veri Toplama Araçları.....	50
2. 3.1. Kişisel Bilgi Formu (KBF).....	50
2. 3.2. Çocuk İstismarı ve İhmalini Tanılama Anketi – Tarama Formu (ÇİTA-T)	51
2.3.2.1. Ölçeğin Teknik Değerlendirmesi.....	51
2. 3.3. Saldırganlık Ölçeği (SÖ).....	52
2. 3.3.1. Ölçeğin Teknik Değerlendirmesi.....	52

2. 3.4. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ).....	53
2.3.4.1. Ölçeğin Teknik Değerlendirmesi.....	54
2. 3.5. Kısa Semptom Envanteri (KSE).....	55
3. 3.5.1. Ölçeğin Türkiye Uyarlaması.....	55
2. 3.6. Verilerin Toplanması.....	56
2. 3.7. Verilerin Analizi	56
BÖLÜM 3: BULGULAR	58
3.1. Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular	58
3.1.1. Cinsiyet, Yaş, Sınıf, Başarı Durumu.....	58
3.1.2. Anne - Baba Yaşam Durumu, Evlilik Durumu, Ailedeki Çocuk Sayısı.....	59
3.1.3. Anne-Babanın Öğrenim Durumu, Anne-Babanın İş Durumu, Aile Gelir Düzeyi	60
3.1.4. Ergenin İş Durumu , Daha Önce Yaşadığı Yer, Okulun Bulunduğu Yer..	62
3.1.5. Duygusal İstismar, Fiziksel İstismar, İhmal ve Ekonomik İstismar	63
3.1.6. Saldırganlık , Benlik Saygısı, Depresyon	64
3.2. Farklılıkların İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	65
3.2.1. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular	65
3.2.2. Yaş Değişkenine İlişkin Bulgular	66
3.2.3. Sınıf Değişkenine İlişkin Bulgular	68
3.2.4. Başarı Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular	68
3.2.5. Anne Yaşam Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular	71
3.2.6. Baba Yaşam Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular	72
3.2.7. Anne Baba Evlilik Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular	73
3.2.8. Kardeş Sayısı Değişkenine İlişkin Bulgular	74
3.2.9. Baba Öğrenim Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular	76
3.2.10. Anne Öğrenim Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular	80
3.2.11. Baba İş Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular	82
3.2.12. Anne İş Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular	84

3.2.13. Gelir Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular	86
3.2.14. İş Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular	88
3.2.15. Daha Önce Yaşanan Yer Değişkenine İlişkin Bulgular	89
3.2.16. Okulun Bulunduğu Yer Değişkenine İlişkin Bulgular	91
3.3. Korelasyon Sonuçları	93
BÖLÜM 4: TARTIŞMA VE YORUM	96
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	103
Sonuç	103
Öneriler	104
YARARLANILAN KAYNAKLAR	106
EKLER	120
ÖZGEÇMİŞ.....	127

KISALTMALAR LİSTESİ

UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
CPS	: Çocuk Koruma Servisi
KBF	: Kişisel Bilgi Formu
ÇİTA – T	: Çocuk İstismarı ve İhmalini Tanılama Anketi – Tarama Formu
SÖ	: Saldırganlık Ölçeği
RBSÖ	: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği
KSE	: Kısa Semptom Envanteri
BSI	: Brief Symptom Inventory
S	: Somatizasyon
OKD	: Obsesif Kompulsif Bozukluk
KD	: Kişilerarası Duyarlılık
D	: Depresyon
AB	: Anksiyete Bozukluğu
H	: Hostilite
FA	: Fobik Anksiyete
PD	: Paranoid Düşünceler
P	: Psikotizm
EM	: Ek Maddeler
N	: Öğrenci Sayısı
Std.dev	: Standart Sapma
t	: Hesaplanan t değeri
df	: Serbestlik Derecesi
F	: Hesaplanan F değeri
p	: Anlamlılık
r	: Korelasyon Katsayısı

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Örneklem Grubunun Cinsiyet, Yaş, Sınıf, Başarı Durumu Dağılımı.....	59
Tablo 2: Örneklem Grubunun Anne - Baba Yaşam Durumu, Evlilik Durumu, Ailedeki Çocuk Sayısı.....	60
Tablo 3: Örneklem Grubunun Anne - Babanın Öğrenim Durumu, Anne - Babanın İş Durumu, Aile Gelir Düzeyi İlişkin Dağılım	61
Tablo 4: Örneklem Grubunun Ergenin İş Durumu , Daha Önce Yaşadığı Yer, Okulun Bulunduğu Yer Dağılımı	63
Tablo 5: Duygusal İstismar, Fiziksel İstismar, İhmal ve Ekonomik İstismar.....	64
Tablo 6: Örneklem Grubunun Saldırganlık , Benlik Saygısı, Depresyon Dağılımı	65
Tablo 7: Cinsiyet Değişkenine Göre T Testi Sonuçları	66
Tablo 8: Yaş Değişkenine Göre Anova Analizi Sonuçları	67
Tablo 9: Yaş Değişkenine Göre Ekonomik İstismar.....	68
Tablo 10: Yaş Değişkenine Göre Saldırganlık Düzeyi	68
Tablo 11: Sınıfa Göre T Testi Sonuçları	69
Tablo 12: Başarı Durumuna Göre Anova Analizi Sonuçları	70
Tablo 13: Başarı Durumu Değişkenine Göre İhmal Edilme Düzeyi	71
Tablo 14: Başarı Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Düzeyi	71
Tablo 15: Başarı Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Düzeyi	72
Tablo 16: Anne Yaşam Durumuna Göre T Testi Sonuçları	72
Tablo 17: Baba Yaşam Durumuna Göre T Testi Sonuçları	73
Tablo 18: Anne Baba Evlilik Durumuna Göre T Testi Sonuçları	74
Tablo 19: Kardeş Sayısına Göre Anova Analizi Sonuçları	75
Tablo 20: Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Duygusal İstismar Düzeyi	76
Tablo 21: Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Fiziksel İstismar Düzeyi.....	76
Tablo 22: Kardeş Sayısı Değişkenine Göre İhmal Edilme Düzeyi	77
Tablo 23: Baba Öğrenim Durumlarına Göre Anova Analizi Sonuçları	77
Tablo 24: Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Fiziksel İstismar Düzeyi.....	78

Tablo 25: Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre İhmal Düzeyi.....	79
Tablo 26: Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Ekonomik İstismar Düzeyi.....	79
Tablo 27: Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Düzeyi	80
Tablo 28: Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Düzeyi	80
Tablo 29: Anne Öğrenim Durumuna Göre Anova Analizi Sonuçları	81
Tablo 30: Anne Öğrenim Durumu Değişkenine Göre İhmal Düzeyi	82
Tablo 31: Anne Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Ekonomik İstismar Düzeyi.....	82
Tablo 32: Baba İş Durumuna Göre Anova Analizi Sonuçları.....	83
Tablo 33: Baba İş Durumu Değişkenine Göre İhmal Düzeyi.....	84
Tablo 34: Baba İş Durumu Değişkenine Göre Ekonomik İstismar Düzeyi.....	84
Tablo 35: Anne İş Durumuna Göre Anova Analizi Sonuçları.....	85
Tablo 36: Anne İş Durumu Değişkenine Göre Fiziksel İstismar Düzeyi.....	86
Tablo 37: Anne İş Durumu Değişkenine Göre Ekonomik İstismar Düzeyi.....	86
Tablo 38: Gelir Durumuna Göre Anova Analizi Sonuçları.....	87
Tablo 39: Gelir Durumu Değişkenine Göre Duygusal İstismar Düzeyi	88
Tablo 40: Gelir Durumu Değişkenine Göre İhmal Düzeyi.....	88
Tablo 41: Gelir Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Düzeyi.....	89
Tablo 42: Çalışıp Çalışmama Durumuna Göre T Testi Sonuçları	89
Tablo 43: Daha Önce Yaşadığı Yer Durumuna Göre Anova Analizi Sonuçları	90
Tablo 44: Daha Önce Yaşadığı Yer Değişkenine Göre İhmal Düzeyi.....	91
Tablo 45: Daha Önce Yaşadığı Yer Değişkenine Göre Ekonomik İstismar Düzeyi...	92
Tablo 46: Okulun Bulunduğu Yere Göre Anova Analizi Sonuçları	92
Tablo 47: Okulun Bulunduğu Yer Değişkenine Göre İhmal Düzeyi.....	93
Tablo 48: Okulun Bulunduğu Yer Değişkenine Göre Ekonomik İstismar Düzeyi.....	94
Tablo 49: Okulun Bulunduğu Yer Değişkenine Göre Saldırganlık Düzeyi.....	94
Tablo 50: Korelasyon Sonuçları.....	95

Tezin Başlığı: İlköğretim II. kademesindeki Çocuklara Yönelik İstismarın ve İhmalin Çeşitli Değişkenler Yönünden İncelenmesi

Tezin Yazarı: Safiye YILDIZ(ARABACI)

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Murat İSKENDER

Kabul Tarihi: 20. 06. 2007

Sayfa Sayısı: VIII(ön kısım)+ 119 (tez) + 6 (ekler)

Anabilim Dalı: Eğitim Bilimleri

Bilim Dalı: Eğitimde Psikolojik Hizmetler

Bu çalışmada ilköğretim II. kademe öğrencilerinin duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar düzeyleri ile saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bunun yanında istismar ve ihmal düzeyleri demografik değişkenler açısından değerlendirilmiştir. Temel araştırma beklentisi istismar ve ihmal düzeyleri ile saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon arasında bir ilişki olacağı yönündedir. Ayrıca demografik değişkenlerle istismar ve ihmal düzeyleri arasında anlamlı farklılık çıkacağı düşünülmüştür.

Araştırma için; Çocuk İstismarı Tanılama Anketi –Tarama Formu (ÇITA-T; Oral ve İnancı, 2004), Saldırganlık Ölçeği (SÖ; Sears, 1961), Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ; Rosenberg, 1965), Kısa Semptom Envanteri (KSE; Derogatis, 1992) ve Kişisel Bilgi Formu (KBF) uygulanmıştır. Sakarya ili Adapazarı Merkez, Ferizli ve Kocaali ilçesi ve Çaybaşı Köyünde bulunan ilköğretim okullarında öğrenimlerine devam eden, rastgele seçilmiş, 655 (315 kız ve 345 erkek) öğrenci çalışmaya katılmıştır. Verilerin analizi T testi, Anova Analizi, Tukey B testi ve Korelasyon ile yapılmıştır. Araştırma ve sonuçları göstermiştir ki duygusal istismar ile fiziksel istismar arasında, fiziksel istismar, ihmal ve ekonomik istismar ile depresyon arasında pozitif yönlü ilişki bulunurken, istismar ve ihmal düzeyleri ile saldırganlık ve benlik saygısı düzeyleri arasında negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Buna ek olarak demografik değişkenlerle istismar ve ihmal düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir.

Bu çalışma istismar ve ihmal düzeyleri ile depresyon arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca demografik özelliklerin çocuk istismar ve ihmali için risk faktörleri arasında yer aldığı belirlenmiştir. Son olarak araştırmanın sınırlılıkları, sonuçlarına ilişkin tartışma ve diğer araştırmalar için öneriler tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Duygusal İstismar, Fiziksel İstismar, İhmal, Ekonomik İstismar, Saldırganlık, Benlik Saygısı ve Depresyon

The Title of Thesis: Investigating Negligence With Various Variables and Abuse Connected With Children At Second Stage In Primary School.

Author: Safiye Yıldız (Arabacı)

Supervisor : Assist. Prof. Dr. Murat İSKENDER

Date: 20. 06. 2007

Nu. Of pages: VIII(pre text)+119(main body)+ 6(appendices)

Department: Education Sciencies

Subfield: The Phsicological Services İn Education

In this study, the connection between in Primary School at second grade students' emotional abuse, physical abuse, negligence, economic abuse degrees with aggressiveness, self esteem and depression degrees was investigated. In addition to, abuse and negligence degrees according to demographic variables were evalvated. Basic main investigating expectation will be interaction between abuse and negligence degree with aggressiveness, self esteem and depression. Also, it was thought that meaningful differences will appear between abuse and negligence degree with demographic variables.

For researching; Child Abuse Diagnose Questionnaire- Scanning Form (Oral ve İnancı, 2004), Aggression Scale (Sears, 1961), Rosenberg Self – Esteem Scale (Rosenberg, 1965), Brief Symptom Inventory (BSI; Derogatis, 1992) and Personal Information Form were applied. 655 students (315 female and 345 male) were random selected education school in the centre of Sakarya city, Ferizli and Kocaali district and Çaybaşı village were participated in the study. The analysis of datum is with T test, The Analysis Of Anova and The B Test Of Tukey were done. The conclusion of researching; the positive relation was founded between emotional abuse and physical abuse also between physical abuse, negligence and economic abuse with depression but the negative relation was founded between abuse and negligence degree with aggressiveness and self – esteem. In addition to, meaningful differences were determined between demographic variables with abuse and negligence degree.

This study showed that there is a meaningful relation between abuse with negligence degree and depression. Besides, it was determined that demographic features for child abuse and negligence which are between risk factors. At the end, the limitations of researching, the discussion related with conclusions of researching and suggestions for other researching were discussed.

Keywords: Emotional Abuse, Physical Abuse, Negligence, Economic Abuse, Aggressiveness, Self – Esteem and Depressions.

GİRİŞ

Toplumun temel taşlarından biri olan aile, çocuğun sosyalleşmesinde ve gelişmesinde önemli etmenlerden biridir. Aile; anne-baba ve çocuklardan oluşan en küçük sosyal birimdir. Hepimiz bu tanıma uysun ya da uymasın bir aile içerisinde doğar, büyürüz. Aile karmaşık bir sistemdir. Bu sistem içerisinde bireyler, kişisel özellikleri ile aile içerisinde bireylerle ilişki içerisindeyler. Kişilerin aile içinde yapısı ve düzeni vardır. Bunlar aile içi rolleri oluşturur. Çocuk, bu roller doğrultusunda büyür, gelişir ve sosyalleşir.

Çocuklar ana babaya bakım ve beslenme açısından ihtiyaç duydukları gibi ilgi ve sevgi bakımından da ihtiyaç duymaktadırlar. Çocuk sevgi dolu ve huzurlu bir aile ortamında kurduğu temellerle davranışlarını, sosyal ilişkilerini ve topluma uyumunu düzenler. Çocukların iyi yetişmesi, ana ve babaların tutumlarına bağlıdır. Bu nedenle ana babaların çocuklarına yönelik sergiledikleri tutum ve davranışlar, çocuğun yetiştiği ortam, çevresindeki diğer yetişkinlerin davranışları çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesi açısından önemlidir(SHÇEK, 2006).

Çocuk yetiştirmede ve ailenin çocuğa karşı tutumlarını belirlemede, anne-baba tarafından çocuğun gelişim dönemlerine ait özelliklerin bilinmesi gerekmektedir. Çünkü anne- babanın ve ailenin diğer bireylerinin çocukla olan etkileşimi, çocuğun aile içindeki yerini belirlemektedir (Türkbay ve ark.,2006). Sağlıklı etkileşimin gerçekleşebilmesi içinde insan gelişimin en kritik dönemi olarak kabul edilen ergenlik dönemi gelişim özelliklerinin bilinmesi önem taşımaktadır.

Anne-baba ve çocuk ilişkisi temelde anne-babanın tutumlarına bağlıdır (Yavuzer, 2003). Ana babaların çocuklarına karşı tutumları ise, kendi kişilik özelliklerinden, içinde yetiştikleri sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik koşullardan, eğitim düzeyinden, çocukluklarına ait özelliklerden ve içinde bulundukları toplumun geleneksel çocuk yetiştirme yöntemlerinden etkilenmektedir (SHÇEK, 2006).

Şiddet; insanların fiziksel ve ruhsal açıdan zarar görmelerine, yaralanmalarına yol açan hareketlerin tümüdür. İnsanların bu türlü zarar görmesine neden olan bu hareketlerin ailede gerçekleşmesi aile içinde şiddet yaşandığını gösterir. Aile içinde şiddete maruz kalanlar genellikle kadınlar ve çocuklardır (Bilgel, 2006).

Çocuğun ruhsal ve bedensel bütünlüğünü bozucu davranışların tümü ise çocuk istismarı olarak tanımlanmaktadır. Çocuk istismarı başlıca dört şekilde olmaktadır:

1-Fiziksel istismar 2-Duygusal istismar 3-Cinsel istismar 4-Ekonomik istismar

Çocuk ihmali ise, ana ve babaların çocukların bakım, beslenme, barınma, ısınma, giyinme, sağlık ve eğitim ile ilgili temel gereksinimlerini karşılamamaları veya bu konularda hatalı tutum sergilemeleridir (Bilgel, 2006).

Çocuğun ihmal ve istismarı, çocuğun duygusal yaşantısını ve kişiliğini direkt olarak etkilemekte, çocuğun ilerideki yaşantısında sağlıklı bir kişilik geliştirmesine neden olabilmektedir (SHÇEK, 2006).

Son zamanlarda, çocuk istismarı konusu giderek önem kazanmaktadır. Çocuk ölümlerinin ve hastalıklarının bir nedeni olarak, kurbanları açısından son derecede yıkıcı sonuçlarıyla ve hatta sonraki nesiller için bile kalıcı izler bırakan özellikleriyle çocuk istismarı önemli bir sosyal sorundur (Bilgel, 2006).

Çocuklukta karşılaşılan istismarın (Wolker ve ark.,1988), yetişkinlikteki suça yönelen davranışlara, duygusal bozukluklara, kişiler arası ilişkilerde uyumsuzluğa, antisosyal davranışlara, saldırganlığa ve kendi çocuklarına yönelik istismar edici davranışlara sebep olduğu görülmektedir. Çok ciddi olmayan vakalarda istismara uğramış çocuklar içe dönmekte, edilgen ve depresyona eğilimli olmaktadır (Kulaksızoğlu, 2005:191-192).

Bu araştırmada ilköğretim II. kademe öğrencilerine yönelik fiziksel istismar, duygusal istismar, ekonomik istismar ve ihmal üzerinde durulmuş, demografik özellikler açısından incelenmeye ve istismar ve ihmal düzeyleri yerleşim alanlarına göre karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Bunun yanında ergene yönelik istismar ve ihmal ile ergenlerin saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin açıklanması amaçlanmıştır.

Yapılan araştırmanın yöntemine ve bulgularına geçmeden önce araştırmanın amacı, önemi,denenceleri, varsayımları, sınırlılıkları, analizi, terimlerin tanımları ve ilgili yayınlara yer verilmiştir.

1. Problem Cümlesi:

İlköğretim II. kademe öğrencilerinin istismar ve ihmal düzeyleri ile saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

Alt Problemler:

1. İlköğretim II. kademe öğrencilerinin;

a) İlköğretim II. kademe öğrencilerinin demografik özellikleri nasıldır?

b) İlköğretim II. kademe öğrencilerine yönelik istismarın düzeyi nasıldır?

c) İlköğretim II. kademe öğrencilerinin saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyleri nasıldır?

2. Demografik özellikler açısından çocuklara yönelik duygusal, fiziksel, ekonomik istismar ve ihmal arasında farklılık var mıdır?

3. İlköğretim II. kademe öğrencilerinin; duygusal, fiziksel, ekonomik istismar ve ihmal ile;

a) saldırganlık düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

b) benlik saygısı düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

c) depresyon düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

2. Araştırmanın Denenceleri

H.1. Öğrencilerin demografik özellikleri ile istismara ve ihmale maruz kalma düzeyleri arasında anlamlı farklılık vardır.

H.1.a. Öğrencilerin demografik özellikleri ile duygusal istismara maruz kalma düzeyleri arasında anlamlı farklılık vardır.

H.1.b. Öğrencilerin demografik özellikleri ile fiziksel istismara maruz kalma düzeyleri arasında anlamlı farklılık vardır.

H.1.c. Öğrencilerin demografik özellikleri ile ihmale maruz kalma düzeyleri arasında anlamlı farklılık vardır.

H.1.ç. Öğrencilerin demografik özellikleri ile ekonomik istismara maruz kalma düzeyleri arasında anlamlı farklılık vardır.

H.2. Öğrencilerin demografik özellikleri ile saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık vardır.

H.3. Öğrencilerin demografik özellikleri ile benlik saygıları arasında anlamlı farklılık vardır.

H.4. Öğrencilerin demografik özellikleri ile depresyon belirti düzeyleri arasında anlamlı farklılık vardır.

H.5. Öğrencilerin istismara ve ihmale maruz kalma düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasında ilişki vardır.

H.5.a. Öğrencilerin duygusal istismara maruz kalma düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasında ilişki vardır.

H.5.b. Öğrencilerin fiziksel istismara maruz kalma düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasında ilişki vardır.

H.5.c. Öğrencilerin ihmale maruz kalma düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasında ilişki vardır.

H.5.ç. Öğrencilerin ekonomik istismara maruz kalma düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasında ilişki vardır.

H.6. Öğrencilerin istismara ve ihmale maruz kalma düzeyleri ile benlik saygıları arasında ilişki vardır.

H.6.a. Öğrencilerin duygusal istismara maruz kalma düzeyleri ile benlik saygıları arasında ilişki vardır.

H.6.b. Öğrencilerin fiziksel istismara maruz kalma düzeyleri ile benlik saygıları arasında ilişki vardır.

H.6.c. Öğrencilerin ihmale maruz kalma düzeyleri ile benlik saygıları arasında ilişki vardır.

H.6.ç. Öğrencilerin ekonomik istismara maruz kalma düzeyleri ile benlik saygıları arasında ilişki vardır.

H.7. Öğrencilerin istismara ve ihmale maruz kalma düzeyleri ile depresyon belirti düzeyleri arasında ilişki vardır.

H.7.a. Öğrencilerin duygusal istismara maruz kalma düzeyleri ile depresyon belirti düzeyleri arasında ilişki vardır.

H.7.b. Öğrencilerin fiziksel istismara maruz kalma düzeyleri ile depresyon belirti düzeyleri arasında ilişki vardır.

H.7.c. Öğrencilerin ihmale maruz kalma düzeyleri ile depresyon belirti düzeyleri arasında ilişki vardır.

H.7.ç. Öğrencilerin ekonomik istismara maruz kalma düzeyleri ile depresyon belirti düzeyleri arasında ilişki vardır.

3. Araştırmanın Önemi

Aile; anne-baba ve çocuklardan oluşan en küçük sosyal birimdir. Aile içerisinde yaşayan bireyler olumlu ve olumsuz ilişkiler içerisinde bulunabilmektedirler. Ailede yaşanan her türlü çatışma çocukları olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Aile içerisinde çocuğu olumsuz yönde etkileyen en önemli faktörlerden birisi de istismardır. İstismar olaylarının olumsuz etkileri, çocukların psikolojik gelişimleri üzerinde görülmektedir. Ergene yönelik istismar edici davranışların, ergenin benlik saygısını etkilediği ve yaşam boyunca gelişiminde olumsuz etkiler yarattığı bilinmektedir.

Aile içinde çocuk istismarı son yıllarda sosyal problem olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle çocuk istismarına yönelik yapılan çalışmalar artarak çoğalmaktadır. Yapılan çalışmaların, özellikle ülkemizde, doğurduğu sonuçlar dikkate alındığında yetersiz kaldığı görülmektedir. Bundan başka, ergene ailesi tarafından kötü davranmanın aileler içerisinde basit bir olay olarak görülmesi, ergene kötü muamele riskini arttırmaktadır. Bu çalışmada bu anlayıştaki önyargıyı azaltabilmek, ergene yönelik kötü muamelenin neden olduğu olumsuz sonuçlarına ışık tutabilmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmamız ülkemizde çocuk istismar ve ihmalinin ergen üzerindeki

etkilerini inceleyerek yapılmış olan diğer çalışmaları destekleyici nitelikte olup yeni araştırmalara kaynak oluşturması açısından önem taşımaktadır.

4. Araştırmanın Varsayımları

1-Kullanılan ölçme araçları çocuk istismarı ve ihmalini belirme gücüne sahiptir.

2-Araştırmaya katılanların öğrenciler cevaplamalarını kendi durumlarını yansıtır nitelikte gerçekleştirmiştir.

3-Katılımcılar, çalışma evrenini temsil etmektedir.

4-Anne ya da babanın istismara ilişkin davranışının olması ailede istismarın olduğunu kabul etmek için yeterlidir.

5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma 2005 – 2006 eğitim-öğretim yılında Sakarya ilinde bulunan çeşitli ilköğretim okullarında okuyan 7.ve 8. sınıf öğrencilerinin fiziksel, duygusal, ekonomik istismara ve ihmale maruz kalıp kalmamaları ile saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesiyle sınırlıdır.

Araştırma çocuk istismarı ve ihmali konusunda fiziksel, duygusal ve ekonomik istismar boyutlarıyla sınırlıdır. Cinsel istismar boyutu katılımcılardan doğru ve sağlıklı bir sonuç alınamayacağı düşüncesinden dolayı araştırma dışı bırakılmıştır.

Araştırma Sakarya ili Adapazarı Merkez ilçesi Vali Mustafa Uygur İlköğretim Okulu, Yavuz Selim İlköğretim Okulu, Zübeyde Hanım İlköğretim Okulu, Mehmet Sadık Eratik İlköğretim Okulu, Ali Dilmen İlköğretim Okulu, Dr. Nuri Bayar İlköğretim Okulu, Fevzi Çakmak İlköğretim Okulu;

Sakarya ili Ferizli ilçesi Değirmencik İlköğretim Okulu;

Sakarya ili Kocaali ilçesi Atatürk İlköğretim Okulu;

Sakarya ili Merkez Köyü Çaybaşı Yeniköy İlköğretim Okulu'nda okuyan 7. ve 8. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.

6. Araştırmada Kullanılan Terimlerin Tanımları

Çocuk İstismarı: Çocukların ya da ergenlik dönemindeki genç bireylerin anne ve babaları ya da kendilerine bakmakla yükümlü olan bireyler tarafından kötü davranış ve tutumun uygulanmasıdır (Polat, 2001:85).

İhmal: Ailenin, ilgili kurumların ya da devletin, çocuğun fiziksel ve psikolojik gelişimi için gerekli ihtiyaçların yerine getirilmemesidir (Aral ve Gürsoy, 2001).

Fiziksel İstismar: Çocuğun ve gencin anne- babası tarafından bedensel olarak örselenmesidir (Kulaksızoğlu, 2005:191).

Duygusal İstismar: Çocuk ve ergenin kendisini (bedenini ve kişiliğini) olumlu biçimde algılanmasını, değerlendirilmesini ve geliştirilmesini engelleyici her türlü olumsuz uyararı kullanma, duygusal bakımdan kötü muamele yapmak demektir (Kulaksızoğlu, 2005:196).

Ekonomik İstismar: Çocuğun gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde ya da düşük ücretli iş gücü olarak çalışması ve çalıştırılmasıdır (SHÇEK, 2006).

Şiddet: Kişileri yaralamaya veya malları yok etmeye yönelik doğrudan veya dolaylı olarak yapılan eylemlerdir (Polat, 2001:3-4).

Ergenlik: Biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemidir (Yavuzer, 2003:262).

Saldırganlık: Saldırganlık, başkalarını incitmeyi amaçlayan her türlü davranış ya da eylem olarak tanımlanmıştır (Freedman ve ark., 2003:235).

Benlik: Benlik bir kişinin bilinçli bir şekilde kendi varoluşu olarak adlandırabileceklerinin toplamıdır (Gander & Gardiner, 1998:452-453).

Benlik Kavramı: Kişinin kendisiyle ilgili izlenimleri, taşıdıklarını düşündükleri kimlikleridir (İnanç ve ark.,2004:260).

Benlik Saygısı: Çocukta kendi değer, yetenek ve başarılarına bağlı olarak yine kendisi hakkında oluşan genel duyguların bir sonucudur (İnanç ve ark.,2004:180).

Depresyon: Depresyon(Rycroft, 1989), duygularda güvensizlik, karamsarlık ve çöküntünün oluşmasını, düşünce ve hareketlerdeki yavaşlamayı anlatan ruhsal bir rahatsızlık olarak tanımlanmaktadır (Kulaksızozoğlu, 2005:235).

BÖLÜM 1 :KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. Ergenlik Çağı ve Ergenin Gelişim Özellikleri

Çocukluk çağı; bebekliğin sona erdiği yaklaşık 18. aydan, ergenlik döneminin başladığı 12-14 yaşlarına kadar süren evredir (Polat, 2001:62).

Sullivan’a göre çocukluk; değişim ve öğrenme zamanı, dünyada kendine bir yer bulma gayreti içinde olma, ilişkileri taklit ederek öğrenme, akran ve akran baskısıyla mücadele etme, zorbalık gibi konularla başa çıkma, ahlaki değerleri oluşturma ve değişen bir bedene uyum sağlama dönemidir (Sullivan, 2002:51).

Ergenlik; çocuklukla yetişkinlik arasında kalan bir ‘ara dönemdir’ (Kulaksızoğlu, 2005:32). UNESCO, ergenlik dönemini,15-25 yaş dilimleri arasında göstermektedir. Bu dönem, ülkemizde, kızlarda ortalama 10-12 yaşları iken, erkeklerde ise 12-14 yaşları arasında başlar (Yavuzer,1998a:244). Ergenlik, insanda bedence, boyca büyümenin hormonal, cinsel, sosyal, duygusal, kişisel ve zihinsel değişme ve gelişmelerin olduğu, buluşla başlayan ve bedence büyümenin sona ermesi ile sonlandığı düşünülen özel bir evredir(Kulaksızoğlu, 2005:34).

Ergenlik çocuklukla yetişkinlik arasında bir geçiş dönemidir (İnanç ve ark.,2004:70). Ergenlik, en hızlı büyüme evrelerinden biridir. Biyolojik değişimle başlar ve bedensel,zihinsel ve ruhsal gelişimle sona erer (Yavuzer,1996:279).

1.1.1. Ergenin Bedensel Gelişimi

Ergenlikte bedensel gelişim dendiğinde beden yapısıyla ilgili gelişmeler akla gelir. Bu gelişmeler boy, kilo artışıyla iskelet ve kasların gelişmesi, iç salgı sisteminde gelişim ve çeşitli organlarda görülen büyümelerdir (Yavuzer, 2003b:264).

1.1. 2. Ergenin Bilişsel Gelişimi

Ergenlik dönemi (12 yaş ve üstü) Piaget’in düşüncenin gelişimine ilişkin dönemlerinden ‘Soyut İşlemler’ basamağına geçer. Piaget (1969) soyut işlem düşüncesini; somut olandan, burada olmayana ve geleceğe yönelik ilgi doğrultusundan kurtulma olarak betimlemiştir. Bu dönem ile ilgili olarak her ergenin soyut işlem düşüncesini gerçekleştirip gerçekleştirmediği merak konusu olmuştur. Piaget’e göre,

bu işlemlerin gerçekleştirilmesi uygun eğitim ve kültür koşullarıyla hızlandırılabilir veya geciktirilebilir (Gander&Gandiner,1998:424-425). Bu evrede çocuklar varsayımları sınar, soyut düşünür, genellemeler yapar ve soyut kavramları kullanarak bir durumdan diğerine geçiş yapabilirler. Piaget'e göre, çocuğun bu aşamaya ulaşmasının göstergesi problemlere çözüm getirebilmesi ve doğru çözüme ulaştığında doyum sağlamasıdır (Yavuzer, 2003b:267-268).

1.1. 3. Ergenin Kişilik Gelişimi

Erikson (1968), ergenliğe girişte ya 'kimlik'le' ya da 'rol kargaşası'yla' son bulacak bir dizi kararın alınması gerektiği varsayımını geliştirmiştir. Bu evrede doğru kararlar alanlar, deneyimlerini bir kimlikle bütünleştirmeyi başaracaklardır. Doğru kararları alamayanlar ise, yetişkinlikte gerçekleştirdikleri kimliklerle ve oynanacak rollerle ilgili sorunlar yaşayacaklardır (Gander&Gandiner,1998:452).

Bu evrede ergenler arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kurar (Saygılı,2004:10). Büyüyen, gelişen, bir bedensel devrim geçiren ve yetişkin görevleriyle yüzyüze gelen ergen, bu görevleri yerine getirmenin yanı sıra kendini ne olarak gördüğü ile başkalarının gözünde ne olduğunu karşılaştırmak, edinmiş olduğu rol ve becerileri, günün meslek örneklerine nasıl bağlayacağını belirlemek durumundadır. Tehlike oluşturan, rol kargaşasıdır (Bakırcıoğlu, 2002:88-91). Ergenler, yaşantılarına bağlı bir biçimde ya güçlü bir kendilik duygusu geliştirirler ya da kimlikleri ve yaşamdaki rolleriyle ilgili bir karışıklık yaşarlar (İnanç ve ark.,2004:42).

Freud'a göre ise; bu dönemde cinsel olgunlaşmaya bağlı olarak cinsel istekler ortaya çıkmaktadır, bu istekler karşı cinsten yaşlılara yönelik olmaktadır. Çocuğun bu dönemler boyunca geçirdiği deneyimler, onun yetişkin kişiliğinin oluşumunda önemli etkilere sahiptir (İnanç ve ark.,2004:40).

1.1. 4. Ergenin Duygusal Gelişimi

Ergenin duygusal dünyası çelişkilerle doludur. Yalnızlıktan büyük haz duymasının yanında bir gruba katılma isteği, endişe ve umutsuzluklara rağmen geleceğe coşkuyla yöneliş bu evrenin belirgin çelişkili durumlarından. Ergenin herhangi bir duruma karşı tepkilerini etkileyen faktörler sağlık durumu, zeka düzeyi, cinsiyet, okul başarısı ve sosyal kabul düzeyidir. Özellikle sağlık koşulları ergenin duygusal gelişimi üzerinde

etkisi büyüktür. Kötü sağlık koşulları, bünyeyi aşırı duygusal kılabilir (Yavuzer, 1996:284).

1.1. 5. Ergenin Sosyal Gelişimi

Ergenin sosyal gelişimi içinde yaşadığı toplumun kültürüne göre farklılıklar gösterebilir. Sürekli gelişen ve değişen toplumsal değerler içinde ergen, eğitim hayatında başarılı olma, ekonomik etkinlik kazanma, arkadaş çevresinin ve toplumun onayını alma yönünde kaygılar yaşamaktadır. Hangi toplumda olursa olsun ergenlik çağının temel özellikleri, duygusal çöşku ve taşkınlık, çabuk kurulan ve bozulan ilişkiler, kolay etkilenme, toplum içinde sivrilme, ilgi çekme ve rol sahibi olma çabalarıdır (Yavuzer, 1996:292-293).

1. 2. Aile ve Aile – Ergen İlişkileri

1. 2.1. Aile

Aile; birbiriyle kan ve evlilik bağı olan, aynı çatı altında yaşayan aynı geliri paylaşan, birbirleri ile devamlı ilişki ve etkileşim içinde olan ve sosyal ilişkileri olan bireyler grubudur (Ağdemir, 1991). Aile, çocukların beslenip bakıldığı ve eğitildiği bir ortamdır (Yörükoğlu, 2000:125). Aile bir çocuğun gelişimine, kendini tanımasına, rahat olmasına ve sevilmesine olanak tanıyan güvenilir bir ortamdır (Sullivan, 2002:68).

Günümüzde aile türleri ekonomik ve kültürel etmenler açısından farklılıklar göstermektedir. Bu aile türlerinin bazıları şunlardır:

- 1- Tek anne – babalı aile: Sadece anne ya da baba ile çocuklardan oluşan aile.
- 2- Çekirdek aile: Anne, baba ve çocuktan oluşan aile.
- 3- Geniş aile: Anne, baba, çocuk ve büyükanne veya babaların bulunduğu aile.
- 4- İki çekirdekli aile: İki de boşanmış olan kadın ve erkeğin önceki evliliklerinden olan çocuklarını da yeni evlilik içine aldıkları ailedir.

Bu aile türlerinden her biri, çocuğu farklı biçimde etkilemektedir (İnanç ve ark.,2004:194).

Aile, kentlerde genellikle çekirdek aile biçiminde ailelerin yaşadığı gözlemlenirken, köy ve kasabalarda daha çok geniş ailelere rastlanmaktadır.

1. 2.2. Aile ve Ergen İlişkileri

Bireyin eğitimi okuldan önce ailede başlamaktadır (Ünal,1998). Aileler ve ebeveynler, yaşamları boyunca çocuklara rehberlik etmek, kararlarında onları desteklemek, koşulsuzca sevmek, neyin yanlış neyin doğru olduğunu onlara öğretmek ve yetişkin olduklarında sahip olacakları etkileşim ve ilişkilerinin temelini oluşturmak için vardır (Sullivan, 2002:67). Peterson ve Rollins (1987)'e göre; aile sahip olduğu bilgi, değer, tutum, rol ve alışkanlıklarını çocuklarına aktarırlar. Ailenin dünya görüşü, çocuğun kişiliğinin, düşünce ve davranış biçimlerinin oluşmasında etkili olmaktadır (İnanç ve ark.,2004:195).

Teresa & Holmbeck (1995)'e göre; aile içi ilişkiler ve anne baba tutumlarının etkisi bireyin yaşamında ilk, en yakın ve en uzun süreli sosyal iletişim ortamı olması nedeniyle öne çıkmaktadır (Öksüz, 2002). Çocuğun aile içi etkileşimlerden gereği gibi yararlanabilmesi anne-babaların çocuklarına karşı yönelttikleri sağlıklı bir tutuma bağlıdır (Toran ve Erkan, 2004). Ana- babalar yönünden (Özgüven,2001), ana- baba-çocuk ilişkisine bakan araştırmacılar, ana-babanın kişiliğinin, ana-babanın tutumlarının ve davranış niteliklerinin, çocuklarını yetiştirirken izledikleri yöntemin belirleyicileri olduğunu ifade etmektedir (İnanç ve ark.,2004:195).

Aile ve çevre koşullarının bireyin zihinsel gelişiminde de büyük etkisi vardır. Bireyin ilk öğrenme ortamı ailedir. Özellikle anne ile kurulacak ilk ilişkiler, ömür boyunca kurulacak insan davranışının temelini oluşturmaktadır (Çiftçi,1991).

1. 2.3. Anne – Baba Tutumları

Star (1988)'a göre; anne- baba tutumları ile çocuğun aile içinde ele alınmış biçimi ve ona yapılan davranışlar, arasında yakın ilişki bulunmaktadır.

Rice (1997)'e göre; ana babalık rolünü nasıl görüyor ve değerlendiriyorsa çocuğa karşı tutum ve davranışlarda buna göre biçimlenmektedir (İnanç ve ark.,2004:196).

Bu doğrultuda anne baba tutumları şu şekilde çeşitlenmektedir:

Otoriter Tutum; anne- babanın çocuk yetiştirmede hükmedici, baskıcı, çocuklara söz hakkı tanımayan bir yaklaşıma sahip oldukları anlamına gelmektedir. Anne- baba denetimi temel öge olup, çocuklar yalnızca izleyici durumundadırlar (İnanç ve ark.,

2004:196). Sert ve otoriter bir disiplin yöntemi, olumsuz, itaatsiz ve isyankar veya kendine güveni olmayan ve boyun eğen çocukların yetişmesine neden olacaktır (Yavuzer, 1998a:28-29). Ayrıca sert bir denetim altında tutulan çocuklar boyun eğmeme, saldırganlık gibi yollarla kendilerini kabul ettirmek istemektedirler (Solmaz,1995).

Lequerica ve Hermosa (1995)'e göre; disiplin, tutarlı ve esnek olmalıdır. Katı ve baskıcı disiplinle davranışı yönlendirmeye çalışan anne-baba, çocuğun kendilerine karşı korku, öfke ve kızgınlık duymasına neden olur, bu da çocuğa saldırgan olmayı ve sorunlarını şiddet yoluyla çözmeyi öğretir ve zayıf vicdan ve ahlak gelişimine yol açar (Türkbay ve ark., 2006).

Demokratik Tutum; Özgüven(2001)'e göre; bu tutumda herkes önemlidir ve değerlidir, herkesin seçme hakkı vardır ve düşünce ve fikirlerine saygı gösterilir. İstenenler zorla değil, eşit haklara ve kurallara uygun olarak yapılır (İnanç ve ark.,2004:196). Araştırmalara göre, hoşgörölü ve demokratik evlerde büyüyen çocuklar, arkadaşlarıyla ilişkilerinde daha etkin, girişken yaratıcı fikirler öne sürebilen çocuklar olmaktadır (Yavuzer, 1996:137).

İlgisiz Aile Tutumu; Özgüven (2001) ilgisiz aile tutumunda, çocuğun başı boş bırakıldığını, çocuğun temel gereksinimleri dışında kendisi ile pek fazla ilgilenilmediğini belirtmektedir (İnanç ve ark.,2004:196).

Gevşek Tutum; ihmalkar ve aşırı hoşgörölü olmak üzere iki boyutu vardır. İhmalkar tutum da genellikle ebeveyn çocuğun yaşamıyla ilgili değildir. Bu ana babalar için "kendi sosyal yaşamları", çocuklardan daha önemlidir. İlgisiz aile, saldırganlığı körükler, çocuğun çevresindeki kişilere veya eşyalara zarar vermesine neden olabilir. Aşırı hoşgörölü yaklaşım içinde olanlar ise, çocuklarının karşısında teslim olan, onların ısrarlı isteklerini yerine getiren, onları şımartan, onlara fazlasıyla özgürlük tanıyan, kolaylıkla boyun eğen ana-babalardır. Böyle bir ortamda, sosyal gelişim yetersizdir. Benlik kontrolü düşüktür. Bu da ben merkeziliği körükler (Yavuzer, 2003a:27).

Aşırı Korumacı Tutum; çocuğa gereğinden fazla kontrol ve özen gösterilmesi anlamına gelir. Böyle bir ortamda, anne çocukla iç içe geçmiş gibi sürekli birlikte dir. Bu birliktelik çocukta bir anne bağımlılığının oluşumuna neden olur. Gözlemler aşırı

korumacı annenin, evliliğinde bulamadığı doyumu çocuklarıyla olan ilişkilerinde aramakta olduğunu göstermektedir (Yavuzer, 2003a:27).

Tutarsız ve Kararsız Tutum; ana babanın tutarsız ve kararsız tutumu, neyin uygun olduğu konusunda çocuğu ikileme düşürür. Bu farklı tutumlar çocuğun davranışlarına rehberlik edecek dengeli değer ve yargılarının oluşumunu engeller (Yavuzer, 2003a:27).

Destekleyici – Yetkili ve Güvenilir Tutum; Bu tür ebeveyn yaklaşımında, ana-baba çocuklarını destekler ama bunun yanında sınırlarını koymayı da ihmal etmez ve onların hareketlerini kontrol eder (Yavuzer, 2003a:26). Yetkili ana-baba yaklaşımı (Baumrind, 1989), çocuğa düzen sağlayıcı denetimi ve sevgiyle birlikte özerkliğinde içermesiyle, iki tezat yaklaşım olduğu varsayılan denetim ve sevgiyi bir arada bulundurmaktadır (Kağıtçıbaşı,2000:129).

Son yıllarda yapılan araştırmalar ana-baba davranışlarının iki temel boyutu üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bunlardan birincisi olan “denetim- özerklik boyutu”, ana-babaların davranış kurallarını yürütmede ne kadar kısıtlayıcı ya da izin verici oldukları üzerinde odaklaşırken, ikincisi olan “kabul-red boyutu” ise, sıcak (kabul edici ya da onaylayıcı) ya da düşmanca (reddedici- ya da onaylamayan) olabilen ana- baba davranışları üzerinde odaklaşmaktadır. Sıcak ve kabul edici ilişkiler bağımsızlık ya da özerklik duygusunu destekler (Erkan ve Toran, 2004).

Gençlerin birçok ruhsal problemlerinin, anne babalarının tutumlarıyla yakından ilişkili olduğu bilinmektedir. Kişilik kuramları, kişilik gelişiminde çok çeşitli öğelerin etkin olduğunu öne sürse de, pek çoğunun birleştiği nokta, çocuğun kişilik gelişiminde anne-baba tutumlarının rolünün önemliliğidir (Özensel, 2004).

Çocuk eğitiminde anne ve babanın ayrı ayrı etkileri göz önünde tutulduğunda, anne ön sırayı almaktadır. Çocuk- anne ilişkisi duygusal platformda başlar ve bunun göstergesi sevgidir. Anne çocuğa olan ilgi ve alakasını başta sevgi ile göstermelidir. Baba ise, çocuğun kişiliğinin gelişiminde özdeşim modelidir. Babanın yokluğu, pasifliği ya da ilgisizliği çocuğun kişilik yapısını, ruh ve beden sağlığını büyük ölçüde etkileyebilir ve bazı uyum ve davranış bozukluklarının nedeni olabilir (Özensel, 2004). Ayrıca sert ve otoriter bir baba, çocukta olumsuz tavırların oluşmasına ve onun uyumsuz bir birey

olmasına yol açabilir. Anne-baba-çocuk ilişkisi temelde anne ve babanın tutumlarına bağlıdır (Yavuzer, 1996:145).

Yapılan bir çalışmada ailenin “demokratik” tutumları öz saygıyı olumlu yönde etkilerken, “otoriter” ve “ilgisiz” tutumlarının olumsuz yönde etkilediği ortaya çıkmıştır (Güçray, 1993).

1. 3. Şiddet

1.3.1. Şiddetin Tanımı

Sosyolog H. L. Nieburg şiddeti: “Kişileri yaralamaya veya malları yok etmeye yönelik doğrudan veya dolaylı eylemdir.” şeklinde tanımlamaktadır. H. D. Graham ve T. R. Gurr ise: “Dar anlamda şiddet, insanı yaralamaya, mala zarar vermeye yönelik bu davranıştır” şeklinde tanımlamaktadır (Polat, 2001:6).

Ayrıca şiddet; bir kişiye güç ya da baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak ya da yaptırmaktır. Şiddet uygulama eylemi ise; zorlama, saldırı, kaba kuvvet, bedensel ya da psikolojik acı çekirtme ya da işkence, vurma, yaralama olarak tanımlanabilir. Dar anlamıyla ele alındığında şiddet, insanın bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen sert ve acı verici bir adım olarak tanımlanır (SHÇEK, 2006).

Dünya Sağlık Örgütü ise şiddeti: “Kişinin kendisine, bir başkasına veya bir gruba karşı, yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, yoksunlukla sonuçlanan (veya sonuçlanma ihtimali olan) kasıtlı kuvvet kullanımı veya kuvvet kullanma tehdididir.” şeklinde tanımlamaktadır (Ünal ve Bilge, 2004).

1.3.2. Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddet, toplumun en küçük birimini oluşturan bir ikili ilişki içinde, eşlerden birinin diğerine zarar verecek davranışlarda bulunmasıdır. Tarih boyunca aile içi şiddet, önemsiz, ailenin özel bir sorunu olarak görülmüş ve dışarıdan yardım edilmesinin mümkün olamayacağı savunulmuştur (Polat, 2001:20).

Aile içi şiddete, çoğunlukla kadın olmak üzere eşler, çocuklar, kardeşler, yaşlılar, bakıma gereksinimi olan özürlüler hedef alınabilmektedir (Vahip, 2002).

Aile içi şiddet kendine özgü dinamik ve riskleri ile, diğer suçlardan farklıdır. Çünkü; kadın ilk şiddet işaretini fark ettiğinde ilişkiyi sonlandırırsa bile, kendini devamlı bir tedirginliğin kurbanı olmaktan kurtaramaz (Polat, 2001:21-22).

J.Gelles'in yaptığı büyük çalışmalar sonucunda, aile içi şiddet için 11 risk faktörü sunmuştur.

- Ailede yaşanan şiddet
- Erkeğin işsiz olması
- Erkeğin yılda bir ya da daha fazla kez yasadışı ilaç kullanması
- Kadın ve erkeğin farklı dinlerden olması
- Erkeğin, babasının annesine kaba kuvvet kullanmasına tanıklık etmesi
- Erkeğin işçi ya da bedeni ile para kazanan gruptan olması
- Evde çocuklara karşı şiddet kullanılması
- Ailenin gelirinin yetersiz olması aile içi şiddete yönelik risk oluşturmaktadır (Polat, 2001:23-24).

T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunun yapmış olduğu çalışmaya göre; her 100 ailenin 34'ünde kadına yönelik fiziksel şiddetin, 53'ünde ise sözlü şiddetin varolduğu ortaya konulmuştur. Kadınlar genellikle eşlerine itaat etmedikleri için şiddete maruz kalmaktadırlar. Türkiye'deki erkeklerin %45'i kadının kendisine itaat etmemesi durumunda dövebileceğine inanırken, %23'ü de eşine tecavüz etmektedir (Ünal, 2005).

Kadına yönelik şiddet pek çok ülkede ırk, sınıf, etnik ve kültürel grup ayırmaksızın mevcuttur. Ülkemizde de eşi tarafından şiddete uğrayan olguların özelliklerinin ortaya konulması amacıyla, Adana'da yapılan çalışmada 64 kadınla yüz yüze görüşülerek anket uygulanmıştır. Anket formları demografik özellikleri yanı sıra şiddetin başlama zamanını, şekli, olguların eğitim düzeyleri, evlene şekli vb. sorularını içermekteydi. Yapılan çalışmanın sonucunda şiddete maruz kalan kadınların %39.0'unun 20-30 yaş grubunda, %62.5'inin ilkokul mezunu, %64.0'ünün ev hanımı olduğu, %45.3'ünün görücü usulü ile evlendiği, %47.8'inin evlendiği ilk ayında şiddete maruz kaldığı, %18.7'sinin de hayati tehlikeye maruz kaldıkları saptanmıştır. Sonuç olarak; evliliğin ilk aylarında başlayıp sürekli artış gösteren şiddetten kurtulmak istediğinde çevre baskıları, yetersiz resmi ve hukuki destek ortamı ile karşılaşmaktadır (Arslan ve ark.,2005).

Yine yayınlanan bir gazete haberinde aile içi şiddete değinilmiştir. Buna göre; şiddet, (Habitat II. Kent Zirvesi) eğitim, sosyo-ekonomik ve kültürel konumu ne olursa olsun hemen her kesimde görülen ve halen gizliliğini koruyan önemli bir sorundur. Türk erkeklerinin yüzde 44,9'u kadın kocasına itaat etmediğinden, dövüleceğine; yüzde 53,8'i kadınlardan daha akıllı olduklarına; yüzde 68,2'si ise kadının koşulsuz olarak evde erkeğin otoritesine itaat etmesi gerektiğine inanmaktadır. Prof. Dr. Tulin Günşen İçli (1995) tarafından yapılan bir araştırmada, üç büyük kentte 1070 kadın ile görüşülmüştür. Kadınların yüzde 21,2'si eşlerinin şiddet uyguladığını itiraf etmiştir (Cüceloğlu, 2001:44-45).

Eşler arasında en yaygın olan şiddet türü yüksek sesle bağırmaktır. Şiddet türü olan dayak ise, eşler arasında (erkekte kadına) %19, çocuklara yönelik olarak da %21.2 oranında kullanılmaktadır. Bu yüzdeler ailede başta çocukların şiddete maruz kaldığını ortaya koymaktadır (Ünal, 2005).

1.3.3. Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerine Etkileri

Çocuk, insan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma,bağıllık işbirliği gibi olumlu nitelikleri evde kazanır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutumları da evde öğrenir (Yörükoğlu, 2000:126).

Edleson (1999)'a göre; aile içi şiddete görsel ya da işitsel olarak tanık olan çocuklara “sessiz”, “unutmuş” ya da “görünmez” kurban adı verilmektedir Stephenes (1999)'a göre ise, doğrudan şiddete maruz kalmasalar da, bu çocuklar diğer kötüye kullanılmış ya da ihmal edilmiş çocuklarla aynı türden belirtileri göstermektedir (Vahip, 2002).

Tajima (2000) tarafından yapılan çalışmada annenin şiddete maruz kalmasının çocuğun fiziksel şiddet görmesi olasılığını arttırdığını ortaya koymuştur. Eğer ailede fiziksel istismar yaşanmıyorsa, çocuk sözel şiddete maruz kalmaktadır (Ünal, 2005).

Çocuğa uygulanan aile içi şiddetin kısa süreli etkileri arasında; yaralanmalar ve emosyonel hasarlar yer alırken, uzun süreli etkileri arasında; kendini ihmal, kendine zarar verme, depresyon, anksiyete, panik atak, uyku bozuklukları, alkol-madde kullanımı, saldırgan kişilik yapısı, yeme bozuklukları, intihar eğilimleri yer almaktadır (Ünal, 2005).

Eşler arası çatışma ve boşanmanın çocukların davranış ve uyum problemleri üzerindeki yaş ve cinsiyete bağlı etkilerini bir Türk örnekleminde belirlemek amacıyla 196'sı erkek 225'i kız toplam 421 denek üzerinde çalışma yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda çatışmalı ve boşanmış anne-babaların çocuklarının psikolojik problem düzeylerinin, çatışmasızlara oranla daha yüksek olduğu ve anne-baba arasındaki evlilik uyumunun azalmasıyla çocuklardaki uyum problemlerinin arttığı saptanmıştır (Şirvanlı,1999).

Şiddet içeren davranışların yaşandığı evlerde büyüyen çocuklar, anne karnından erişkinliklerine kadar, duygusal olarak etkilenmektedirler. Annelerinin maruz kaldığı şiddete tanıklık eden çocuklar, iki-üç kat daha fazla istismar riski altındadırlar. Küçük çocuklar çoğu zaman fırlatılan veya devrilen eşyalar sonucu yaralanmaktadırlar. Yapılan bir çalışmaya göre, 14 yaş üstündeki erkek çocukların %62'si, annelerine şiddet uygulanırken onu korumak amacıyla araya girmektedirler. Bu durum çoğu zaman çocuğun yaralanmasıyla sonuçlanmaktadır. Ayrıca, eşlerinin şiddetine maruz kalan kadınların çocuklarına daha sert cezalandırma metodları kullandıkları da düşünülmektedir (Polat, 2001:20-32).

Evlilikteki çatışmanın çocuk ve ergenlerin uyumuna etkisini araştıran bir çalışmada, çocuklardaki saldırgan ve depresif davranışların anne-baba arasındaki çatışmalarla ilişkili olduğu belirtilmiştir. Bu çocuklarda dışa yönelik sorunlu davranışlara sıkça rastlanmaktadır. Çatışmanın ve şiddetin çok yoğun yaşandığı ailelerin çocuklarında ruhsal problemler olduğu ve bu ruhsal problemlerin çocukların uyumunu etkilediği saptanmıştır. Ayrıca çatışmanın yoğun olduğu ailelerin ergenlerinde daha çok saldırganlık eylemleri ve sonrasında depresif belirtiler ortaya çıkmaktadır (Davis ve ark.,1998).

Aile içi şiddetin ergen anne-baba bağlılığı üzerine bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada fiziksel istismar gören ve görmeyen, fiziksel eş istismarına tanık olan ve tanık olmayan 13-19 yaşlarında ergenler seçilmiş ve çeşitli anketler kullanılarak değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmalar fiziksel istismar gören ergenlerin, fiziksel istismar görmeyen ve yalnızca fiziksel istismara tanıklık eden ergenlerden daha fazla ailelerine bağlı ve bağımlı oldukları görülmüştür (Sternberg ve ark., 2005).

Aile içi şiddetin değişik şekillerinin çocukların davranış problemleri ve depresyon düzeyleri üzerindeki etkisini tayin etmek için anne, baba ve onların 8-12 yaş çocukları

üzerinde bir çalışma yapılmıştır. Alt tabaka aileden gelen 110 çocuğun 33'ü son 6 ayda aileleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalmış, 16'sı aile içi şiddete tanık olmuş, 30'u aile içi şiddete hem kurban olmuş hem de tanıklık etmiş ve 31'i hiçbir aile içi şiddet geçirmemiştir. Araştırmanın sonunda genel olarak aile içi şiddetin, çocuğun adaptasyonu hakkında bilgi verdiği ve çocuğun gelişimi üzerinde etkili olduğu saptanmıştır(Sternberg ve ark., 1993).

1.4. Çocuk İstismarı ve İhmali

1.4.1. Çocuk İstismarının Tanımı

İngilizce'de "child abuse and neglect" olan sözcüklerin Türkçe karşılığı olarak çeşitli kelimeler kullanılmaktadır ancak en sık kullanılanı " çocuk istismarı ve ihmali"dir. "Çocuk istismarı ve ihmali" ise, çocuğun fiziksel, duygusal ve cinsel açıdan zarar görmesi, çocuğa yönelik tekrarlanan kötü davranışlar, kötü muameleye maruz kalma anlamlarında kullanılmaktadır(Bilir ve ark., 1991).

Çocuğun sağlığını, fiziki ve psikolojik gelişimini olumsuz etkileyen bir yetişkin, toplum ya da devlet tarafından bilerek ya da bilmeyerek yapılan hareket ya da davranışlara "Çocuk istismarı" denmektedir (SHÇEK, 2006).

0-18 yaş grubundaki çocuğun kendisine bakmakla yükümlü kişi veya kişiler tarafından zarar verici olan, kaza-dışı ve önlenabilir bir davranışa maruz kalması çocuk istismarıdır. Bunun çocuğun fiziksel, psikososyal gelişimini engelleyen, gerçekleştiği toplumun kültür değerleri dışında kalan ve uzman tarafından da istismar olarak kabul edilen bir davranış olması gerekmektedir (Cüceloğlu, 2003:372-374).

1974 yılı Amerikan Çocuk İstismarını Önleme ve Tedavi Yasası'nda 18 yaşın altındakilerin bakıcıları tarafından uygulanan ve mağdurun iyi olmasını engelleyen fiziksel ve zihinsel zarar görme, cinsel istismar ve zarar görme olarak tanımlanmaktadır (Wolfe ve ark.,2001).

Çocuğu istismar etmedeki amaç, çocuğun davranışını düzeltme, onu daha iyiye götürme değildir. Sanki çocuk yaşadığı, bu dünyaya geldiği ve var olduğu için suçludur bu yüzden cezalandırılmaktadır (Cüceloğlu, 2003:374).

Çocuk istismarı annenin, babanın ya da bakıcının çocuğa zarar vermesi, sonucu oluşmaktadır. Çocuk istismarı kasıtlı olarak fiziksel zarar verme, çocuğun kötü beslenmesine yol açma, cinsel istismar, çıkar için kullanma, bundan da öte çocuğun normal fiziksel ve zihinsel gelişimini kısıtlayıcı her türlü faaliyette bulunmayı kapsamaktadır (Aral ve Gürsoy, 2001).

Çocuğa yönelik istismar davranışında, anne babaya veya çocuğa bakmak korumakla sorumlu kişiler tarafından davranışın sürekli ve kasıtlı oluşu, önemli iki faktördür (Wolfe ve ark., 2001).

1.4.2. Çocuk İhmalinin Tanımı

Çocuk ihmali, ailenin ilgili kurumların ya da devletin çocuğa karşı en temel sorumluluklarının yerine getirmemesi şeklinde tanımlanabilir. Bir bütün olarak toplum, kurumlar ve bireyler tarafından geliştirilen ihmal davranışı, çocukların eşit hak ve özgürlüklerinden yoksun bırakılması sonucunda onların gelişimlerini engelleyici davranışlar olarak ortaya çıkmaktadır (Aral ve Gürsoy, 2001).

Çocuğun sağlığı, fiziksel veya psikolojik gelişimi için gerekli ihtiyaçların karşılanmaması“Çocuk İhmali” olarak tanımlanmaktadır (SHÇEK, 2006)

Çocuğun ihmal edilmesi de, istismar davranışı kadar önemlidir. Bir çocuğu ihmal etmek onu hırpalamak kadar zararlı olabilmektedir. Amerika’da resmi kurumlara ait ihbar bilgilerine göre, ihmal olaylarının %10’u ciddi fiziksel zararlara neden olmuştur (Mraovich, Wilson, 1999).

İhmal ve istismarı birbirinden ayıran en temel nokta istismarın aktif ihmalin ise pasif bir olgu olmasıdır. Çocuk ihmal ve istismarı çocuğun normal fiziksel ve zihinsel gelişimini kısıtlayıcı olan fiziksel, duygusal,cinsel,ekonomik ihmal ve istismarı içermektedir. Ancak bunları birbirinden ayırmak oldukça zordur (Aral ve Gürsoy,2001) .

1.4.3. Çocuk İstismarı Tipleri ve İlişkili Çalışmalar

1.4.3.1. Fiziksel İstismar ve İhmali

Çocuk ihmal ve istismarı kapsamlı bir olgu olmasına karşın çocuğa yönelik istismar kapsamında fiziksel istismar ön plana çıkmaktadır. Aral (1997) yaptığı çalışmada

çocukların %65,72'sinin anne ya da babası tarafından fiziksel istismar edildiklerini belirlemiştir (Aral ve Gürsoy, 2001).

Fiziksel istismar, çocuğun ve gencin anne- babası tarafından bedensel olarak zarar görmesidir. Fiziksel istismar yetişkin tarafından yapılan sürekli ve sistemli bir davranıştır. Kötü muamele devamlı yapılırsa fiziksel istismardır (Kulaksızoğlu, 2005:191).

Bir erişkinin itaati sağlama, cezalandırma ya da öfke boşaltma amacı ile elle ve / veya aletle çocuğun vücudunun herhangi bir yerine iz bırakmayacak şekilde şiddet uygulayarak çocuğa bir zarar verilmesidir. Bu dövülme, yanma, ısırılma vb. yollarla olabilir (SHÇEK, 2006).

Fiziksel istismar ile ilgili çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Tüm bu tanımların ortak noktası fiziksel istismarın çocuğun sağlığını olumsuz etkilediği ve vücutta yaralanmalar neden olduğudur (Pelcovitz ve ark., 2000).

Yakın kişilerin çocuğun gelişimine sürekli zarar veren hareketleri sonucu çocuğa sosyal olarak mevcut kaynakların sağlanmaması, bunlardan yoksun bırakılması sonucu zarar görmesi fiziksel ihmal olarak ifade edilebilir (Aral ve Gürsoy, 2001).

Berry ve ark.,(2003)'e göre; fiziksel ihmal, büyüme ve gelişmede zayıflık ve tutarsızlık, herhangi bir işi başarmada başarısızlık, düzenli açlık, hijyen problemleri, sürekli yorgunluk, hava durumuna uygun olmayan şekilde giyinme gibi durumları kapsamaktadır (Stowman ve Donohue, 2004).

Bedensel kötüye kullanmanın sık sık yer alması, sağlıksız ailelerde gözlenen en belirgin özelliklerden biridir. Hatta bu özellik ailelerde bir tür norm haline gelmiştir. Anası babası tarafından dövülen çocuk, dayak yiyen kendisi olmasa dahi bedensel kötüye kullanma davranışına maruz kalmaktadır (Cüceloğlu,1995:105-106).

Tezcan(1974)'e göre; gözlemler sonucunda ulaşılan sonuçlar, Türk toplumunda çocukların başarısızlık gösterme, boyun eğmeme ve söz dinlememe gibi durumlar karşısında cezalandırma biçiminin genellikle dayak olduğunu ortaya çıkarmıştır (Kulaksızoğlu, 2005:192).

Çocuğun fiziksel bakımdan istismar edilmesi onun duygusal bakımdan hasara uğramasına neden olmaktadır (Kulaksızoğlu, 2005:196).

1.4.3.1.1. Fiziksel İstismar ve İhmalinin Sonuçları

Fiziksel istismarın sonuçlarına baktığımızda çocuklarda, çeşitli sakatlıklar, kırıklar, beyin kanamaları, iç organ yaralanmaları sonucu ortopedik sakatlıklar, felçler, havale, zeka özürü, çeşitli organ yetersizlikleri, bu hasarların çok ağır olması durumunda ise ölümle sonuçlandığı görülmektedir (Özmen, 2004).

Kafatasının altında dövülme sonrası oluşan iç kanamalar, sigaradan oluşan yanık izleri, kısmen kapanmış kırıklar, çürükler, morarmalar ve buna benzer kazara olmayan yaralanmalar fiziksel istismar vakaları olarak saptanmıştır. Bunun yanında çocuk ölümlerine neden olan hamilelikte annenin aşırı alkol ve uyuşturucu madde kullanması çocukların kasten öldürülmeleri, yakılmaları ve zehirlenmeleri tespit edilen fiziksel vakalar arasındadır (Aral ve Gürsoy, 2001).

Eşe yönelik şiddeti keşfeden ve fiziksel istismara maruz kalan çocuk ve bunun davranışsal sonuçlarını incelemek amacıyla New York şehrinde bir çalışma yapılmıştır. Çalışmaya 9-12 yaşları arasında fiziksel istismara maruz kalmış 100 çocuk ve aileleri ve fiziksel istismar görmemiş sınıf arkadaşlarından oluşan kontrol grubu katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; fiziksel istismara maruz kalan çocuklarda, antisosyal davranışların daha fazla görüldüğü saptanmıştır. Ayrıca eşe yönelik şiddet, aile içi stres, sosyo-ekonomik açıdan yaşanan sıkıntılar çocuk istismar riskini arttırmaktadır (Salzinger ve ark., 2002).

Fiziksel istismara maruz kalmış çocuklar yakın ilişkiler kurmakta güçlük çekmekte ve daha çatışmalı, öfke ve şiddet davranışları içeren ilişkiler kurabilmektedirler (Kaplan ve ark.,1999). Huzursuz, bazen aşırı saldırgan ve bazen içe dönük olmaları nedeniyle çevreyle uyum konusunda sorunlar yaşarlar (Pelcovitz ve ark., 2000).

Yapılan bir araştırmada istismara uğrayan ergenlerin fiziksel istismara maruz kalmayanlara göre, ailelerini daha katı ve donuk tanımlamışlardır (Wolfe ve ark.,2001).

Fiziksel istismara maruz kalan çocuklarda uyku bozuklukları, konuşma bozuklukları, tikler ve davranış bozuklukları fiziksel istismara maruz kalmayan çocuklara göre daha yüksek oranda görülmektedir (Bilir ve ark.,1991).

Yine fiziksel istismara maruz kalan çocuklar üzerine yapılan bir çalışmada, fiziksel istismara maruz kalan çocukların iskelet taramalarında problemler çıktığı ve çocukların iskelet taramalarına bakıldığında fiziksel istismara uğradığının kesinleştiği ortaya çıkmıştır (Zimmerman ve ark., 2005).

Fiziksel ceza ile terbiye edilmeye çalışılan çocuklar, kaba gücün sorunları çözme için kullanılabilecek bir yöntem olduğunu düşünürler ve yetişkinliklerinde başka çocuklara istismar eden yetişkinler olabilirler (Şahin ve Beyazova, 2001).

1.4.3.2. Cinsel İstismar ve İhmali

Çocuğun kendisinden en az kendisinden 4 yaş büyük bir kişi tarafından cinsel haz amacı ile zorla ya da ikna edilerek cinsel etkileşime maruz bırakılması ‘Cinsel İstismar’dır. Çocuğun isteği dışında ırzına geçilmesi, çocuğun cinsel organlarının ellenmesi, müstehcen sözler söylenmesi, yetişkinin cinsel fuhuşta kullanılması, çocuğa pornografik materyal izlettirilmesi, teşhircilik vb. gibi davranışlar cinsel istismar davranışları olarak kabul edilmektedir (SHÇEK, 2006).

Çocukların cinsel gelişimine yeterli düzeyde önem verilmemesi, çocukların cinsel sömürüye karşı korunmaması ve ilgisiz kalınması ‘cinsel ihmal’ olarak ifade edilmektedir (Aral ve Gürsoy, 2001).

Toplum tarafından kabul edilmeyen ve duygusal açıdan en fazla hasara sebep olan cinsel istismar türü, aile içinde veya kan bağı olan kişiler tarafından gerçekleştirilendir. Fakat bu tür vakaların belirlenmesi son derece zordur. Cinsel istismar cinsel doyumu çocuklarda arayan cinsel açıdan yetersiz kişilerce başvuru olan bir suç çeşidi sayılmaktadır (Aral ve Gürsoy, 2001).

1.4.3.2.1. Cinsel İstismar ve İhmalinin Sonuçları

Cinsel istismara maruz kalan çocuk, kendisini hayal dünyasının içine atar. Böylece cinsel istismara uğramadığına veya olup bitenlerin o kadar da acı verici olmadığına

kendisini inandırabilir. Ancak, hayaller sürecindeki kesintiler, kendilik imgesinin gelişmesine engel olurken, yıkıcı etkilerde doğurabilir (Bal ve ark.2003).

İstismara karşı çocuğun tepkisi ise, depresyon, dikkat eksikliği, davranış problemleri, okul problemleri, cinsel problemler gibi şekillerde olabilmektedir. Davis ve Petretic-Jackson (2000) 'e göre; çocuk cinsel istismara uğradığı ve yetişkin ona kasıtlı olarak ceza verdiği andan itibaren, çocuğun güvenlik ve emniyet hissi kırılır, çocuk kendine ihanet edildiği düşüncesine kapılır. Bu ihanet edilmişlik ve kayıp hissi, çocuk gelişimi devam ettiği süreçte diğer ilişkilerine de yansiyarak büyür (Keskin ve Çam, 2005).

Cinsel istismar gören çocuğun yaşadığı diğer bir güçlük, devam eden istismar sürecine uyum sağlamasıdır. Bu uyum tepkileri, çekingenlik, pasiflik veya cinselliğe aşırı yönelim şeklinde gerçekleşebilmektedir. Bu süreç çocuğun yaşamla uyum yeteneğini bozmakta, aile içi ilişkilerinde sorunlar yaşamasına neden olmaktadır (Vahip, 2002).

Yates (1982)'ye göre; cinsel istismara maruz kalan çocuklarda cinsel farkındalık erken yaşlarda başlamış olur. Bu deneyim erotik davranışlar sergilemesine ve diğer çocuklarla cinsel içerikli oyunlar oynamaya yöneltir (Keskin ve Çam, 2005).

Cinsel istismar, çocukta duygusal bozukluklara neden olur, gelişimi bozar (Canat,1994).

1.4.3.3. Duygusal İstismar ve İhmali

Çocuk ve ergenin kendisini (bedenini ve kişiliğini) olumlu biçimde algılanmasını, değerlendirilmesini ve geliştirilmesini engelleyici her türlü olumsuz uyaranı kullanma, duygusal istismar demektir (Kulaksızoğlu, 2005:196).

Duygusal istismara neden olan davranışlar, daha çok çocuk ve ergenin yakın çevresinde onunla ilişkili olan yetişkin kişiler tarafından gösterilir. Bu davranışlar şöyle sıralanmaktadır: (Erman, 1991).

- 1) Reddetme
- 2) Aşağılama
- 3) Yalnız bırakma, yok sayma, ayırma
- 4) Korkutma, usandırma, tehdit etme

5) Suça yöneltme

6) Duygusal bakımdan gereksinimlerini karşılamama

Bundan başka “sık eleştirme”, “çocuk ve ergenden yaşının üstünde sorumluluk bekleme”, “kardeşler arasında ayırım yapma”, “değer vermeme”, “önemsememe”, “küçük düşürme”, “aşırı baskı ve otorite kurma”, “alaylı konuşma”da duygusal ezim yaratan başlıca ana-baba ve yetişkin davranışları arasında sayılabilir (Kulaksızoğlu, 2005:196-197).

Duygusal istismara neden olan davranışlar şu şekilde tanımlanabilir: [1]-Reddetme; çocuğun ayrı bir birey olarak kabul edilmemesi, isteklerinin ve ihtiyaçlarının yerine getirilmemesi ve taptıklarının onaylanmaması şeklinde gerçekleşir. Reddeden aileler çocuklarını beğenmezler, önemsemezler, olumlu yönlerini motive etmezler, çünkü evdeki her hatadan onu sorumlu tutup işe yaramadığını düşünürler. [2]- Aşağılama; çocuğa değer verilmemesi, toplum karşısında küçümsenmesi, küçük düşürülmesi ve utandırılmasıdır. Çocuğa yüksek sesle bağırma, lakap takarak alay etme şeklinde gerçekleşir. [3]- Yalnız Bırakma; çocuk tek başına bırakılarak cezalandırılmasıdır. Ebeveyn bunu çocuğu, toplumsal ilişkilerden uzak tutarak, arkadaş gruplarına katılmasına izin vermeyerek ve bu tip ilişkilere girmesini sağlayacak ortamlar yaratmayarak gerçekleştirir (Polat, 2001:331-332). [4]- Korkutma, Usandırma ve Tehdit Etme; çocuğun korkutulması, ona baskı yapılması, dövüleceğine ilişkin gözdağı verilmesi, sürekli suçlanması şeklinde gerçekleşir. Yıldırma ise, çocuğu dövmek, sürekli her yaptığına karışmak, çocuğun sırlarını söylemekle tehdit etmek şeklinde gerçekleştirilir (Yavuzer ve ark.,1999:125-127). [5]- Suça Yöneltme; çocuğun sosyal olmayan davranışlarına izin vermek ve bu tür davranışlara yöneltmek, çocuğa toplumsal açıdan kötü örnek olmak ve kötü örnekler göstererek o yola yöneltme olarak tanımlanabilir(Polat, 2001:332). [6]- Duygusal bakımdan gereksinimlerini karşılamama; anne ve babanın sıcaklık ve sevgi göstermemesi, çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarının ihmal edilmesi, fiziksel temasta bulunulmaması şeklinde tanımlanabilir (Polat, 2001:94-97).

Çocuğun sevilmemesi, ihtiyacı olan duygusal ilgi ile yakınlığın gösterilmemesi duygusal ihmal olarak kabul edilmektedir (SHÇEK, 2006).

Duygusal ihmal çocuğun temel gereksinimlerinin karşılanmaması durumudur. Bu temel gereksinimler 6 grupta toplanmaktadır: 1- Dokunulma: Tutma, kucaklama, yüreklendirme ve ona gösterilen sıcaklığın temas ile ifade edilmesidir. 2- Güven: Çocuğun sağlığı ile ilgilenme, ona yiyecek ve içecek verme ve onu korumayı içine alır. 3- Düzen ve Yapı: Çocuğa örnek olma, yapabileceği ve yapamayacağı davranışların sınırlarını belirtme. 4- Sosyalleşme: Çocuğa zaman ayırma, dış dünya ile bağlantı sağlayacak kişi olmak ve ortam sağlamak. 5- Uyarılma: Çeşitli yaşantılarla acı, haz, neşe gibi duygularını dışarı çıkmasını sağlama. 6- Kendini Değerli Görme: Çocuğu dinleme ve kendisini bir birey olarak hissetmesini sağlamaktır (Polat, 2001:346-347).

Duygusal istismar tek başına varolduğu gibi, fiziksel ve cinsel istismarla da birlikte bulunur. Hatta fiziksel ve cinsel istismarın somut izleri yok olduktan sonra da duygusal istismar devam eder (Thompson & Kaplan, 1999).

1.4.3.3.1. Duygusal İstismar ve İhmalin Sonuçları

Anne babası tarafından sürekli olarak eleştirilen, sevgi ve ilgi ihtiyacı yeterince karşılanmayan çocuklar, pasif ve kendine güvenmeyen bir kişilik geliştirmenin yanında anti sosyal davranışlar sergileyebilmektedir. Ayrıca duygusal istismar çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Bu çocukların zihinsel kapasitesi normal olmasına rağmen, dikkat dağınıklığı ve öğrenme güçlüğü gibi sorunlar yaşarlar. Bu da çocukların başarısını olumsuz etkilemektedir (Aral ve Gürsoy, 2001).

Yetişkinlerin duygusal istismar yaratan davranışları sonucunda ergenler huzursuz ve kaygılı olmakta, kendilerini olumsuz algılamakta, bağımlı kişilik geliştirmekte, aileden uzaklaşmakta, değersizlik duygusuna kapılmakta ve uyumsuz ve saldırganca davranışlarla tepki vermektedir. Kendilerine yakın olan ailelerinden bu tür olumsuz tutumları beklemeyen ergenler, onlara yönelik öfke ve kızgınlık duyguları beslerken, aynı zamanda pasif saldırganlık geliştirmeleri de olasıdır (Kulaksızoğlu, 2005:197).

Anne baba kendi beklentisine uygun davranmayan ergenler yaptırım aracı olarak soğuk davranma, ilgi ve sevgiden yoksun bırakma, sürekli eleştirme gibi ergenin duygularını rencide edici biçimde davranması durumunda ergenler anne babalarının isteklerine rıza

göstererek beklentilerine uyan ve bağımlı bir kişilik oluşturabilir (Kulaksızoğlu, 2005:197).

Altını ıslatma, kakasını kaçırma, iştahsızlık, yalan söyleme, hırsızlık, bağımlılık, başarısızlık, duygusal açıdan tutarsızlık ve uyumsuzluk, organik neden olmayan büyüme geriliği, güvensizlik, saldırganlık, depresyon, içe dönüklük ve düşük benlik saygısı duygusal istismara maruz kalan çocuklarda ortaya çıkan bulgular arasındadır (Polat, 2001:334).

Çocukluk duygusal deneyimleri ile çocuğun yetiştirilmesinden sorumlu kişilerin cinsiyetleri ile ilgili bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada 69'u kadın 22'si erkek toplam 91 kişi kullanılmıştır. Yapılan çalışmanın sonunda, katılımcılardan çocuklukta anneleri veya kadın bakıcıları tarafından duygusal ihmale maruz kalanların psikolojik rahatsızlıkların, babalara veya erkek bakıcıları tarafından duygusal ihmale uğrayanlara oranla daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Anne veya kadın bakıcı tarafından yapılan ihmal baba veya erkek bakıcı tarafından yapılan ihmal daha fazla sezinlenmektedir. Bu da yetişkinlikte psikolojik rahatsızlıklara sebep olmaktadır (Wark ve ark., 2003).

Yapılan araştırmalarda duygusal istismar ile yeme bozuklukları arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (Mazzeo & Espelage, 2002).

Duygusal istismara maruz kalan ergenler kendileri kötü olduğu ve kötü davranışlarda bulundukları için ebeveynlerinin kendilerine karşı bu kadar sert olduğunu düşünürler. 'Eğer daha akıllı, daha sevimli ve daha farklı olsaydım böyle davranmazlardı' diye düşünürler. İstismardan kaynaklanan düşük benlik saygısı ve kendileri ile ilgili olumsuz düşünceler, depresyon için zemin hazırlar (Shapiro, 1997:83-101).

Yine duygusal istismara maruz kalan 6-12 yaşlarındaki çocuklar ve onların anneleri üzerine yapılan bir çalışmada duygusal anlayışları ve duygusal düzenleri değerlendirmek için yapılmıştır. Çalışmada duygusal istismara maruz kalan çocuklar ve annelerinden oluşan 24 kişilik grup bir kontrol grubu ile karşılaştırılmıştır. Bunun sonucunda duygusal istismara maruz kalan çocukların, maruz kalmayanlara göre, öfke, üzüntü,vb. gibi olumsuz duygulara karşı daha fazla zayıf olduğu ve bu olumsuz duyguları ifade etmede daha fazla desteğe ihtiyaç duydukları saptanmıştır. Duygusal ihmal çocukların duygusal gelişimlerine müdahale etmektedir (Shipman ve ark., 2005).

1.4.3.4. Ekonomik İstismar ve İhmali

Çocuğun gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde ya da düşük ücretli iş gücü olarak çalışması ve çalıştırılması ‘Ekonomik İstismar’dır.

Çalışan çocukların sayısı, kendi yaş grubundaki çocukların %8,5’ünü oluşturmakta ve bu çocukların asgari çalıştırılma yaşı olan “15 Yaş” ın altında çalışmaya başladığını göstermektedir. Yapılan araştırma çalışan çocukların %41’nin okula devam etmediğini ve %59’unu da okula devam ettiğini göstermektedir (SHÇEK, 2006).

Yasalar göre, 18 yaşına kadar çocuk kabul edilen bireylerin özellikle 15-18 yaş grubunda, sadece %50’si eğitimden yararlanmakta %50’si ise okul dışında kalmaktadır. Bunun yanında okul dışında kalan ve yasal olmaması nedeniyle resmi istatistiklere girmeyen zorunlu eğitim çağındaki pek çok çocuk değişik iş alanlarında çalışmaktadır (Senemoğlu, 2001).

1990 yılında Baştaymaz tarafından yapılan bir araştırmada çalışma yaşına girmemiş, zorunlu eğitimlerini tamamlamamış çocukların çeşitli iş sektörlerinde yasal ve yasadışı faaliyetlerinde bulundurulduğu, bu çocukların emeklerinin sömürülmesi, kaçma-saklanma gibi fiziksel ve kolay kandırma gibi psikolojik özellikleri nedeniyle yasa dışı faaliyetlere kolayca itildiği gözlenmiştir (Senemoğlu, 2001).

Ülkemizde çocukların çalışmaya başlama nedenleri arasında hızlı nüfus artışı ve buna bağlı olarak yaşanan ekonomik zorluklar yer almaktadır. Aileler, ekonomik zorluklar nedeniyle göçe yönelmektedir. Göç sonucunda yaşanan; düşük ekonomik düzey, sağlıksız yerleşim alanları, aile içinde yaşanan şiddet ve eğitimsizlik ise, çocuğun aile kontrolünden çıkıp sokağa itilmelerine neden olabilmektedir (Oral ve İnancı, 2004:32).

1.4.3.4.1. Ekonomik İstismarın ve İhmalin Sonuçları

Çocuk gelişiminde en temel ilke olan “her çocuk o yaşın rolünü yaşamalıdır” ilkesi ile çatışan en önemli olgulardan birisi çalışan çocuklardır. Çocukların zor işlerde çalışması sonucunda ruhsal dengesinde ve kişilik yapısında onarılmaz problemler çıkabilmektedir (Yavuz ve öte., 2000:83-89).

Çalışan çocuklar kapsamında bir çok çocuk işçi, kimyasal ve biyolojik tehlikelerle dolu işlerde ve koşullarda çalışmaktadırlar. Çalışan çocukların fiziksel gelişimi, okula giden

çocuklarla karşılaştırıldığında, önemli derecede geri kaldığı görülmüştür. Bunun yanında bazı işlerde çalışanların diğer istismar tiplerine maruz kaldıkları saptanmıştır. Örneğin, ev işlerinde çalışan çocuklar sözel, cinsel ve fiziksel kötü muamele ile karşılaştıkları ve aç bırakıldıkları belirlenmiştir (Oral ve İnancı, 2004:32).

Çocuğun değeri üzerine dokuz ülkeyi kapsayan karşılaştırmalı bir araştırma da, anne ve babalar için çocuklarının çalışmasının kırsal ekonomideki önemini ortaya koymuştur (Fawcett,1993;Hoffman,1987;Kağıtçıbaşı,1982a1982b) Çocukların maddi katkıları (ev işlerine yardım etmeleri de dahil olmak üzere) az gelişmiş ülkelerde ve kırsal kesimlerde yaşayanlar için oldukça önemli iken gelişmiş ülkelerde ve kent ortamında yaşayanlar için buna daha az önem verilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2000:55-56).

Türkiye’de yapılan Çocuğun Değeri Araştırması (ÇDA) ‘nda elde edilen sonuçlar ise (Kağıtçıbaşı,1982a), ana-baba eğitiminin artmasıyla çocuğun ev işlerine yardım etmesinin öneminin azaldığını göstermektedir (eğitimsiz düzeyde %82, ilkokul düzeyde %22 , lise düzeyinde %1, üniversite düzeyinde %0). Aynı zamanda çocukların aileye yaptığı maddi yardımının (genç yaşlarda tarlada/ aile işinde/ marjinal ekonomide vb. çalışarak aile ekonomisine katkıda bulunmaları)da önemi ana-baba eğitiminin artmasıyla azalmaktadır, (eğitimsiz düzeyde %56, ilkokul düzeyinde %54, lise düzeyinde %15 ve üniversite düzeyinde %20). Bu çalışmadan da anlaşılabileceği üzere, çocuğa verilen değer ve çocuğun aile ve toplumdaki yeri çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilikteki en önemli boyutlardan biri, kırsal-kentsel kesim sosyo-ekonomik konum farklılıkları, başka bir deyişle sosyal ve sosyo-ekonomik açıdan gelişme düzeyidir (Kağıtçıbaşı, 2000:56).

Sokakta çalışan çocukların öz kavramlarını incelemek üzere yapılan çalışmada, 9-16 yaşları arasında 66’sı sokakta çalışan 66’sı çalışmayan toplam 132 çocuk kullanılmıştır. Bu çalışmaya göre; çalışan çocukların benlik tasarım puanları çalışmayanlara göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu durumun sokakta çalışıyor olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir (Aktaş, 2004).

1.4.4. Çocuk İstismar ve İhmalinin Nedenleri

1.4.4.1. Anneye ve Babaya Yönelik Nedenler

Çocuk istismarı tüm sosyal sınıflarda ve tüm dinsel, ırksal ve etnik gruplarda bulunmaktadır. İstismar eden ve etmeyen aileler şiddetli zihinsel rahatsızlık veya belirli kişisel özellikler bakımından tutarlı olarak ayrılmaktadır. İstismarcı anne babalar problemlili aile olduklarından aile üyeleri ve onların ilişkilerine zarar vermektedir. Pianta ve ark. (1989)’a göre; istismarcı anne babalar sosyal uyum açısından istismar etmeyen anne babalardan daha az ilgilidir (Hetherington ve Parke, 1993:434).

Çocuk ihmal ve istismarı ailenin yaşam stresiyle ilgili olup ailedeki ekonomik ve sosyal stresler, ihmal ve istismara yol açabilmektedir. Çocuğun ihmal ve istismar edilmesine neden olan faktörleri genel olarak iç ve dış stres faktörleri olarak gruplanmaktadır (Cüceloğlu, 2003:376-380). Bulut’a göre, dış stres faktörleri; bazı ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel özellikler ailede sıkıntı yaratarak çocuğun ihmal ve istismarına yol açabilir. İç stres faktörleri ise anne-babanın kişilik yapısı, çocuğun özellikleri ve çevreye bağlı olarak çocuktan gereğinden fazla istekte bulunulması şeklinde gruplandırılabilir (Kurtay, 2006).

Ailede “sevgisizlik, iletişim kopukluğu, eşler arası çatışma” gibi nedenler ebeveynde depresyon ve mental hastalıklara sebep olmaktadır. Bu da çocuk istismar ve ihmalinin tetikleyicileri arasındadır (Ünal, 2005).

Eşinden fiziksel şiddet gören annenin fiziksel bakımını üstlenme durumu çocuğa düşmektedir, şiddet gören anne, annelik yeteneklerini kaybettiğinden çocuk ihmale maruz kalacaktır (Ünal, 2005).

Anne babanın yaşının çok genç olması, işsizlik, ekonomik sıkıntılar, aile içi geçimsizlik, alkol ya da uyuşturucu kullanımı, çok çocuklu aile, anne babada ruhsal bozukluk ve anne babanın eğitimsizliği gibi etmenler aile içinde çocuğun istismar ve ihmale maruz kalmasını artırmaktadır (Şahin ve Beyazova, 2001).

Jain (1999)’a göre; istismarcı anne-babalar genellikle kendi kişisel memnuniyetini çocuğunkinden üstün tutan, çocuğu gereksinimlerini karşılayacak bir alet yerine koyan, çocukla ilgili gerçekçi olmayan beklentileri olan, katı, duygularını kontrol edemeyen kişilik yapısındadır. Çocuk anne-babasının beklentilerini kaçınılmaz olarak

karşılayamadığında anne-baba bunu hıyanet olarak algılar ve kızar, sık sık çocuğu cezalandırma yöntemine başvurmaya başlar (Kara ve ark., 2004).

Yapılan araştırmalara göre, çocuğunu istismar eden annelerin çoğu çok genç yaştadır. Anne babaların kendi geçmişlerinde de örselenme ve reddedilme deneyimleri vardır, ayrıca kardeşinin örselendiğine şahit olmuştur. Benlik saygıları düşüktür, kişilik bozuklukları vardır. Çocuk sahibi olmak istemelerinin sebebi kendisini sevecek birisine ihtiyaç duymaları olabilmektedir (Cüceloğlu, 2003:376-377).

Bazı psikologlara göre, anne babaların genellikle çocuklarından yüksek beklentileri olduğunu ve çocukların bu yüksek beklentileri karşılayamamaları durumunda çocuklarını istismar etmektedirler. Bunun yanında çocuklarından yüksek beklentisi olan anne babaların tümü çocuklarına kötü davranmaz (Cüceloğlu, 2003:376-377).

Ölüm, boşanma, ve ayrı bir yerde çalışma nedeniyle parçalanmış aileler, çocuk istismarında önemli bir risk grubunu oluşturmaktadır. Anne tarafından ihmal ve istismar edilme, anne baba arasındaki şiddete tanık olma parçalamış aileden gelme gibi sorunlar çocuğun yaşam biçimini ve ilişkilerini etkilemektedir (Aral ve Gürsoy, 2001).

Anne babalarda görülen eziyetçi davranış kalıpları, baskı yaratan durumlar ve güçsüzlük duygularıyla baş edebilmek için geliştirilmiş tepkiler olduğu düşünülmektedir. Yakın zamanda pediatrik ve psikiyatrik araştırmalar çocuklarını istismar eden ve insanlık dışı davranan ana babaların büyük bölümünün, kendi çocukluklarında fiziksel ve zihinsel açıdan istismara maruz kaldıklarını ortaya koymuştur (Cüceloğlu, 2003:376-377).

Aile ortamı, bunalım ve stresi arttırdığı oranda çocuğun istismara maruz kalma olasılığı artmaktadır. Yaşamından memnun olmayan anne veya baba, gücünün kolaylıkla yettiği çocuğu döverek bir ölçüde rahatlar. Anne babanın böyle bilinçsiz duygusal boşalımının bedelini ise, gelişmekte olan çocuk yaşamı boyunca öder (Cüceloğlu, 2003:378).

1.4.4.2. Çocuğa Yönelik Nedenler

Çocukların istismar ve ihmal edilmesinde, istismar ve ihmalin nedenini genellikle çocukların davranışlarının oluşturduğu belirtilmektedir. “Söz dinlememe, saygısızlık” gibi davranışlarla çocuk istismar ve ihmali davet etmektedir. Bunun yanında çocukların

bitmek tükenmek bilmeyen ve karşılanamayan yüksek istekleri çocuk istismarının nedenleri arasındadır (Ünal, 2005).

Çocuklarını istismar eden anne babalar bütün çocuklarını istismar etmezler. Yapılan araştırmalar göre bunun nedeni istismar edilen çocukların bazı özelliklere sahip olmalarıdır. Bu özelliklerin başında, kendisiyle konuşulduğunda çoğu kez cevap vermemesi ve kendisine söylenenlere pek dikkat etmemesidir. Yavaş öğrenen ve kendisine öğretilen şeylere ilgi göstermeyen çocuklar istismara daha fazla maruz kalırlar (Cüceloğlu, 2003:378-379).

İstismar edilen çocuklarla istismar edilmeyen çocuklar karşılaştırıldığında bazı özellikler göze çarpar: Kötü davranılan çocukların doğum ağırlığı normalden düşüktür, kötü davranılan çocukların çoğunun yaşı 3 yaşından küçüktür, kötü davranılan çocukların çoğunluğu erkektir, huysuz sürekli ağlayan ve yeme, uyuma düzenleri bozuk olan çocuklara kötü davranılma olasılığı artar, bedensel sakatlığı olan çocuklara istismar edilme olasılığı daha yüksektir (Cüceloğlu, 2003:379).

1.4.5. Çocuk İstismarını Açıklamaya Yönelik Kuramlar

1.4.5.1. Psikiyatrik Model

Çocuklarını istismar eden ebeveynler üzerinde yapılan araştırmalarda bu ailelerin çocuklarına karşı kırgınlık, kızgınlık, kıskançlık gibi duygular besledikleri ortaya çıkmıştır. Bu ebeveynlerin %10'u ruhsal problemler yaşamaktadır. Ayrıca yapılan çalışmalarda istismarcı ebeveynlerin narsistik eğilimler, kaygı, depresyon, empati kuramama gibi özelliklere sahip oldukları saptanmıştır.

İstismarcı ebeveynler psikopatolojik açıdan incelendiğinde; istismarcı bireylerin çoğunluğunun zeka düzeylerinin normal olduğu, kendine saygı duymama, güven duygusu eksikliği gibi ego zayıflıklarının olduğu, yetersizlik duyguları, ebeveyn görevini yerine getirememe duygusu, bağlanma gereksinimleri, aklına estiği gibi davranma ve ben-merkezcilik gibi karakter bozukluklarının görüldüğü, saldırganlık, özel ve toplumsal hayatta başarısızlık, yaşamada düzensizlik gibi özelliklere sahip olduğu saptanmıştır. Bunun yanında istismarcı ebeveynin depresif tepkilerinin, istismarın şiddetinin öldürmeye vardığı boyutlarda sıklıkla görülmektedir. Bir çalışmaya göre çocuklarını öldürmüş babaların 1/3'nin depresif olduğu belirtilmektedir.

Psikiyatrik model bireysel psikopatolojilerinin yanı sıra ebeveynin kendi aralarındaki ilişkileri de incelemiştir. Buna göre; çocuğuna kötü davranan anne-babaların hem kendilerine hem de başkalarına güvenleri olmadığı gibi, birbirlerine karşı saygı ve sevgileri de çok düşüktür. Birçok çocuk istismar olgusunda anne babanın ayrılmış olduğu, ailenin tek ebeveynli aile olduğu ve bu ebeveynin genellikle anne olduğu saptanmıştır. Bunun dışında eğer anne-baba birlikteyse çoğunlukla anne-baba arasındaki ilişkinin problemli olduğu, sık sık kavga ettikleri ve birbirlerini dövdükleri görülmektedir (Polat, 2001:366-368).

1.4.5.2. Sosyolojik Model

Sosyolojik modelde toplumsal değerler, örgütler, kültür ve aile kurumu istismara yol açan nedenler arasında kabul edilmiştir.

Kültürler arası çalışmalar aile içi şiddetin , gerek kitle iletişim araçlarından gerekse insanlar arası ilişkilerde onaylanan şiddet oranında çocuk yetiştirme yöntemleri ve fiziksel cezanın kullanım sıklığı açısından etkilendiğini göstermiştir.

Çocuk istismarı çoğunlukla standartların altında evlerde yaşayan, düşük gelir düzeyine sahip, çocuk fazlalığı olan ailelerde yaşanmaktadır ancak; ekonomik düzeyi orta ve yüksek ailelerde de çocuk istismarı görülmektedir. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerde aile içi geçimsizlikler ya da aileye yeni bir bebeğin gelmesi istismar olasılığını etkileyen çevresel faktörlerdir.

Ailede birinin uzun süren, yatak istirahadı gerektiren kronik bir hastalığının olması, aile bireylerinden birinin ölmesi, ailede özürlü bir bireyin olması gibi özel durumlar çocuğu istismara yol açan nedenler arasında sayılabilir.

Sosyal bakımdan izole yaşayan, çevreleri ile ilişkileri kısıtlı, toplumsal iletişim kaynaklarından yararlanmayan anne babalar bu durumlara yönelik kızgınlık ve öfkelerini çocuklarını döverek boşaltma yolunu seçmektedirler (Polat, 2001:369-371).

1.4.5.3. Sosyal-Durumsal Model

Sosyal-Durumsal modelde çocuğun yetiştirilme ortamı, çocuğa uygulanan cezalar ve disiplin yöntemi ele alınmıştır.

Çoğu kez anne babanın çocuktan beklentileri çocuğun verebileceklerinin üzerinde olabilir. Bu da anne babanın hayal kırıklığına uğramasına ve bunun sonunda istedikleri gibi davranmaya zorlamak için fiziksel ceza uygulayabilirler.

Çocuk istismarının bir boyutunu oluşturan disiplin etme çabası amacıyla anne babalar fiziksel ceza ve dayığa başvurabilirler.

Sosyal-Durumsal modele göre tutarsız bir disiplin yöntemi istismarı arttıran bir etkidir. Yapılan çalışmalar istismar eden ailelerin fiziksel ve sözel saldırgan davranışlar kullandıklarını, fiziksel cezanın daha çok uygulandığını ve disiplin yöntemlerinin tutarsız ve çelişkili olduğunu göstermektedir (Polat, 2001:371-373).

1.4.5.4. Sosyal Öğrenme Modeli

İstismar sorununun can alıcı noktalarından biri, kuşaktan kuşığa aktarılma özelliğidir. Aile içinde şiddete maruz kalan çocukların çoğunun büyüdülerinde şiddet uygulayan eşlere ya da ana babalara dönüşeceği kesinlik kazanmamış olsa da, şiddet uygulayan yetişkinlerin çoğunun şiddete maruz kalma geçmişleri bulunmaktadır (Ünal, 2005).

Sosyal öğrenme kuramının günümüzdeki en önemli temsilcilerinden olan Albert Bandura, çocukların başkalarının davranışlarını gözleyerek, taklit ederek ve model alarak öğrendiklerini belirtmektedir (İnanç ve ark.,2004:46).

Anne baba tarafından istismar ve ihmal edilme, anne baba arasındaki şiddete tanık olma, parçalanmış aileden gelme, ve gözlemlediği çeşitli aile sorunlarının yarattığı duygular çocuğun yaşam biçimini ve ilişkilerini önemli ölçüde etkiler ve çocuğun bunları taklit ederek istismarcı bir kişilik kazanmasına neden olur (Aral ve Gürsoy, 2001).

Çocuklukta yaşanan istismar ile istismar uygulayan birer ebeveyn olma potansiyeli arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla istismar geçmişleri, duygusal çevre kökenleri ve istismar potansiyeline göre tayin edilen 76 anne ve ilköğretim öğrencisi olan çocukları seçilmiştir. Araştırma sonucunda istismar geçmişleri ile istismar uygulama potansiyelleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (Narang&Contreras, 2005).

1.4.6. Hukuksal Açıdan Çocuk İstismarı ve İhmali

1.4.6.1. Türk Hukuk Sisteminde Çocuk İstismar ve İhmaline Yönelik Hükümler

5237 sayılı Türk Ceza Kanununda cinsel yönden saldırıya uğrayan, fuhuşa sürüklenme, müstehcen yayınlarda kullanma ve aile içi şiddet konularını kapsayan çeşitli hükümler yer almaktadır.

Türk Ceza Kanunun 103. maddesi gereğince; 15 yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı geliştirilen her türlü cinsel davranış cinsel istismar olarak kabul edilecektir. 15-18 yaş arasındaki çocuklara karşı ise sadece cebir, tehdit, hile veya iradeye etkileyen başka bir nedene dayalı olarak geliştirilen cinsel davranışlar, cinsel istismar sayılacaktır. Çocuğu cinsel olarak istismar eden kişinin, 3 yıldan 8 yıla kadar hapsi öngörülmüştür. 15 yaşından küçük çocuklara karşı cebir veya tehdit kullanılmışsa ceza yarı oranında attırılacaktır. Eğer cinsel istismar akrabalık ilişkileri olan kişilerce meydana geldiyse ceza yarı oranında arttırılacaktır. Suçun sonucunda mağdurun beden ya da ruh sağlığının bozulması halinde, 15 ile 20 yıl arasında hapis cezasına hüküm olunacaktır. Mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölmesi durumunda suçluya müebbet hapis cezası verilir.

Türk Ceza Kanunun 227. maddesinin birinci fıkrasında çocuğu fuhuşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla çocuk bulan ya da barındıran, fuhuş işine aracılık eden kişiye, 4 yıldan 10 yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası verilir. Suçu işleyenle mağdur arasında akrabalık ilişkisi varsa ceza yarı oranında arttırılacaktır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 226. maddesine göre; çocuğa, müstehcen görüntü, yazı ve sözleri içeren ürünlerin herhangi bir şekilde çocuğa gösterilmesi veya bu ürünlerde çocukların kullanılması suç olarak kabul edilmiştir.

Ailede çocuğuna karşı bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen veya maddi ve manevi özensizlik nedeniyle ahlak, güvenlik ve sağlığını koruyamayıp tehlikeye sokan anneler veya babalar cezalandırılacaktır (Sözüer, 2004).

1.4.6.2. Evrensel Çocuk Hakları Sözleşmesinde Çocuk İstismar ve İhmaline Yönelik Maddeler

Çocuk Hakları Sözleşmesi Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nca 20 Kasım 1989 tarihli toplantıda kabul edilmiş, 28 Ocak 1990 tarihinde 61 ülke tarafından imzalanmıştır. 2 Eylül 1990 tarihinde 20 ülkede uluslar arası bir yasa gücüyle yürürlüğe girmiştir. 14 Şubat 1990 tarihinde Türkiye tarafından imzalanan sözleşme, Büyük Millet Meclisi tarafından 1994 yılı sonunda onaylanmış ve 1995 yılı Ocak ayı Resmi Gazete'de yayınlanarak Türkiye'de de uygulanmaya başlanmıştır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde (Polat, 1999), çocuğun sağlığı, gelişimi, eğitimi ve katılımı temel konular olarak ele alınmaktadır. Temel konular çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı önemli yer tutmaktadır (Aral ve Gürsoy, 2001).

18 yaşına kadar herkesi çocuk sayan sözleşme, temelde dünya üzerindeki tüm çocukları ve haklarını korumayı amaçlamaktadır. Bütün çocuklar ırk, cinsiyet, dil, düşünce, ulus ve etnik köken, sakatlık, doğuş ve diğer başka statüler açısından eşittir. Sözleşmede çocukların sosyal yaşamları ile ilgili; dinlenme, boş zaman, kültürel ve sosyal etkinliklere katılma vb. konular yer almaktadır. Çocuk istismarının önlenmesi, özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların güvence altına alınması konuları da sözleşme içersindedir (Oktay, 2004:34-35).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 19, 34 ve 39. maddeleri çocuk istismarı, ihmali ve önlenmesi ile ilgilidir. Sözleşmenin 19. maddesine göre çocuğun yetiştirilmesinden sorumlu olanlar, bu haklarını çocuklara zarar verecek şekilde kullanamazlar. Bu madde ile ilgili olarak devlet çocuğu anne babanın ya da diğer bakıcı konumundaki kişilerin her türlü kötü muamelesinden korumak, çocuk istismarını önlemek ve bu tür davranışlar sonucunda sağlık problemleri yaşayan çocukların tedavisini amaçlayan sosyal programlar hazırlamakla yükümlüdür. Sözleşmenin 39'uncu maddesinde silahlı çatışmalarda mağdur olan çocukların beden ve ruh sağlıklarının korunup onarılması topluma kazanımlarının sağlanması konusunda da taraf olan devletlerin önlemler alması gerektiği sözleşmede belirtilmektedir. Şiddete uğramış çocukların rehabilitasyonu bu maddede açık olarak belirtilmektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 34'üncü maddesi ise cinsel istismar ile ilgilidir. Bu maddede fuhuş,pornografik dahil, çocuğu cinsel

istismar ve sömürüden kurtarmak ile ilgili konular bulunmaktadır (Aral ve Gürsoy, 2001).

Çocuk Hakları Sözleşmesinin 32. maddesine göre ise, çocuğun, ekonomik sömürüden; tehlikeli olabilecek, çocuğun eğitime zarar verebilecek, çocuğun sağlığı ya da bedensel, zihinsel, ahlaksal ve toplumsal gelişmesi için zararlı işlerden korunması önerilmektedir (Oral ve İnancı, 2004:35).

1.4.7. İstismar ve İhmalin Çocuk ve Ergen Üzerine Etkileri

İstismar ve ihmal, çocuklar ve ergenler üzerinde çeşitli olumsuz etkilere neden olmaktadır. Bu bölümde bu olumsuz etkiler hakkında bilgi verilmiştir.

İstismar ve ihmale maruz kalan çocuklarda fiziksel ve entelektüel sapmalar, alınganlık, olumsuzluk ve ailelerini kızdırma daha fazla görülmektedir. Ayrıca Cicchetti ve Lynch'a göre, bu çocuklar annelerine daha az güvenli bağlanma, fazlasıyla itaatsizlik, direnme ve kaçınma davranışları sergilemektedirler. Ev dışı sosyal etkileşimlerinde ise, duygusal düzen, saldırgan davranış ve ileti problemleri görülmektedir. Onlar genellikle yetişkinlere güvenmemeyi öğrenirler ve anne babalarının saldırgan tepkilerini model alırlar. Toth ve ark.'göre; istismar gören çocuklar akademik problemler, problemli davranışlar, düşük benlik saygısı ve depresif belirtiler sergilerler. Bunun yanında tüm bu istismarın uzun süreli etkileri düşük sosyo-ekonomik çevre içinde belirginleşmekte ve artmaktadır (Hetherington & Parke, 1993:436).

Bolger (1998)'e göre; istismar gören çocukların akranlarına göre arkadaşlık ilişkilerinde daha az popüler oldukları saptanmıştır. Ayrıca bu çocuklar akran ilişkilerinde kendileri hakkında bilgi vermekten kaçınmaktadırlar. Lynch ve Cicchetti (1991)'e göre ise, istismar gören çocuklar akranlarına daha az yakınlık göstermekte ve genellikle anlaşmazlıklar yaşamaktadır (Colman ve Widom, 2004).

İstismarın çocuklar ve ergenler üzerindeki etkilerini boylamsal olarak incelemek amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada 375 çocuk 5 yaşından itibaren 17 yıl boyunca belirli aralıklarla incelenmiştir. İstismarla ruhsal problemler arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Fakat bu ilişkinin doğrusal nedenlerle mi yoksa başka değişkenlerin etkisiyle mi oluştuğu belirlenememiştir. Bu ergenlerde major depresyon belirtilerine,

anksiyete bozukluklarına, duygusal davranış problemlerine rastlanmıştır. Ayrıca çocuk ve ergenlerin gelişimsel görevlerini tamamlamada önemli yetersizlikler görülmüştür (Silverman ve ark.,1996).

Çocukluğunda fiziksel ve cinsel istismar yaşamış 467 bayan kolej öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada, çocuklukta görülen fiziksel ve cinsel istismar, sadece fiziksel istismar veya sadece cinsel istismar görenlerde görmeyenlere göre daha fazla post-travmatik stres bozukluğu belirtileri gösterdiği saptanmıştır (Hetzel ve McCanne, 2005).

Çocukluk döneminde istismara maruz kalan kişiler sonraki yıllarda takip edilmiş ve gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde ciddi ölçüde adli olaylar nedeniyle tutuklanmalar yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Özellikle istismar gören erkekler genç yetişkin olduklarında cinsel ve fiziksel şiddete daha fazla başvurumaktadırlar (Wolfe ve ark.,2001).

Wolker ve ark.(1988)'e göre; yetişkinlikteki suça yönelen davranışlar, duygusal bozukluklar, kişiler arası ilişkilerde rahatsızlık, antisosyal davranışlar, saldırganlık ve kendi çocuklarına yönelik örseleyici davranışlar, çocuklukta karşılaşılan istismarla ilgili olduğu görülmektedir. Daha az ciddi vakalarda istismara uğramış çocuklar daha çok içe dönmekte, edilgen ve depresyona eğilimli olmaktadır (Kulaksızoğlu, 2005:191-192).

1.4.8. Saldırganlık

Salırganlık bir başka insana zarar veya zarar verme amacı güden davranış demektir (Saygılı, 2004:131).

Salırganlık, başkalarını inciten ya da incitebilecek her türlü davranıştır. Bir çocuğun salırgan olduğunu söyleyebilmek için salırgan davranışın süreklilik göstermesi gerekmektedir. Freud, salırganlığı doğuştan gelen ve bütün canlılarda ortak olan öğrenme ile değişmeyen, motivasyonun temelinde yatan evrensel bir dürtü olarak değerlendirmiştir. Salırganlığın toplumsal güdülenme sonucu olduğunu savunanlara göre salırganlık, engellenme ya da kişinin kendisini engellenmiş hissetmesi sonucu ortaya çıkar (Çağdaş ve Seçer, 2002:49-51).

Salırgan davranışlar, insan toplumları için her zaman önemli bir sorun olmuştur. İnsanın büyük bir öfke ve yıkıcılık yeteneği vardır. Belirli bir durumda bir kişinin salırgan davranışlara başvurup vurmayacağı iki değişkene bağlıdır. Bu değişkenler o

anki durum ve bu durumda saldırgan davranışta bulunması gerektiğini öğrenme derecesidir. Bu eğilim, kişinin saldırganlık hakkında genel olarak ne öğrendiğine ve özellikle de içinde bulunduğu duruma bağlıdır (Freedman ve ark., 2003:257).

Patterson, saldırgan davranışın nasıl geliştiğini anlamak için ailenin bütün üyelerinin karşılıklı olarak birbirini etkilediği bir toplumsal sistem olarak görülmesi gerektiğini ifade etmektedir. “Zora dayalı aile sistemi” adını verdiği ailedeki bireyler, birbirlerinin isteklerine zorla ve boyun eğerek karşılık verirler. Herkesin saldırgan ve zorlayıcı davranışta diğerlerine örnek olduğu ve bunun pekiştirildiği bir ortamda yetişen çocuklar, doğal olarak gelecek yaşamında saldırgan olacaktır (Gander&Gardiner, 1998:386).

Bandura, yetişkinlerin saldırgan davranışlarını taklit ederek çocukların saldırganlığı nasıl öğrendiklerini göstermek amacıyla, şişirme bir oyuncak bebek kullanarak taklit deneyleri yapmıştır. Bu deneylerde, okul öncesi yaşlardaki çocuklar hafifçe engellendikten sonra, bir yetişkinin şişirme bir oyuncak bebeğe karşı saldırganlığını seyrettiler. Çocuklar oyuncak bebekle bir odada kendileri yalnız bırakıldıklarında, yetişkinin gösterdiği saldırgan davranışlardan pek çoğunu tekrarladılar. Bu deneylerdeki anahtar kuramsal görüş, çocukların özgül saldırgan tepkileri başkalarında seyrederek öğrendikleri yönündeydi (Freedman ve ark., 2003:253).

Çocuklukta görülen saldırganlık; çocukların saldırganlık konusunda anne ve babalarını örnek aldıkları için genellikle aile içi yaşantılardan kaynaklanmaktadır. Katı cezalandırma yöntemleri kullanan anne babaların çocukların öfke ve nefret duygularını uyardığı buna bağlı olarak çocuklarında benzer biçimde sert davranışlar sergiledikleri görülmektedir (İnanç ve ark.,2004:176).

Bandura (1977)’e göre; bir ana-baba çocuğunu, örneğin yaşıtlarına saldırgan davrandığı için fiziksel olarak cezalandırdığı zaman, beklenen sonuç çocuğun başkalarına vurmaktan çekinir hale gelmesidir. Ancak, çocuk ana babasının bu davranışından fiziksel saldırganlığı da öğrenmektedir ve çocuğun davranışı için yol gösterici olabilmektedir. Ayrıca (Bandura,1967), ana babalar her zaman çocukları için gizil modellerdir. Çocuklarını sık sık cezalandıran anne babaların çocuklarında kendi durumlarına benzer saldırgan yaklaşımı benimsemeleri olağandır (Gander&Gardiner, 1998:275-277).

Saldırganlığın nedenleri ile ilgili olarak yapılmış açıklamalar incelendiğinde; genellikle yetişkinin çocuklukta istismara maruz kalmış olması, özellikle cinsel istismarın olduğu ailelerde babanın güç ve kararlarda baskın olması, babanın güç ve kontrol sağlamak için şiddete başvurması, anne baba arasında cinsel sorunların yaşanması, aile dışı ilişkilerde kısıtlılık, işsizlik, yoksulluk nedeniyle yoğun bir stresin ortaya çıkması, anne ve babanın çocuğa karşı davranışlarındaki tutarsızlık, çevrede uygun rol modellerinin olmayışı ve içinde yaşadığı ortamın şiddete teşvik etmesi gibi etmenlerin etkili olduğu görülmektedir (Özmen, 2004).

Saldırganca eğilimler gösteren çocuklar, anne- babaları tarafından sık sık sert cezalara, tehditlere maruz kalan çocuklardır. Sürekli kavga eden anne babalar çocuğa saldırganlık aşılayan durumlardır (Saygılı, 2004:132).

Diyarbakır ilinde alt sosyo-ekonomik düzey annelerin çocuklarını kabul ve reddetme davranışları üzerine bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaya göre, (annelerin eğitim durumu, gelir düzeyi, çocuk sayısı ve ailede yaşayan birey sayısı) demografik özelliklerin çocukların kabul ve red davranışlarını etkilediği saptanmıştır. Reddedilen çocuklar yetişkin olduklarında saldırgan ve kin besleyen özellikler gösterebilirler. Reddeden anne davranışları ise, çocuğu ihmal etme, hor görme, sevmeme, onaylamama, eleştirme, sert cezalar verme, çocuğun fiziksel ve duygusal gelişimine engel olma ve çocuğu dışlama gibi davranışlardır (Erkan ve Toran, 2004).

1.4.9. Benlik ve Benlik Saygısı

Benlik; kişinin doğasını, özelliklerini ve bireyselliğini algılama biçimi olarak tanımlanmaktadır. Benlik kavramı ise, kişinin kendisiyle ilgili izlenimleri, taşıdıklarını düşündükleri kimlikleridir (İnanç ve ark.,2004:260).

Benlik saygısı benlik kavramında bulunan bilgilerin değerlendirilmesidir. Bunun anlamı kendini süper, mükemmel, yeterli hissetmek değildir. Kendini kabul etme, kimlik oluşturma ve başkaları tarafından kabul edilmedir (Uyanık ve Akman, 2004).

Benlik saygısı, çocukta kendi değer, yetenek ve başarılarına bağlı olarak yine kendisi hakkında oluşan genel duyguların bir sonucudur. Yüksek bir benlik saygısı, çocuğun kendini sevmesi ve kendine saygı duyması anlamına gelir (İnanç ve ark.,2004:180).

Rice (1997)'e göre; benlik saygısını etkileyen 4 temel kaynak vardır: Çocuğun anne babasıyla duygusal ilişkisi, arkadaşlarıyla toplumsal ilişkisi, okuldaki entellektüel düzeyi, toplumun kendisine karşı tutumu. Anne babalarından sevgi, destek ve ilgi gören çocuklar, olumlu benlik saygısı geliştirebilmektedirler (İnanç ve ark.,2004:180).

Kulaksızoğlu (1989)'un yapmış olduğu çalışmada anne babanın çocukluk ve ergenlik çağındaki çocuklarına olan davranışları ile çocukların geliştirecekleri kişilik arasında ilişki bulunmuştur. Bedensel olarak cezalandırmanın çocuklarda olumsuz bir benlik geliştireceği söylenebilir (Kulaksızoğlu, 2005:195).

Ergenlerin benlik saygısı düzeyleri ile anne baba tutumlarını algılamalarının incelenmesi amacıyla, alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki dört lisenin ikinci sınıflarına devam eden toplam 299 ergen üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, ergenin benlik saygısı ile anne baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Demokratik anne-baba tutumu ergenin yüksek özsaygıya sahip olmasına neden olurken, otoriter ve ilgisiz tutum düşük özsaygıya yol açmaktadır (Haktanır ve Baran,1998).

İstismara maruz kalan çocukların cinsel, fiziksel ve duygusal benlik saygıları şiddetli hasarlar görmektedir. Bu çocukların benlik duyguları parçalanır ve sık sık kendi nefretlerini suç ve karmaşa ile doldurulurlar. Bu duygular iç alemin derinliklerine itilerek ve eylem dışı bırakılarak bastırılırlar (Karp ve Butler, 1996:11-14).

1.4.10. Depresyon

Rycroft (1989) depresyonu, duygularda güvensizlik, karamsarlık ve çöküntünün oluşmasını, düşünce ve hareketlerdeki yavaşlamayı anlatan ruhsal bir rahatsızlık olarak tanımlamaktadır (Kulaksızoğlu, 2005:235).

Öztürk' e (1995) göre depresyon; derin üzüntülü bir duygu durum içinde konuşma ve hareketlerde yavaşlama, durgunluk, değersizlik, küçüklük, güçsüzlük, isteksizlik, karamsarlık duygu ve düşünceleri ile fizyolojik işlemlerde yavaşlama gibi belirtileri içeren bir sendromdur (Çakır, 2002).

Öy (1995)'e göre; çocukluk döneminde depresyon çok az görülürken, çocukluktan ergenliğe geçişte depresyon artmaktadır. Kızların erkek ergenlere göre daha fazla

girdiği, aile içi sorunların, olumsuz yaşam deneyimlerinin ve düşük benlik saygısının depresyon doğurduğu ifade edilmiştir (Kulaksızoğlu, 2005:235-236).

Depresyondaki çocuklar sıkça kırgınlığa kapılır, hayatlarının anlamsız olduğunu düşünür, duygusal tepkilerini ayarlamakta zorlanır ve sorunlarla başa çıkamazlar (Miller, 2002:112).

Depresyonu olan bir çocuk ve ergen tipik olarak mutsuz görünür. Arkadaşlarından uzaklaşma, okul başarısından düşme, her zaman ki faaliyetlere karşı ilgi azalması, huzursuzluk şeklinde değişiklikler olur (Saygılı, 2004:182).

Depresyonu olan ergen ve anne babalar, birbirleriyle ilişkilerindeki çatışma düzeyleri, aile ilişkileri hakkındaki bilişsel çarpıtmaları ve fonksiyonel olmayan tutumlara bağılılıkları açısından incelemek üzere bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada depresyonu olan ve olmayan 123 ergen, 109 anne ve 87 baba olmak üzere toplam 319 denek kullanılmıştır. Depresyonu olan ergenlerin, olmayanlara göre anne babalarıyla ilişkilerinden hoşnut olmadıkları, çeşitli kural ve sınırlandırmalarla anne babalarının hayatlarını mahvedebilecekleri gibi abartılı inançlara sahip oldukları görölmüştür. Depresyonu olmayan ergenlerin ise, diğerlerine göre, mükemmel bir evlat olmaya yönelik abartılı inançları olduğu görölmüştür. Ebeveyn- ergen çatışması, ergenlerin anne babalarının hayatlarını mahvedeceklerine dair inançları; annelerin depresyonda olup çocuklarının sorunlarından dolayı kendilerini suçlamaları; babaların ise çocuklarıyla aralarında çatışma olduğunu ifade etmeleri depresyonda olan çocuğun özellikleri olduğu belirtilmiştir (Eryüksel ve Akün, 2003).

Ergenler arasında depresif bozukluğu olanların belirlenmesi amacıyla İstanbul Bakırköy’de yapılan bir araştırmada dört lisede aynı sınıfta okuyan öğrenciler belirlenmiştir. Bu öğrencilerden 28 ergende depresif bozukluklar ortaya çıkmıştır ve oluşturulan kontrol grubuyla karşılaştırma yapılmıştır. Araştırmanın sonunda olgu ve kontrol grupları arasında aile içerisinde sık eleştirilme ve suçlanma, aile içinde şiddetin varlığı, kendine zarar verici davranışlarda bulunma gibi değişkenler bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır (Demir ve ark.,1999).

1.4.11. Çocuk İstismar ve İhmali ile İlgili Ülkemizde ve Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Çocuk istismarı ile ilgili ilk ciddi çalışma 1946'da bir pediatrik radyolog olan John Caffey tarafından yayınlanmış olup bu çalışmada uzun kemik kırıklarıyla subdural kanamanın birlikte görülmesi ayrı bir klinik antitenin araştırılmasına yol açmıştır. 1962'de Dr. Henry Kempe tarafından 447 dövülmüş çocuğun incelenmesiyle çocuk istismarı tanı kategorisi belirlenmeye başlanmıştır. Bu çalışmalardan sonra başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere tüm dünyada çocuk istismarına yönelik çalışmalarda artış görülmüştür (Oral ve ark.,1997).

Ülkemizde ise; çocuk istismar ve ihmali yeterli derecede önem verilmemiştir. Son yıllarda bu konuda yapılan çalışmalarda gelişmeler gözlenmektedir.70'li yıllardan sonra eğitimciler, hukukçular ve hekimler arasından psikiyatri uzmanları bu alandaki çalışmaları üstlenmiştir (Oral ve ark.,1997).

Konanç ve ark.(1991)'e göre; dünyada %1-10 sıklığında görülen çocuk istismarı, ülkemizde %10 - 53 olarak belirlenmiştir (Yılmaz ve ark., 2003).

İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi, Tepecik SSK, Dokuz Eylül Üniversitesi Çocuk Psikiyatri Kliniği, Ege Üniversitesi Adli Tıp ve Beyin Cerrahisi Kliniği, Atatürk Devlet Hastanesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği ile Aile Hekimliği Ünitesi'nde 1996-98 yılları arasında çocuk istismarı ve ihmali tanısı konan 50 vaka takip edilmiştir. Bu vakaların %54'ü kız, %46'sı erkek olup yaş dağılımı 9.2 ve 6.7 arasında değişmektedir. İstismar edenlerin %38'i sadece babalar,%28'i sadece anneler, %34'ünde ise hem anne hem de baba istismar edici davranışlarda bulunmuşlardır. Rapor edilen çocukların %14'ü ölmüş ,%44'ü yaşamakta ve %42'sinde haber alınamamıştır. İstismar tiplerine göre ayrıldığı zaman; çocukların %60'ının fiziksel istismara, %20'sinin cinsel istismara,%18'inin duygusal istismara ve %20'sinin ihmale maruz kaldığı ortaya çıkmıştır (Oral ve ark., 2001).

Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Psikiyatri Polikliniğine 01.01.1993-31.12.1993 tarihleri arasında başvuran 798 hastanın dosyası geriye dönük olarak, çocuğa kötü davranma açısından incelenmiştir. Hazırlanan bir formata göre olguların sosyodemografik özellikleri, kötü davranış açısından taşıdıkları risk etkenleri, kötü davranılanlarda olayın

tipi, şiddeti ve kötü davranmanın yakınlığı belirlenmiştir. Kötü davranılanlarla davranılmayanlar sosyodemografik özellikler ve risk etkenleri açısından karşılaştırılmıştır. 342'si kız, 456'sı erkek olan olguların yaş ortalaması 9.32 ± 3.53 olarak saptanmıştır. Olguların 288'ine (%36.09) kötü davranıldığı, bunların 167'sinde (%57.99) fiziksel, 62'sinde (%21.53) duygusal, 59'unda (%20.48) ise hem fiziksel hem duygusal kötü davranmanın söz konusu olduğu saptanmıştır. Cinsel kötüye kullanma, görüşme koşullarının uygunsuzluğundan dolayı araştırılamamıştır. Kötü davranma şiddeti 112 olguda (%38.89) hafif, 122 olguda (%42.36) orta, 54 olguda (%18.75) ise ağır olarak belirlenmiştir. Kötü davranılmayan olgularda hazırlayıcı risk etkeni varlığı %46 iken, davranılanlarda %100 ($p < 0.001$); birden fazla risk etkeni varlığı ise iki grupta sırasıyla %41 ve %62 ($p < 0.01$) olarak bulunmuştur. Bu sonuçlarla hekime psikolojik yakınmalarla başvuran çocukların öyküsünde çocuğa kötü davranmanın araştırılması gerektiği açıkça vurgulanmıştır. Bunun dışında istismar gören grupta olguların %36'sına anne, %33'üne baba %31'ine ise ağabey, üvey baba, üvey anne ya da diğer aile içi yakınlar tarafından istismara maruz bırakılmıştır. İstismar türü %58 olguda fiziksel, %22 olguda duygusal, %20 olguda ise hem fiziksel hem de duygusal olarak saptanmıştır (Oral ve ark.,1997).

Kesim (1993) incelediği Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan çalışmada 15 yaş altında hastaneye başvuran çocuklar arasında çocuk istismarı sıklığı 2.7/1000 olduğunu bildirmiştir. Vandeven ve Newberger (1994), İngiltere'de haftada 4 çocuk, çocuk istismarı ve ihmal nedeniyle ölmektedir. 4 yaş altındaki her 1000 çocuktan biri fiziksel istismara maruz kalmakta ve her 10000 çocuktan biri de bu nedenle öldüğünü belirtmişlerdir. Türkiye'de ise Bilir ve ark.(1986) 16000 çocukta yaptığı alan çalışmasında fiziksel istismar oranını %33.5 bulmuştur (Oral ve ark.,1997).

Bilir ve ark.(1991) tarafından Türkiye'nin 16 ilinde 1981-1982, 1985 ve 1989 yıllarında 4-12 yaş arası 50.473 çocuk üzerinde yapılan araştırmada, çocuklara fiziksel ceza uygulama sıklığının anne yaşı, annenin çalışıp çalışmama durumu, çocuk yaşı ve cinsiyeti, ailedeki çocuk sayısı gibi değişkenlere bağlı olarak incelemeler yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; fiziksel istismara maruz kalma cinsiyetler arası fark incelendiğinde, kızların %62.4'ünün, erkeklerin %62.9'unun fiziksel istismara maruz kaldıkları saptanmıştır. Fiziksel istismara maruz kalan yaş grupları değerlendirildiğinde;

%67.3'ünün 7 yaş grubu, en düşük oranda fiziksel istismara maruz kalan çocukların oranı %48.7 ile 12 yaş grubudur. Ayrıca fiziksel istismar uygulama ile; annenin yaşı, eğitim düzeyi ve çalışıp çalışmama durumları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Buna göre; fiziksel istismar uygulayan annelerin 21-30 yaş grubunda olup %66.2'si okur-yazar ya da ilkökul mezunudur. Ev hanımı annelerin %65.9'u fiziksel istismar uygularken, çalışan annelerin %45.8'i fiziksel istismar uygulamaktadır. Fiziksel ceza veren aileler içinde 2-3 çocuklu ailelerin %67.5'la çoğunlukta olduğu bulunmuştur (Bilir ve ark.,1991).

İstanbul'da cinsel istismar üzerine yapılan çalışmada, İstanbul'dan rastgele 9-11. sınıflara giden 1955 bayan öğrenci seçilmiştir. Uygulanan anketlere 1955 bayan öğrencinin 1871'inin istemeden cinsel deneyim yaşadığını gösteren cevaplar verdiği ortaya çıkmıştır. Bunların 250'si cinsel yönden şiddete maruz kaldıklarını, 230 öğrenci kendileri istemediği bir yolla vücutlarının mahrem noktalarına temas olayının olduğunu, 91'i cinsel birleşmeye zorlandıklarını ve 54'ü cinsel şiddetin her iki yönünü de yaşadıklarını rapor etmişlerdir. Ayrıca bu çalışmada cinsel istismar suçunu işleyenlerin %93'ünün erkek olduğu saptanmıştır (Alikışifoğlu ve ark., 2006).

Gökler(2002), çocuk istismarı ve ihmalinin beyin üzerindeki etkilerine ilişkin çalışmalar gözden geçirmiştir. Son 15 yılda yapılan çalışmalar üzerindeki araştırmasında, kritik bir gelişim döneminde, istismar ve ihmal gibi, genetik olmayan bir risk etmeniyle karşılaşmanın, nörogelişimsel sorunların ortaya çıkmasına neden olabileceği sonucuna ulaşmıştır.

Yapılan araştırmalar sonucunda cinsel istismarın kızlarda üç kat fazla görüldüğü ortaya çıkmıştır. Jain(1999)e göre; cinsel istismar dışında fail %77 olasılıkla aile, %11 olasılıkla diğer akrabalar, %5 bakımla ilgisi olmayan kişiler, %2 ise çocuğun bakımı ile ilgilenen diğer kişiler arasından saptanmıştır. Cinsel istismar vakalarında da istismarın yüksek oranda aile bireyleri veya akrabalar tarafından yapıldığı bilinmektedir (Kara ve ark., 2004).

Ulusları temsil eden 42 ülke üzerinde yapılan çalışmada çocuk istismarı kurbanlarının %47'sinin yaşlarının 12 – 17 yaşlar arasında olduğu saptanmıştır. Yine buna benzer bir

çalışmada da 12-17 yaşlar arasındaki çocukların 6 yaşın altındakilere göre daha büyük zarar riski altında oldukları görülmüştür (Smith ve ark., 2005).

Ulusal Çocuk İstismar ve İhmali Merkezine göre, Amerika’da 1997 yılında yaklaşık olarak 3 milyon çocuk istismar ve ihmali vakası ihbar edilmiştir. Rapor edilen çocuklardan yaklaşık 1 milyonunun istismar ve ihmal edildiği kanıtlanmıştır. Kanıtlanan vakaların %56’sı fiziksel ya da duygusal ihmali, %25’i fiziksel istismarı, %13’ü cinsel istismarı, %6’sı duygusal istismarı ve %13’ü de eğitimsel ihmal ve terk edilme gibi çeşitli istismar türlerini içerdiği ortaya çıkmıştır (Taban & Lutzker, 2001).

İngiltere’de çocuğa kötü muamele yaygınlık ölçümlerini belirlemek üzere bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada 18-24 yaşları arasında rasgele seçilen 2869 genç yetişkin ile yüz yüze görüşmelerde kötü muamele ve davranışı sınıflandırılmaları, değerlendirilmeleri ve tepkilerini ifade etmeleri istenmiştir. Araştırmaya katılanların %90’ı sıcak ve sevecen bir aileden gelirken, %16’sının başından kötü muamele geçmiştir. Ciddi kötü muamelelerin %7’si fiziksel istismar, %6’sı duygusal istismar, %6’sı kötü muameleye yönelik endişe ve %11’i cinsel istismar olarak belirlenmiştir. Tüm sonuçlar İngiltere’de kötü muameleye maruz kalmış çocukların yaygın sosyal problemler yaşadıklarını ortaya çıkarmıştır. Bunun yanında veriler, çocukların evlerinde fiziksel ve duygusal istismar ve ihmal açısından büyük risk altında olduğunu göstermektedir (May-Chahal & Cawson , 2005).

Ulusal Aile Şiddet Taraması’ndan olası 2760 çocuk ve aile seçilmiştir. Gelir düzeyleri, aile özellikleri, statü özellikleri ile fiziksel istismar arasındaki ilişkiyi açıklayabilmek için tek ebeveynli ve çift ebeveynli ailelerle görüşülmüştür. Araştırmanın sonucunda tek ebeveynli ve çift ebeveynli ailelerin her ikisinde de depresyon, anne tarafından alkol tüketilmesi ve geçmişinde ailede yaşanan şiddetin çocuklara yönelik ihmal ve istismarı arttırdığı bulgularına rastlanırken, tek ebeveynli ailelerde, bağımlılık ve aile gelir düzeyleri ile çocuk istismarı arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır (Berger, 2005).

Yapılan başka bir araştırmada 13 depresif ve istismara maruz kalmış, 13 depresif fakat istismara maruz kalmamış toplam 26 ergenin 1. ve 2. derece akrabaları psiko patolojik açıdan incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda istismar yaşayan ve depresyonu olan

grubun akrabalarında majör depresyon görülme sıklığının kontrol grubuna göre 9 kat fazla olduğu saptanmıştır (Kaufman ve ark., 1998).

1960,1970,1980 ve 1990 yılları süresince hukuki çocuk koruma sistemleri tarafından yapılan ergen yerleştirme dosyalarını incelemek amacıyla araştırma yapılmıştır. Araştırmaya göre; 1960'lı yıllarda dosyalarda çok sert fiziksel şiddet vakaları yer alıyordu. Tokat atmak gibi küçük şiddet eylemlerine çok fazla yer verilmiyordu. Ayrıca, 1960'lı yıllarda anne babalar sessizlikten ziyade fiziksel cezalandırma konusunda oldukça açıktı. 1960'lı yıllardan itibaren çocuk istismarına ilgi ve önem arttı ve çocuk istismarı ile ilgili çalışmalar yapılmaya başlandı. Bunun sonucunda küçük şiddet eylemleri ve fiziksel istismar durumları dosyalarda yer aldı (Komen, 2003).

Çocuk İstismarı Engelleme Çalışmaları Merkezi tarafından hazırlanan rapora göre; 1994 yılında 3.140.000 çocuk, Çocuk Koruma Servisi (CPS) tarafından çocuğa kötü muamele mağduru olarak rapor edilmiştir (Karp ve Butler, 1996:xvii-xxviii).

Yapılan diğer bir çalışmada 1990-1996 yılları arasında Ohio Çocuk Departmanı tarafından istismar ve ihmale maruz kaldığı kanıtlanan 876 ergen üzerinde çalışılmıştır. Araştırma yaş, ırk, ve cinsiyet değişkenleri ile istismar türleri arasında bir ilişki olup olmadığı belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonunda istismar ve ihmale maruz kalanların %20'sinin fiziksel istismara, %63'ü ihmale, %13'ü cinsel istismara, ve %4'ünün duygusal istismara maruz kaldığı saptanmıştır. Çocuğun yaşının artmasıyla birlikte ihmal sıklığı azalmakta, cinsel istismar oranı artmakta, fiziksel ve duygusal istismar arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Ayrıca kızların erkeklere oranla cinsel istismara daha fazla maruz kaldığı tespit edilirken, ırksal farklılıkların 4 istismar türünde de belirleyici rol oynamadığı ortaya çıkmıştır (Mraovich ve Wilson, 1999).

Problemlili davranışın önceki aşamalarını kontrol ederek, yetişkinlikteki antisosyal davranış üzerinde kötü muamelenin etkisini araştıran bir çalışmada, problemlili davranışlarının gelişiminin incelendiği 1000 tane şehirli gençten oluşan bir grup oluşturulmuştur. Yapılan analiz sonucunda %9,3'ünün yani 84 gencin ergenlikte kötü muameleye maruz kaldıkları saptanmıştır. Kötü muamele gören ergenler arasında, 14'ü cinsel istismara, 36' sı fiziksel istismara maruz kaldığı, 32'sinin de ihmal edildiği ya da duygusal istismara maruz kaldığı görülmüştür. Sonuçlarda ergenlik süresince herhangi

bir istismar durumuna maruz kalmışlarda genç yetişkinlikte yasadışı ilaç kullanımı, şiddet suçu ve hırsızlığın artış gösterdiğini ortaya çıkarmıştır (Smith ve ark., 2005).

Çocuğun sürekli istismar edilmesi ile davranışsal ve duygusal problemleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada 32'si sürekli istismar gören, 17'si geçici veya süresiz istismar gören olmak üzere 49 çocuk ve bunların aileleri katılmıştır. Bu grup 6 yıl boyunca izlenmiş ve değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda, istatistiksel olarak sürekli istismara uğrayan çocukların diğerlerine göre daha fazla duygusal problemler yaşadıkları saptanmıştır. Ayrıca bu çocuklar diğerlerine göre daha fazla saldırgan davranışlara ve sosyal geri çekilme problemlerine eğilim göstermektedir. Bunun yanında sürekli istismar gören çocukların, sürekli istismar görmeyen çocuklara oranla klinik düzeyde davranış problemleri daha fazladır (Ethier ve ark., 2004).

Çocuklukta ve ergenlikte yaşanan istismarın sonuçları ile psikolojik işlevler arasındaki ilişkiyi araştırmak üzere 551 kolej kadını üzerinde çalışılmıştır. Çalışmaya katılanların istismar geçmişleri, travma ve depresyon semptomları 2 ay boyunca değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda, anne ve baba tarafından gerçekleştirilen sözel istismarın çeşitli psikolojik sonuçları olduğu saptanmıştır. Bunun yanında, fiziksel istismara uğrayan ergenlerde depresyon semptomlarına rastlanmıştır (Rich ve ark., 2005).

Sprinthall & Sprinthall (1977) yapmış oldukları çalışmalarda, ergenlerin evlerindeki oda sayısı ile karşılaştıkları fiziksel istismar davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İki odalı evde oturanlar daha fazla istismara uğradıklarını ifade etmişlerdir (Kulaksızoğlu, 2005:195).

İhmalkar 100 anne üzerinde yapılan çalışmada annenin eğitimi, ailedeki çocuk sayısı, ve ailenin aylık gelirinin ihmal kaynağı olabileceği ortaya çıkmıştır. Ayrıca ihmalkar kadınlarda benzer düzeyde depresyona rastlanmıştır (Wilson ve ark., 2005).

BÖLÜM 2: YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırmanın evreni ve örnekleme, verilerin toplanması ve araştırmanın uygulama süreci açıklanmıştır.

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda belirlenen ölçekler öğrencilere uygulanmıştır.

2. 2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Sakarya ili Adapazarı Merkez, Ferizli ve Kocaali ilçelerinden çeşitli ilköğretim okullarında okuyan 7. ve 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. İlgili ölçme araçları 700 öğrenciye uygulanmıştır. Yapılan işlemler sonucunda 655 katılımcıya ait ölçümler üzerinde işlemler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin 315'i (%48.1) kız ve 340'ı (%51.9) erkek olmak üzere toplam 655 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin 284'ü (%43.4) 13 yaşında, 322'si (%49.2) 14 yaşında, 49'u (%7.5) 15 yaşındadır. 313'ü (%47.8) 7.sınıfta, 342'si (%52.2) 8. sınıfta okumaktadır. Öğrencilerin 69'unun (%10.5) başarı durumu zayıfken, 187'sinin (%28.5) orta ve 399'unun (%60.9) yüksektir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin 647'sinin (%98.8) annesi sağ, 8'inin (%1.2) annesi ölüdür. 644'ünün (%98.3) babası sağ, 11'inin (%1.7) ise, babası ölüdür. Ayrıca, 618'ünün (%94.4) evliliği devam ederken, 37'sinin (%5.6) evliliği devam etmemektedir.

Araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin 22'si (%3.4) tek çocukken, 168'i (%25.6) iki kardeş, 227'si (%34.7) üç kardeş, 130'u (%19.8) dört kardeş, 108'i (%16.5) beş kardeşir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden 20'sinin (%3.1) babası hiç okumamış, 313'ünün (%47.8) babası ilkokul mezunu, 151'inin (%23.1) babası ortaokul mezunu, 102'sinin (%15.6) babası lise mezunudur. 69'unun (%10.5) babası ise üniversite ve üstü öğrenim görmüştür. 85'inin (%13) annesi hiç okumamış, 404'ünün (%61.7) annesi ilkokul

mezunu, 93'ünün (%14.2) annesi ortaokul mezunu, 56'sının (%8.5) annesi lise mezunudur. 17'sinin (%2.6) annesi ise üniversite ve üstü öğrenim görmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerden, 53 kişinin (%8.1) babası işsizken, 155 kişinin (%23.7) babası işçi, 86 kişinin (%13.1) babası memur, 222 kişinin (33.9) babası serbest meslek sahibi, 67 kişinin (%10.2) babası emekli, 72 kişinin (%11) babası ise diğer mesleklerde çalışmaktadır. 565 kişinin (%86.3) annesi ev hanımı iken, 19 kişinin (%2.9) annesi işçi, 21 kişinin (%3.2) annesi memur, 27 kişinin (4.1) annesi serbest meslek sahibi, 8 kişinin (%1.2) annesi emekli, 15 kişinin (%2.3) annesi ise diğer mesleklerde çalışmaktadır. Bunun yanında 182 kişinin (%27.8) ailesinin gelir durumu 100-400 YTL arası iken, 213 kişinin (%32.5) ailesinin gelir durumu 401-700 YTL arası, 164 kişinin (%25) ailesinin gelir durumu 701-1000 YTL arası, 63 kişinin (%9.6) ailesinin gelir durumu 1001-1300 YTL arası, 33 kişinin (%5) ailesinin gelir durumu 1301 YTL ve üzeridir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin, 37'si (%5.6) okuldan sonra herhangi bir işte çalışırken, 618'i (%94.4) okuldan sonra herhangi bir işte çalışmamaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin, 212'si (%32.4) daha önce köyde yaşamışken, 20'si (%3.1) daha önce kasabada, 148'i (%22.6) daha önce ilçede, 275'i (%42) daha önce şehirde yaşamıştır. Ayrıca, 444'ünün (%67.8) okulu şehir merkezinde bulunurken, 131'inin (%20) okulu ilçede, 80'inin (%12.2) okulu köyde bulunmaktadır.

2. 3. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya uygun olarak veri toplamak için; Kişisel Bilgi Formu(KBF), Çocuk İstismarı ve İhmalini Tanılama Anketi-Tarama Formu (ÇİTA-T), Saldırganlık Ölçeği (SÖ), Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) ve Kısa Semptom Envanteri (KSE) uygulanmıştır.

2. 3.1. Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Ergen ve ailesi ile ilgili sosyo-ekonomik ve sosyo-demografik bilgilerin yer aldığı ayrıca çocuk istismarı ve ihmali ile ilişkilerinin incelendiği bağımsız değişkenleri içeren form araştırmayı yapan tarafından hazırlanmıştır. Bilgi formunda ergenin cinsiyeti, yaşı, sınıfı, akademik başarısı, anne babasının sağ/ölü ve bir arada/ayrı oluşu, kardeş sayısı,

anne babasının öğrenim düzeyi ve mesleği, ailesinin gelir düzeyi, bir işte çalışıp çalışmaması, ailesinin ve kendisinin daha önce yaşadığı yer ile ilgili bilgiler yer almaktadır (EK-1).

2. 3.2. Çocuk İstismarı ve İhmalini Tanılama Anketi – Tarama Formu (ÇİTA-T)

ÇİTA-T, ilköğretim çağı çocuklarında çocuk istismarı ve ihmalini taramak amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 6-8, 9-11 ve 12-15 olmak üzere üç yaş grubuna uygulanabilmektedir ve zaman sınırlaması yoktur. Ölçeğin kullanımı için özel eğitime gerek yoktur. Her madde için ‘hiç’, ‘zaman zaman’ ve ‘sık sık’ şıklarından birini seçip işaretlemesi gerekmektedir. Ölçekte bazı maddeler için ‘hiç’, bazı maddeler için ise, ‘sık sık’ yanıtlarına ‘0’ puan verilir. Diğer şıklara da ‘1’ ve ‘2’ puan verilir.

Ölçek istismar ve ihmal 5 boyutta incelemektedir. Bu boyutlar; fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, ekonomik istismar ve ihmal olarak belirlenmiştir. Her boyuta denk gelen maddeler şu şekildedir: 1- Duygusal İstismar (9 madde): 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ve 9. madde. 2- Cinsel İstismar (13 madde): 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 ve 22. madde. 3- Fiziksel İstismar (8 madde): 23, 24, 25, 26, 27, 28, 27 ve 28. madde. 4- İhmal (21 madde): 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47 ve 48. madde. 5- Ekonomik İstismar ve Sömürü (6 madde): 49, 50, 51, 52, 53 ve 54. madde.

2.3.2.1. Ölçeğin Teknik Değerlendirmesi

Ölçeğin güvenilirlik çalışmalarında iki-yarım test güvenilirliği kullanılmıştır. Buna göre, iki-yarım test güvenilirliği .86 ve iç tutarlılık katsayısı Cronbach’s α = .82 olarak tespit edilmiştir.

Ölçeğin yapı geçerliliği her bir alt ölçek için şu şekildedir: Duygusal istismar alt-ölçeği: % 72, Fiziksel istismar alt-ölçeği: % 77, Cinsel istismar alt-ölçeği: % 72, İhmal alt ölçeği: % 72, Ekonomik sömürü alt-ölçeği: % 74.

ÇİTA-T, faktör yapısı yoluyla yapı geçerliliği; yarım-test yolu ve iç-tutarlılık katsayısı yoluyla güvenilirliği incelenmiş ve 6.,7. ve 8. sınıf öğrencileri düzeyinde geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu saptanmıştır (Oral & İnanıcı, 2004:53-63),(EK-2).

2. 3.3. Saldırganlık Ölçeği (SÖ)

SÖ (Sears, 1961) saldırganlık davranışını ölçen toplam 67 maddeden oluşmaktadır. Bireyin kendi kendine yanıtlayabileceği uygulanması kolay bir ölçektir. SÖ ergenlere uygulanır ve zaman sınırlaması yoktur. Ölçeğin kullanımı için özel eğitime gerek yoktur. Her madde için ‘aynen böyle düşünüyorum’, ‘böyle düşünüyorum’, ‘ne düşündüğümü pek bilemiyorum’, ‘böyle düşünmüyorum’ ve ‘hiç böyle düşünmüyorum’ şıklarından birini seçip işaretlemeleri istenir. Cevap anahtarına göre, bazı maddeler için ‘aynen böyle düşünüyorum’, bazı maddeler için ise ‘hiç böyle düşünmüyorum’ yanıtlarına ‘5’ puan verilir. Diğer şıklara ise sırasıyla ‘4’, ‘3’, ‘2’, ‘1’ puan verilir. Her bir alttest için ayrı puan çıkartılır.

Ölçek 5 alttestten oluşmaktadır: 1. Saldırganlık Bunalımı (12 madde): Bu alttest, saldırganlıktan korkma, rahatsız olma ve hoşlanmama duygularını ölçmeyi amaçlar. 2. Yansıtılmış Saldırganlık (13 madde): Bu alttest, saldırganlığı, kişinin kendisi dışındaki kaynaklara yöneltme eğilimini ölçmeyi amaçlar. 3. Kendine Dönük Saldırganlık (5 madde): Bu alttest, kendine zarar vermeyi ve cezalandırmayı içerir. 4. Prososyal Saldırganlık (8 madde): Bu alttest, toplumsal yönden kabul edilen saldırgan davranışı ölçmeyi amaçlar. 5. Antisosyal Saldırganlık (9 madde): Bu alttest, toplumsal yönden benimsenmeyen saldırganlık davranışını ölçmeyi amaçlar. Geriye kalan 20 madde, saldırganlıkla ilgisi olmayan ‘tampon’ maddelerdir.

Birinci alttestten alınan yüksek puan saldırganlıktan korkmayı, ikinci alttestten alınan yüksek puan saldırganlığı, üçüncü alttestten alınan yüksek puan kendine dönük saldırganlığı, dördüncü alttestten alınan yüksek puan toplumda kabul gören saldırganlığın varlığını, beşinci alttestten alınan yüksek puan antisosyal saldırganlığı gösterir.

2. 3.3.1. Ölçeğin Teknik Değerlendirmesi

Ölçek maddelerinin hazırlanmasında, maddenin bireyde betimlenen duygu ya da hareketin bir tasarımını canlandırmasına dikkat edilmiştir. Herhangi bir boyutta aynı tip cevap verme eğilimini önlemek amacıyla, değişik alttestlere ait maddeler karışık bir sıra ile ve bazıları olumlu, bazıları da olumsuz olarak ifadelendirilmiştir.

Ölçeğin güvenirlik çalışmalarında iki-yarım test güvenirliği kullanılmıştır. Buna göre, Spearman-Brown tekniği ile hesaplanan iç tutarlılık katsayıları ‘saldırganlık bunalımı’ alttesti için .61; ‘yansıtılmış saldırganlık’ alttesti için .61; ‘kendine dönük saldırganlık’ alttesti için .15; ‘prososyal saldırganlık’ alttesti için .63; ‘antisosyal saldırganlık’ alttesti için .64 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin Yapı Geçerliliği; Sears (1961) tarafından yapılan çalışmada, kız ve erkeklerin puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Kızlar, ‘saldırganlık bunalımı’ ve ‘prososyal saldırganlık’ alttestlerinde erkeklerden anlamlı düzeyde yüksek puan almışlardır.

Ölçeğin Türkçe uyarlaması Sevdâ Uluğtekin tarafından yapılmıştır. Türkçe formun Kuder-Richardson 21 formülü kullanılarak yapılan homojenlik katsayıları ‘saldırganlık bunalımı’ alttesti için .64; ‘yansıtılmış saldırganlık’ alttesti için .70; ‘kendine dönük saldırganlık’ alttesti için .48; ‘prososyal saldırganlık’ alttesti için .68; ‘antisosyal saldırganlık’ alttesti için de .44 olarak bulunmuştur (Öner, 1994:469-471),(EK-3).

2. 3.4. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)

Özgün adı Rosenberg Self-Esteem Scale olan RBSÖ, 1965 yılında M. Rosenberg tarafından geliştirilmiştir. Benlik saygısını ölçen bu ölçek grup halinde ve ergenlere uygulanabilir. Uygulamada zaman sınırlaması yoktur. Toplam 63 maddeden oluşan ölçeğin 12 alttesti vardır. Bunlar: 1-Benlik Saygısı 2-Kendilik kavramının sürekliliği 3-İnsanlara güvenme 4-Eleştiriye duyarlılık 5-Depresif duygulanım 6-Hayalperestlik 7-Psikomatik belirtiler (Anksiyete göstergesi olarak kabul edilmiştir) 8-Kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme 9-Tartışmalara katılabilme derecesi 10-Ana-baba ilişkisi 11-Babayla ilişki 12-Psişik izolasyon.

Bireyin kendi kendine yanıtlayabileceği, uygulaması kolay bir ölçektir. ‘Benlik saygısı’ alttesti dışındaki diğer alttestlere ait maddeler yanıt anahtarına göre değerlendirilir ve doğru yanıt ‘1’ puan verilir. Benlik saygısı alttestinde ise yanıtlar 0-6 puan ile değerlendirilir. ‘Benlik saygısı’ alttestinden 0-1 puan alanların ‘yüksek’, 2-4 puan alanların ‘orta’, 5-6 puan alanların ise ‘düşük’ benlik saygısına sahip olduğu kabul edilir. Diğer alttestlerden alınan yüksek puanlar; ‘kendilik kavramının sürekliliği’ alttestinde sürekliliğin az olduğuna; ‘insanlara güven’ alttestinde güvenin azlığına;

‘eleştiriye duyarlılık’ alttestinde fazla duyarlılığa; ‘depresif duygulanım’ alttestinde depresyon düzeyinin yüksek oluşuna; ‘hayalperestlik’ alttestinde hayalperestliğin fazlalığına; ‘psikomatik belirtiler’ alttestinde belirti fazlalığına; ‘kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme’ alttestinde kolaylıkla tehdit edilme duygusuna; ‘tartışmalara katılabilmek derecesi’ alttestinde tartışmalara katılma düzeyinin yüksekliğine ‘ana-baba ilgisi’ alttestinde ilgi azlığına, ‘babayla ilişki’ alttestinde babayla ilişkinin fazlalığına, ‘psşik izolasyon’ alttestinde psşik izolasyonun fazlalığına işaret eder (Öner, 1994:458-460).

2.3.4.1. Ölçeğin Teknik Değerlendirmesi

1965 yılında Füsün Çuhadaroğlu tarafından Türkçe’ye çevrilen ölçek üç öğretim üyesi tarafından gözden geçirilmiş, Hacettepe Çocuk Hastanesine baş vuran 10 ergene uygulanarak maddelerin anlaşılabilirliği incelenmiş ve gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra ölçek son halini almıştır.

Ölçeğin güvenirlik çalışmalarında Test- tekrar test Güvenirlik Yöntemi uygulanmıştır. 15-18 yaş arasındaki lise öğrencilerine bir ay ara ile iki kez uygulanması sonucu, her alttest için elde edilen değişmezlik katsayıları .46 ile .89 arasında değişmiştir.

Ölçüt-bağımlı geçerlik; bir lisenin 5 ayrı sınıfından 5’er öğrenci belirlenmiş ve psikiyatrik görüşmeye alınmıştır. bu görüşmelerin değerlendirilmesinde öğrencilerin benlik saygıları, kendilerine ilişkin görüşlerine göre yüksek, orta ve düşük olarak derecelendirilmiştir. Öğrencilerin benlik saygısı alttestinden alınan puanlara da yüksek, orta ve düşük olarak gruplanmıştır. Görüşme ve ölçek sonuçları arasındaki uygunluk Pearson Momentler Çarpımı ile hesaplanmış ve geçerlilik katsayısı .71 olarak bulunmuştur.

Yapı geçerliliği; nörotik, psikotik ve kontrol grupları arasındaki farklar t testi ile sınanmıştır. Benlik saygısı derecelerinin (yüksek,orta ve düşük olarak) gruplara göre dağılımı incelendiğinde psikotiklerde orta ve düşük benlik saygısı oranlarının eşit olduğu; nörotiklerin benlik saygısının orta derecede olduğu; kontrol grubunun ise yüksek olduğu görülmüştür. Uygulanan ki-kare testi sonucu, benlik saygısı dağılımının hasta ve kontrol grubu arasında anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir (Öner, 1994:458-460),(EK-4)

2. 3.5. Kısa Semptom Envanteri (KSE)

Özgün adı Brief Symptom Inventory (BSI) olan KSE, 1992 yılında L. R. Derogatis tarafından geliştirilmiştir. KSE, SCL-90-R ile yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkan, SCL-90-R'nin kısa formudur. SCL-90-R 'nin 9 faktörüne dağılmış olan 90 madde arasından, her faktörde en yüksek yükü almış toplam 53 madde seçilmiş ve kısa sürede uygulanabilen, benzer yapıda kısa bir ölçek elde edilmiştir. KSE 9 alt ölçek, ek maddeler ve 3 global indeksten oluşmuştur. Alt ölçekler ve global indeksleri şu şekildedir: 1. Somatizasyon (S): 2, 7, 23, 29, 30, 33, ve 37. maddeler. 2. Obsesif-kompulsif bozukluk (OKD): 5, 15, 26, 27, 32 ve 36. maddeler. 3. Kişilerarası duyarlılık (KD): 20, 21, 22 ve 42. maddeler. 4. Depresyon (D): 9, 16, 17, 18, 35 ve 50. maddeler. 5. Anksiyete Bozukluğu (AB): 1, 12, 19, 38, 45 ve 49. maddeler. 6. Hostilite (H): 6, 13, 40, 41 ve 46. maddeler. 7. Fobik anksiyete (FA): 8, 28, 31, 43 ve 47. maddeler. 8. Paranoid düşünceler (PD): 4, 10, 24, 48 ve 51 .maddeler. 9. Psikotizm (P): 3, 14, 34, 44 ve 53. maddeler. 10. Ek maddeler (EM): 11, 25, 39 ve 52. maddelerdir (Savaşır ve Şahin, 1997:116-117).

Rahatsızlık Ciddiyeti İndeksi: Alt ölçeklerin toplamının 53'e bölünmesi yoluyla elde edilir. $(S+OKD+KD+D+AB+H+FA+PD+P+EM) / 53$.

Belirti Toplam İndeksi: 0 olarak işaretlenen maddeler dışındaki tüm maddelerin (pozitif olan tüm maddelerin) 1 olarak kabul edilmesi sonucu elde edilen toplam puandır.

Semptom Rahatsızlık İndeksi: Alt ölçeklerin toplamının belirti toplamına bölünmesi ile elde edilir. $(S+OKD+KD+D+AB+H+FA+PDP+EM) / \text{Belirti toplamı}$ (Savaşır ve Şahin, 1997:116-117).

2. 3.5.1. Ölçeğin Türkiye Uyarlaması

Ölçeğin Türkiye formu N. H. Şahin ve A. Durak tarafından 1994 yılında yapılmıştır. Ölçeğin orijinal formu her iki dili de çok iyi bilen üç akademisyen tarafından ayrı ayrı çevrilmiş daha sonra ise bir uzman tarafından ters çevirme işlemi yapılmıştır. Orijinal maddeleri en iyi temsil ettiği düşünülen ifadeler seçilerek Türkçe formu oluşturulmuştur (Savaşır ve Şahin, 1997:116-117).

Üç ayrı ölçeğin toplam puanından elde edilen Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları 0.96 ve 0.95, alt ölçekler için elde edilen katsayılar ise 0.55 ve 0.86 arasında değişmektedir (Savaşır ve Şahin, 1997:118).

Yapılan üç ayrı çalışma sonucunda Envanterin alt ölçeklerinin ve üç global indeks puanlarının Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile -0.14 ve -0.34 arasında, Boyun Eğicilik Ölçeği ile 0.16 ve 0.42 arasında, Strese Yatkınlık Ölçeği ile 0.24 ve 0.36 arasında, UCLA-Yalnızlık Ölçeği ile 0.13 ve 0.36 arasında, Offer Yalnızlık Ölçeği ile -0.34 ve -0.57 arasında, Beck Depresyon Envanteri ile ise 0.34 ve 0.70 arasında değişen korelasyonlar gösterdiği belirlenmiştir (Savaşır ve Şahin, 1997:118).

Ölçeğin madde geçerliliğini belirleyebilmek amacıyla örneklem, Strese Yakınlık Ölçeği'nden alınan puanlara göre 'Strese yatkın' ve 'Strese yatkın olmayan' şeklinde uç gruplara ayrılmıştır. Ölçeğin toplam puanı üzerinden yapılan analiz sonucunda ise ölçeğin bu iki uç grubu anlamlı düzeyde ayırt edebildiği bulunmuştur (Savaşır ve Şahin, 1997:118), (EK-5)

2. 3.6. Verilerin Toplanması

Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden ve Sakarya Valiliği'nden gerekli izinler (EK-6) alındıktan sonra şehir merkezinden, ilçeden ve köyden rastgele 10 okul seçilmiştir. İlgili okulların yöneticileri ve rehber öğretmenleriyle görüşülmüştür. Okullardan 7. ve 8. sınıf olmak üzere rastgele iki sınıf seçilmiştir. Ölçeklerin uygulanma süresi bir ders saatidir. Ölçeklerin doldurulması esnasında araştırmacı öğrencilerle birlikte bulunmuş ve yanlış anlaşılardan doğacak hatalar en aza indirgenmeye çalışılmıştır.

Uygulamalar sonucunda toplanan ölçekler tek tek incelenmiş, hatalı olduğu veya eksik doldurulduğu düşünülen ölçekler araştırma kapsamına alınmamıştır.

2.3.7. Verilerin Analizi

Kullanılan ölçme araçları ile elde edilen veriler, amaçlara uygun istatistiksel tekniklerle analiz edilmiştir. Araştırma sonunda elde edilen veriler kodlanarak bilgisayara yüklenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) istatistik programı kullanılmıştır. Öğrencilerin demografik özellikleri, duygusal istismara, fiziksel istismara, ihmale, ekonomik istismara maruz kalma ile

saldırganlık, benlik saygısı, depresyon düzeyleri frekans dağılımıyla; demografik özellikler açısından duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı, depresyon düzeyleri arasındaki farklılık T testi, Anova Analizi, Tukey B analizi ile; duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar ile saldırganlık, benlik saygısı, depresyon arasındaki ilişkiler de korelasyonla incelenmiştir.

BÖLÜM 3: BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilere uygulanan Kişisel Bilgi Formu (KBF), Çocuk İstismarı ve İhmalini Tanılama Anketi – Tarama Formu (ÇİTA-T), Saldırganlık Ölçeği (SÖ), Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) ve Kısa Semptom Envanteri (KSE)’nden elde edilen veriler araştırmanın amaçları doğrultusunda analiz edilmiş ve sonuçlar; 1- Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular 2- Farklılıkların İncelenmesine İlişkin Bulgular 3- Korelasyon Sonuçları olmak üzere 3 bölümde sunulmuştur.

3.1. Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Bu bölümde örneklem grubuna ilişkin sosyo-demografik verilere yer verilmiştir.

3.1.1. Cinsiyet, Yaş, Sınıf, Başarı Durumu

Aşağıda Tablo 1’de araştırmaya katılan öğrencileri cinsiyet, yaş, sınıf, başarı durumu dağılımına ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 1 : Örneklem Grubunun Cinsiyet, Yaş, Sınıf, Başarı Durumu Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kız	315	48,1
Erkek	340	51,9
Toplam	655	100
Yaş	Frekans	Yüzde
13 Yaş	284	43,4
14 Yaş	322	49,2
15 Yaş	49	7,5
Toplam	655	100
Sınıf	Frekans	Yüzde
7. Sınıf	313	47,8
8. Sınıf	342	52,2
Toplam	655	100
Başarı Durumu	Frekans	Yüzde
Zayıf	69	10,5
Orta	187	28,5
İyi	399	60,9
Toplam	655	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin (N: 655), 315’ini (%48.1) kızlar, 340’ını (%51.9) erkekler oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin (N: 655), 284'ü (%43.4) 13 yaşında, 322'si (%49.2) 14 yaşında, 49'u (%7.5) 15 yaşındadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin (N: 655), 313'ü (%47.8) 7. sınıfa, 342'si (%52.2) 8. sınıfa gitmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin (N: 655), 69'unun (%10.5) başarı durumu zayıf, 187'sinin (%28.5) başarı durumu orta, 399'unun (%60.9) başarı durumu iyidir.

3.1.2. Anne - Baba Yaşam Durumu, Evlilik Durumu, Ailedeki Çocuk Sayısı

Aşağıda Tablo 2'de araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin ve babalarının sağ ya da ölü olduklarına, birlikte ya da ayrı yaşadıklarına, ailedeki çocuk sayısına ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 2: Örneklem Grubunun Anne - Baba Yaşam Durumu, Evlilik Durumu, Ailedeki Çocuk Sayısı

Anne Yaşam Durumu	Frekans	Yüzde
Sağ	647	98,8
Ölü	8	1,2
Toplam	655	100
Baba Yaşam Durumu	Frekans	Yüzde
Sağ	644	98,3
Ölü	11	1,7
Toplam	655	100
Evlilik Durumu	Frekans	Yüzde
Evet	618	94,4
Hayır	37	5,6
Toplam	655	100
Kardeş Sayısı	Frekans	Yüzde
1	22	3,4
2	168	25,6
3	227	34,7
4	130	19,8
5	108	16,5
Toplam	655	100

Tablo 2'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden (N: 655), 647 kişinin (%98.8) annesi sağken, 8 kişinin (%1.2) annesi vefat etmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden (N: 655), 644 kişinin (%98.3) babası sağken, 11 kişinin (%1.7) babası vefat etmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden (N: 655), 618 kişinin (%94.4) anne-babasının evliliği devam ederken, 37 kişinin (%5.6) anne-babasının evliliği devam etmemektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden (N: 655), 22'si (%3.4) tek çocuk, 168'i (%25.6) iki kardeş, 227'si (%34.7) üç kardeş, 130'u (%19.8) dört kardeş, 108'i (%16.5) beş kardeşir.

3.1.3. Anne-Babanın Öğrenim Durumu, Anne-Babanın İş Durumu, Aile Gelir Düzeyi

Aşağıda Tablo 3'te araştırmaya katılan öğrencilerin anne - babanın öğrenim durumu, anne - babanın iş durumu, aile gelir düzeyine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 3: Örneklem Grubunun Anne - Babanın Öğrenim Durumu, Anne - Babanın İş Durumu, Aile Gelir Düzeyi İlişkin Dağılım

Baba Öğrenim Durumu	Frekans	Yüzde
Hiç Okumamış	20	3,1
İlkokul	313	47,8
Ortaokul	151	23,1
Lise	102	15,6
Üniversite ve üstü	69	10,5
Toplam	655	100
Anne Öğrenim Durumu	Frekans	Yüzde
Hiç Okumamış	85	13
İlkokul	404	61,7
Ortaokul	93	14,2
Lise	56	8,5
Üniversite ve üstü	17	2,6
Toplam	655	100
Baba İş Durumu	Frekans	Yüzde
Çalışmıyor	53	8,1
İşçi	155	23,7
Memur	86	13,1
Serbest Meslek	222	33,9
Emekli	67	10,2
Diğer	72	11
Toplam	655	100

Tablo 3: Örneklem Grubunun Anne - Babanın Öğrenim Durumu, Anne - Babanın İş Durumu, Aile Gelir Düzeyi İlişkin Dağılım

Anne İş Durumu	Frekans	Yüzde
Çalışmıyor	565	86,3
İşçi	19	2,9
Memur	21	3,2
Serbest Meslek	27	4,1
Emekli	8	1,2
Diğer	15	2,3
Toplam	655	100
Aile Gelir Durumu	Frekans	Yüzde
100 - 400 YTL arası	182	27,8
401 - 700 YTL arası	213	32,5
701 - 1000 YTL Arası	164	25
1001 - 1300 YTL arası	63	9,6
1301 YTL ve üzeri	33	5
Toplam	655	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden (N: 655), 20'sinin (%3.1) babası hiç okumamış, 313'ünün (%47.8) babası ilkokul mezunu, 151'inin (%23.1) babası ortaokul mezunu, 102'sinin (%15.6) babası lise mezunudur. 69'unun (%10.5) babası ise üniversite ve üstü öğrenim görmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerden (N: 655), 85'inin (%13) annesi hiç okumamış, 404'ünün (%61.7) annesi ilkokul mezunu, 93'ünün (%14.2) annesi ortaokul mezunu, 56'sının (%8.5) annesi lise mezunudur. 17'sinin (%2.6) annesi ise üniversite ve üstü öğrenim görmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerden (N: 655), 53 kişinin (%8.1) babası işsizken, 155 kişinin (%23.7) babası işçi, 86 kişinin (%13.1) babası memur, 222 kişinin (%33.9) babası serbest meslek sahibi, 67 kişinin (%10.2) babası emekli, 72 kişinin (%11) babası ise diğer mesleklerde çalışmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin (N: 655), 565 kişinin (%86.3) annesi ev hanımı iken, 19 kişinin (%2.9) annesi işçi, 21 kişinin (%3.2) annesi memur, 27 kişinin (%4.1) annesi serbest meslek sahibi, 8 kişinin (%1.2) annesi emekli, 15 kişinin (%2.3) annesi ise diğer mesleklerde çalışmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin (N: 655), 182 kişinin (%27.8) ailesinin gelir durumu 100-400 YTL arası iken, 213 kişinin (%32.5) ailesinin gelir durumu 401-700 YTL arası, 164 kişinin (%25) ailesinin gelir durumu 701-1000 YTL arası, 63 kişinin (%9.6) ailesinin gelir durumu 1001-1300 YTL arası, 33 kişinin (%5) ailesinin gelir durumu 1301 YTL ve üzeridir.

3.1.4. Ergenin İş Durumu , Daha Önce Yaşadığı Yer, Okulun Bulunduğu Yer

Aşağıda Tablo 4'te araştırmaya katılan ergenin iş durumu, daha önce yaşadığı yer ve okulun bulunduğu yere ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Tablo 4: Örneklem Grubunun Ergenin İş Durumu , Daha Önce Yaşadığı Yer, Okulun Bulunduğu Yer Dağılımı

İş Durumu	Frekans	Yüzde
Evet(Çalışıyor)	37	5,6
Hayır(Çalışmıyor)	618	94,4
Toplam	655	100
Daha Önce Yaşadığı Yer	Frekans	Yüzde
Köy	212	32,4
Kasaba	20	3,1
İlçe	148	22,6
Şehir	275	42
Toplam	655	100
Okulun Bulunduğu Yer	Frekans	Yüzde
Şehir	444	67,8
İlçe	131	20
Köy	80	12,2
Toplam	655	100

Tablo 4'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin (N: 655), 37'sinin (%5.6) okuldan sonra çalışırken, 618'i (%94.4) okuldan sonra herhangi bir işte çalışmamaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin (N: 655), 212'si (%32.4) daha önce köyde yaşamışken, 20'si (%3.1) daha önce kasabada, 148'i (%22.6) daha önce ilçede, 275'i (%42) daha önce şehirde yaşamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin (N: 655), 444'ünün (%67.8) okulu şehir merkezinde bulunurken, 131'inin (%20) okulu ilçede, 80'inin (%12.2) okulu köyde bulunmaktadır.

3.1.5. Duygusal İstismar, Fiziksel İstismar, İhmal ve Ekonomik İstismar

Aşağıda Tablo 5’te araştırmaya katılan öğrencilerin Duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal ve ekonomik istismar düzeylerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 5: Duygusal İstismar, Fiziksel İstismar, İhmal ve Ekonomik İstismar

Duygusal İstismar	Frekans	Yüzde
Hiç	614	93,7
Zaman zaman	39	6
Sık sık	2	0,3
Toplam	655	100
Fiziksel İstismar	Frekans	Yüzde
Hiç	632	96,5
Zaman zaman	23	3,5
Toplam	655	100
İhmal	Frekans	Yüzde
Hiç	568	86,7
Zaman zaman	86	13,1
Sık sık	1	0,2
Toplam	655	100
Ekonomik İstismar	Frekans	Yüzde
Hiç	614	93,7
Zaman zaman	36	5,5
3	5	0,8
Toplam	655	100

Tablo 5’te görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin (N: 655), 614’ü (%93.7) hiç duygusal istismara maruz kalmazken, 39’u (%6) zaman zaman duygusal istismara maruz kalmakta, 2’si (%0.3) sık sık duygusal istismara maruz kalmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin (N: 655), 632’si (%96.5) hiç fiziksel istismara maruz kalmazken, 23’ü (%3.5) zaman zaman fiziksel istismara maruz kalmaktadır. Araştırmaya katılan öğrenciler arasında sık sık fiziksel istismara maruz kalan bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin (N: 655), 568’i (%86.7) hiç ihmal edilmezken, 86’sı (%13.1) zaman zaman ihmal edilmekte, 1’i (%0.2) sık sık ihmal edilmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin (N: 655), 614’ü (%93.7) hiç ekonomik istismara maruz kalmazken, 36’sı (%5.5) zaman zaman ekonomik istismara maruz kalmakta, 5’i (%0.8) sık sık ekonomik istismara maruz kalmaktadır.

3.1.6. Saldırganlık , Benlik Saygısı, Depresyon

Aşağıda Tablo 6’da araştırmaya katılan öğrencilerin saldırganlık, benlik saygısı, depresyon düzeylerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 6: Örneklem Grubunun Saldırganlık , Benlik Saygısı, Depresyon Dağılımı

Saldırganlık Düzeyi	Frekans	Yüzde
Hiç saldırgan değil	83	12,7
Biraz saldırgan	336	51,3
Orta saldırgan	207	31,6
Epey saldırgan	24	3,7
Çok fazla saldırgan	5	0,8
Toplam	655	100
Benlik Saygısı	Frekans	Yüzde
Yüksek	224	34,2
Orta	380	58
Düşük	51	7,8
Toplam	655	100
Depresyon Düzeyi	Frekans	Yüzde
Hiç	418	63,8
Biraz	153	23,4
Orta	53	8,1
Epey	25	3,8
Çok fazla	6	0,9
Toplam	655	100

Tablo 6’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin (N: 655), 83’ü (%12.7) hiç saldırgan değilken, 336’sı (%51.3) biraz saldırgan, 207’si (%31.6) orta düzeyde saldırgan, 24’ü (%3.7) epey saldırgan, 5’i (%0.8) çok fazla saldırgandır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin (N: 655), 224’ünün (%34.2) yüksek benlik saygısına sahipken, 380’inin (%58) benlik saygısı orta düzeyde, 51’inin (%7.8) benlik saygısı düşüktür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin (N: 655), 418’i (%63.8) hiç depresyon belirtisi göstermezken, 153’ü (%23.4) biraz depresyon belirtileri göstermekte, 53’ü (%8.1) orta düzeyde depresyon belirtileri göstermekte, 25’i (%3.8) epey depresyon belirtileri göstermekte, 6’sı (%0.9) çok fazla depresyon belirtileri göstermektedir.

3.2. Farklılıkların İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyi ile demografik özellikler arasındaki farklılık incelenmiş ve buna ilişkin t değerleri ve F değerleri verilmiştir.

3.2.1. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular

Aşağıda Tablo 7’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki farklılığı gösteren t değerlerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 7: Cinsiyet Değişkenine Göre T Testi Sonuçları

	CİNSİYET	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	t	df	Sig. (2-tailed)
DUYGUSAL İSTİSMAR	Kız	315	1,07	,250	,014	,096	653	,923
	Erkek	340	1,06	,269	,015			
FİZİKSEL İSTİSMAR	Kız	315	1,03	,176	,010	-,450	653	,653
	Erkek	340	1,04	,192	,010			
İHMAL	Kız	315	1,13	,343	,019	-,525	653	,600
	Erkek	340	1,14	,349	,019			
EKONOMİK İSTİSMAR	Kız	315	1,04	,261	,015	-2,243	653	,025
	Erkek	340	1,09	,302	,016			
SALDIRGANLIK	Kız	315	2,09	,704	,040	-6,577	653	,000
	Erkek	340	2,47	,765	,042			
BENLİK SAYGISI	Kız	315	1,68	,577	,033	-2,359	653	,019
	Erkek	340	1,79	,602	,033			
DEPRESYON	Kız	315	1,57	,884	,050	,526	653	,599
	Erkek	340	1,53	,850	,046			

Cinsiyet değişkenine göre t testi sonuçlarına bakıldığında; cinsiyet değişkeni ile ekonomik istismar ($t=-2,243$ $p<.05$), saldırganlık düzeyi ($t=-6,577$ $p<.05$) ve benlik saygısı düzeyi ($t=-2,359$ $p<.05$) arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Cinsiyet değişkeni ile duygusal istismar ($t=,096$ $p>.05$), fiziksel istismar ($t=-,450$ $p>$

.05), ihmal ($t = -.525$ $p > .05$) ve depresyon düzeyi ($t = .526$ $p > .05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde; aritmetik ortalamalara göre erkek öğrenciler kız öğrencilerden daha fazla ekonomik istismara maruz kalmaktadır. Ayrıca, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha saldırgan olduğu benlik saygılarının da kız öğrencilerin benlik saygılarından daha düşük olduğu saptanmıştır.

3.2.2. Yaş Değişkenine İlişkin Bulgular

Aşağıda Tablo 8’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki farklılığı gösteren F değerlerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 8: Yaş Değişkenine Göre Anova Analizi Sonuçları

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
DUYGUSAL İSTİSMAR	Between Groups	,296	2	,148	2,197	,112
	Within Groups	43,881	652	,067		
	Total	44,177	654			
FİZİKSEL İSTİSMAR	Between Groups	,024	2	,012	,356	,701
	Within Groups	22,168	652	,034		
	Total	22,192	654			
İHMAL	Between Groups	,136	2	,068	,567	,567
	Within Groups	78,041	652	,120		
	Total	78,177	654			
EKONOMİK İSTİSMAR	Between Groups	,979	2	,490	6,164	,002
	Within Groups	51,790	652	,079		
	Total	52,769	654			
SALDIRGANLIK	Between Groups	12,877	2	6,438	11,509	,000
	Within Groups	364,736	652	,559		
	Total	377,612	654			
BENLİK SAYGISI	Between Groups	,493	2	,246	,702	,496
	Within Groups	228,814	652	,351		
	Total	229,307	654			
DEPRESYON	Between Groups	1,520	2	,760	1,014	,363
	Within Groups	488,810	652	,750		
	Total	490,330	654			

Yaş değişkenine göre anova analizi sonuçlarına bakıldığında; ekonomik istismar ($F= 6,164$ $p < .05$) ve saldırganlık düzeyi ($F= 11,509$ $p < .05$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Yaş değişkeni ile duygusal istismar ($F= 2,197$ $p > .05$), fiziksel istismar ($F= ,356$ $p > .05$), ihmal ($F= ,567$ $p > .05$), benlik saygısı düzeyi ($F= ,702$ $p > .05$) ve depresyon düzeyi ($F= 1,014$ $p > .05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 9’da araştırmaya katılan öğrencilerin yaş değişkenine göre ekonomik istismara ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 9: Yaş Değişkenine Göre Ekonomik İstismar

EKONOMİK İSTİSMAR			
Tukey B			
	N	Subset for alpha = .05	
YAŞ		1	2
13 Yaş	284	1,03	
14 Yaş	322	1,1	1,1
15 Yaş	49		1,14

Tablo 9’da da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden; 15 yaşındakilerin 13 ve 14 yaşındakilere göre daha fazla ekonomik istismara maruz kaldığı bulunmuştur.

Tablo 10’da araştırmaya katılan öğrencilerin yaş değişkenine göre saldırganlık düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 10: Yaş Değişkenine Göre Saldırganlık Düzeyi

SALDIRGANLIK			
Tukey B			
	N	Subset for alpha = .05	
YAŞ		1	2
13 Yaş	284	2,17	
14 Yaş	322	2,33	
15 Yaş	49		2,69

Tablo 10’da da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden; 15 yaşındakilerin 13 ve 14 yaşındakilere göre daha fazla saldırgan oldukları bulunmuştur.

3.2.3. Sınıf Değişkenine İlişkin Bulgular

Aşağıda Tablo 11’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf değişkenine göre duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyi t değerlerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 11:Sınıfa Göre T Testi Sonuçları

	SINIF	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	t	df	Sig. (2-tailed)
DUYGUSAL İSTİSMAR	7. Sınıf	313	1,06	,259	,015	-,767	653	,444
	8. Sınıf	342	1,07	,261	,014			
FİZİKSEL İSTİSMAR	7. Sınıf	313	1,04	,184	,010	,004	653	,997
	8. Sınıf	342	1,04	,184	,010			
İHMAL	7. Sınıf	313	1,13	,341	,019	-,012	653	,991
	8. Sınıf	342	1,13	,350	,019			
EKONOMİK İSTİSMAR	7. Sınıf	313	1,05	,241	,014	-1,373	653	,170
	8. Sınıf	342	1,08	,318	,017			
SALDIRGANLIK	7. Sınıf	313	2,21	,697	,039	-2,518	653	,012
	8. Sınıf	342	2,36	,808	,044			
BENLİK SAYGISI	7. Sınıf	313	1,78	,578	,033	1,676	653	,094
	8. Sınıf	342	1,70	,603	,033			
DEPRESYON	7. Sınıf	313	1,49	,888	,050	-1,726	653	,085
	8. Sınıf	342	1,60	,842	,046			

Sınıf değişkenine göre t testi sonuçlarına bakıldığında; sınıf değişkeni ile saldırganlık düzeyi ($t=-2,518$ $p< .05$) arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Sınıf değişkeni ile duygusal istismar ($t= -,767$ $p> .05$), fiziksel istismar ($t= ,004$ $p> .05$), ihmal ($t= -,012$ $p> .05$), ekonomik istismar ($t= -1,373$ $p> .05$), benlik saygısı düzeyi ($t= 1,676$ $p> .05$) ve depresyon düzeyi ($t= -1,726$ $p> .05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Sınıf değişkeni açısından incelendiğinde; elde edilen aritmetik ortalamalara göre 8. sınıf öğrencilerinin 7. sınıf öğrencilerinden daha saldırgan olduğu saptanmıştır.

3.2.4. Başarı Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Aşağıda Tablo 12’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin başarı durumu değişkeni ile duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık,

benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki farklılığı gösteren F değerlerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 12: Başarı Durumuna Göre Anova Analizi Sonuçları

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
DUYGUSAL İSTİSMAR	Between Groups	,190	2	,095	1,409	,245
	Within Groups	43,987	652	,067		
	Total	44,177	654			
FİZİKSEL İSTİSMAR	Between Groups	,059	2	,030	,872	,419
	Within Groups	22,133	652	,034		
	Total	22,192	654			
İHMAL	Between Groups	,933	2	,466	3,936	,020
	Within Groups	77,245	652	,118		
	Total	78,177	654			
EKONOMİK İSTİSMAR	Between Groups	,448	2	,224	2,793	,062
	Within Groups	52,321	652	,080		
	Total	52,769	654			
SALDIRGANLIK	Between Groups	7,261	2	3,630	6,391	,002
	Within Groups	370,351	652	,568		
	Total	377,612	654			
BENLİK SAYGISI	Between Groups	5,243	2	2,622	7,629	,001
	Within Groups	224,064	652	,344		
	Total	229,307	654			
DEPRESYON	Between Groups	3,146	2	1,573	2,105	,123
	Within Groups	487,184	652	,747		
	Total	490,330	654			

Başarı durumu değişkenine göre anova analizi sonuçlarına bakıldığında; ihmal ($F= 3,936$ $p< .05$), saldırganlık düzeyi ($F= 6,391$ $p< .05$) ve benlik saygısı düzeyi ($F=7,629$ $p< .05$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Başarı durumu değişkeni ile duygusal istismar ($F= 1,409$ $p> .05$), fiziksel istismar ($F= ,872$ $p> .05$), ekonomik istismar ($F= 2,793$ $p> .05$) ve depresyon belirti düzeyi ($F= 2,105$ $p> .05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 13'te araştırmaya katılan öğrencilerin başarı durumu değişkenine göre ihmal edilme düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 13: Başarı Durumu Değişkenine Göre İhmal Edilme Düzeyi

İHMAL			
Tukey B			
BAŞARI DURUMU	N	Subset for alpha = .05	
		1	2
1	69	1,09	
3	399	1,12	1,12
2	187		1,19

Tablo 13'te de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden; başarı durumu orta düzeyde olanların başarı durumu zayıf ve yüksek olanlara göre daha fazla ihmal edildikleri bulunmuştur.

Tablo 14'te araştırmaya katılan öğrencilerin başarı durumu değişkenine göre saldırganlık düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 14: Başarı Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Düzeyi

SALDIRGANLIK			
Tukey B			
BAŞARI DURUMU	N	Subset for alpha = .05	
		1	2
3	399	2,21	
1	69	2,28	2,28
2	187		2,45

Tablo 14'te de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden; başarı durumu orta düzeyde olanların başarı durumu zayıf ve yüksek olanlara göre daha fazla saldırgan oldukları bulunmuştur.

Tablo 15'te araştırmaya katılan öğrencilerin başarı durumu değişkenine göre benlik saygısı düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 15: Başarı Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Düzeyi

BENLİK SAYGISI			
Tukey B			
Subset for alpha = .05			
BAŞARI DURUMU	N	1	2
3	399	1,67	
1	69	1,78	1,78
2	187		1,87

Tablo 15'te de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden; başarı durumu orta düzeyde olanların başarı durumu zayıf ve yüksek olanlara göre daha düşük benlik saygısına sahip oldukları bulunmuştur.

3.2.5. Anne Yaşam Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Aşağıda Tablo 16'da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin sağ ya da ölü olmaları değişkeni ile duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki farklılığı gösteren t değerlerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 16: Anne Yaşam Durumuna Göre T Testi Sonuçları

	ANNE YAŞAM DURUMU	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	t	df	Sig. (2-tailed)
DUYGUSAL İSTİSMAR	Sağ	647	1,06	,256	,010	-2,023	653	,043
	Ölü	8	1,25	,463	,164			
FİZİKSEL İSTİSMAR	Sağ	647	1,03	,181	,007	-1,390	653	,165
	Ölü	8	1,13	,354	,125			
İHMAL	Sağ	647	1,13	,344	,014	-,952	653	,342
	Ölü	8	1,25	,463	,164			
EKONOMİK İSTİSMAR	Sağ	647	1,07	,283	,011	-,548	653	,584
	Ölü	8	1,13	,354	,125			
SALDIRGANLIK	Sağ	647	2,29	,757	,030	,133	653	,894
	Ölü	8	2,25	1,035	,366			
BENLİK SAYGISI	Sağ	647	1,74	,594	,023	-,068	653	,946
	Ölü	8	1,75	,463	,164			
DEPRESYON	Sağ	647	1,54	,859	,034	-1,492	653	,136
	Ölü	8	2,00	1,309	,463			

Anne yaşam durumu değişkenine göre t testi sonuçlarına bakıldığında; anne yaşam durumu değişkeni ile duygusal istismar ($t = -2,023$ $p < .05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Anne yaşam durumu değişkeni ile fiziksel istismar ($t = -1,390$ $p > .05$), ihmal ($t = -,952$ $p > .05$), ekonomik istismar ($t = -,548$ $p > .05$), saldırganlık düzeyi ($t = ,133$ $p > .05$), benlik saygısı düzeyi ($t = -,068$ $p > .05$), ve depresyon belirti düzeyi ($t = -1,492$ $p > .05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Anne yaşam durumu değişkeni t testi aritmetik ortalamalarına bakıldığında; annesi ölü olanların annesi sağ olanlardan daha fazla duygusal istismara maruz kaldığı saptanmıştır.

3.2.6. Baba Yaşam Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Aşağıda Tablo 17’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının sağ ya da ölü olmaları değişkeni ile duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki farklılığı gösteren t değerlerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 17: Baba Yaşam Durumuna Göre T Testi Sonuçları

	BABA YAŞAM DURUMU	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	t	df	Sig. (2- tailed)
DUYGUSAL İSTİSMAR	Sağ	644	1,06	,257	,010	-1,496	653	,135
	Ölü	11	1,18	,405	,122			
FİZİKSEL İSTİSMAR	Sağ	644	1,03	,182	,007	-1,013	653	,311
	Ölü	11	1,09	,302	,091			
İHMAL	Sağ	644	1,13	,343	,014	-1,340	653	,181
	Ölü	11	1,27	,467	,141			
EKONOMİK İSTİSMAR	Sağ	644	1,07	,279	,011	-2,393	653	,017
	Ölü	11	1,27	,467	,141			
SALDIRGANLIK	Sağ	644	2,29	,765	,030	,456	653	,648
	Ölü	11	2,18	,405	,122			
BENLİK SAYGISI	Sağ	644	1,73	,588	,023	-1,493	653	,136
	Ölü	11	2,00	,775	,234			
DEPRESYON	Sağ	644	1,55	,869	,034	,355	653	,723
	Ölü	11	1,45	,688	,207			

Baba yaşam durumu değişkenine göre t testi sonuçlarına bakıldığında; baba yaşam durumu değişkeni ile ekonomik istismar ($t = -2,393$ $p < .05$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Baba yaşam durumu değişkeni ile duygusal istismar

($t = 1,496$ $p > .05$), fiziksel istismar ($t = -1,013$ $p > .05$), ihmal ($t = -1,340$ $p > .05$), saldırganlık düzeyi ($t = ,456$ $p > .05$), benlik saygısı düzeyi ($t = -1,493$ $p > .05$) ve depresyon düzeyi ($t = ,355$ $p > .05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Baba yaşam durumu incelendiğinde; elde edilen aritmetik ortalamalara göre babası ölü olanların babası sağ olanlardan daha fazla ekonomik istismar gördüğü saptanmıştır.

3.2.7. Anne Baba Evlilik Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Aşağıda Tablo 18’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin anne baba evlilik durumu değişkeni ile duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki farklılığı gösteren t değerlerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 18: Anne Baba Evlilik Durumuna Göre T Testi Sonuçları

	EVLİLİK DURUMU	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	t	df	Sig. (2- tailed)
DUYGUSAL İSTİSMAR	Evet	618	1,06	,254	,010	-	653	,094
	Hayır	37	1,14	,347	,057	1,677		
FİZİKSEL İSTİSMAR	Evet	618	1,03	,177	,007	-	653	,118
	Hayır	37	1,08	,277	,045	1,564		
İHMAL	Evet	618	1,13	,346	,014	-,014	653	,989
	Hayır	37	1,14	,347	,057			
EKONOMİK İSTİSMAR	Evet	618	1,06	,263	,011	-	653	,009
	Hayır	37	1,19	,518	,085	2,634		
SALDIRGANLIK	Evet	618	2,28	,762	,031	-,097	653	,923
	Hayır	37	2,30	,740	,122			
BENLİK SAYGISI	Evet	618	1,73	,591	,024	-,792	653	,429
	Hayır	37	1,81	,616	,101			
DEPRESYON	Evet	618	1,54	,858	,034	-	653	,185
	Hayır	37	1,73	,990	,163	1,325		

Anne baba evlilik durumu değişkenine göre t testi sonuçlarına bakıldığında; anne baba evlilik durumu değişkeni ile ekonomik istismar ($t = -2,634$ $p < .05$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Anne baba evlilik durumu değişkeni ile duygusal istismar ($t = -1,677$ $p > .05$), fiziksel istismar ($t = -1,564$ $p > .05$), ihmal ($t = -,014$ $p > .05$), saldırganlık düzeyi ($t = -,097$ $p > .05$), benlik saygısı düzeyi ($t = -,792$ $p > .05$) ve depresyon düzeyi ($t = -1,325$ $p > .05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Anne – babanın ayrı veya birlikte olması açısından incelendiğinde; aritmetik ortalamalara göre anne-babası ayrı olanlar daha fazla ekonomik istismara maruz kalmaktadır.

3.2.8. Kardeş Sayısı Değişkenine İlişkin Bulgular

Aşağıda Tablo 19’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin başarı durumu değişkeni ile duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki farklılığı gösteren F değerlerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 19: Kardeş Sayısına Göre Anova Analizi Sonuçları

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
DUYGUSAL İSTİSMAR	Between Groups	,704	4	,176	2,631	,033
	Within Groups	43,473	650	,067		
	Total	44,177	654			
FİZİKSEL İSTİSMAR	Between Groups	,327	4	,082	2,429	,047
	Within Groups	21,866	650	,034		
	Total	22,192	654			
İHMAL	Between Groups	1,380	4	,345	2,919	,021
	Within Groups	76,797	650	,118		
	Total	78,177	654			
EKONOMİK	Between Groups	,752	4	,188	2,348	,053
	Within Groups	52,018	650	,080		
	Total	52,769	654			
SALDIRGANLIK	Between Groups	3,979	4	,995	1,730	,141
	Within Groups	373,633	650	,575		
	Total	377,612	654			
BENLİK SAYGISI	Between Groups	,675	4	,169	,480	,751
	Within Groups	228,632	650	,352		
	Total	229,307	654			
DEPRESYON	Between Groups	2,195	4	,549	,731	,571
	Within Groups	488,135	650	,751		
	Total	490,330	654			

Kardeş sayısı değişkenine göre anova analizi sonuçlarına bakıldığında; duygusal istismar ($F = 2,631$ $p < .05$), fiziksel istismar ($F = 2,429$ $p < .05$), ihmal ($F = 2,919$ $p < .05$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Kardeş sayısı değişkeni ile ekonomik istismar ($F = 2,348$ $p > .05$), saldırganlık düzeyi ($F = 1,730$ $p > .05$), benlik

saygısı düzeyi ($F=,480$ $p> .05$) ve depresyon düzeyi ($F= ,731$ $p> .05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 20’de araştırmaya katılan öğrencilerin kardeş sayısı değişkenine göre duygusal istismar düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 20: Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Duygusal İstismar Düzeyi

DUYGUSAL İSTİSMAR		
Tukey B		
Subset for alpha = .05		
KARDEŞ SAYISI	N	1
1	22	1,00
2	168	1,03
3	227	1,06
4	130	1,10
5	108	1,11

Tablo 20’de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden; kardeş sayısı 5 olanların kardeş sayısı 1, 2, 3 ve 4 olanlara göre daha fazla duygusal istismara maruz kaldığı bulunmuştur.

Tablo 21’de araştırmaya katılan öğrencilerin kardeş sayısı değişkenine göre fiziksel istismar düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 21: Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Fiziksel İstismar Düzeyi

FİZİKSEL İSTİSMAR		
Tukey B		
Subset for alpha = .05		
KARDEŞ SAYISI	N	1
1	22	1,00
3	227	1,01
2	168	1,03
4	130	1,06
5	108	1,06

Tablo 21’de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden; kardeş sayısı 4 ve 5 olanların kardeş sayısı 1, 2 ve 3 olanlara göre daha fazla fiziksel istismara maruz

kaldıkları bulunmuştur. Kardeş sayısı 4 olanlarla kardeş sayısı 5 olanların fiziksel istismara maruz kalma düzeylerinin birbirine eşit olduğu bulunmuştur.

Tablo 22’de araştırmaya katılan öğrencilerin kardeş sayısı değişkenine göre ihmal edilme düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 22: Kardeş Sayısı Değişkenine Göre İhmal Edilme Düzeyi

İHMAL		
Tukey B		
KARDEŞ SAYISI	N	Subset for alpha = .05
		1
1	22	1,05
3	227	1,09
2	168	1,13
4	130	1,18
5	108	1,19

Tablo 22’de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden; kardeş sayısı 5 olanların kardeş sayısı 1, 2, 3 ve 4 olanlara göre daha fazla ihmal edildiği bulunmuştur.

3.2.9. Baba Öğrenim Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Aşağıda Tablo 23’te görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin baba öğrenim durumu değişkeni ile duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki farklılığı gösteren F değerlerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 23: Baba Öğrenim Durumlarına Göre Anova Analizi Sonuçları

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
DUYGUSAL İSTİSMAR	Between Groups	,413	4	,103	1,533	,191
	Within Groups	43,764	650	,067		
	Total	44,177	654			
FİZİKSEL İSTİSMAR	Between Groups	,626	4	,157	4,718	,001
	Within Groups	21,566	650	,033		
	Total	22,192	654			
İHMAL	Between Groups	2,277	4	,569	4,875	,001
	Within Groups	75,900	650	,117		
	Total	78,177	654			

Tablo 23: Baba Öğrenim Durumlarına Göre Anova Analizi Sonuçları

EKONOMİK İSTİSMAR	Between Groups	1,545	4	,386	4,901	,001
	Within Groups	51,224	650	,079		
	Total	52,769	654			
SALDIRGANLIK	Between Groups	6,845	4	1,711	3,000	,018
	Within Groups	370,768	650	,570		
	Total	377,612	654			
BENLİK SAYGISI	Between Groups	4,796	4	1,199	3,471	,008
	Within Groups	224,511	650	,345		
	Total	229,307	654			
DEPRESYON	Between Groups	,316	4	,079	,105	,981
	Within Groups	490,014	650	,754		
	Total	490,330	654			

Baba öğrenim durumu değişkenine göre anova analizi sonuçlarına bakıldığında; fiziksel istismar ($F= 4,718$ $p< .05$), ihmal edilme ($F= 4,875$ $p< .05$), ekonomik istismar ($F= 4,901$ $p< .05$), saldırganlık düzeyi ($F= 3,000$ $p< .05$) ve benlik saygısı düzeyi ($F=3,471$ $p< .05$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Baba öğrenim durumu değişkeni ile duygusal istismar ($F= 1,533$ $p> .05$) ve depresyon düzeyi ($F= ,105$ $p> .05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 24’te araştırmaya katılan öğrencilerin baba öğrenim durumu değişkenine göre fiziksel istismara maruz kalma düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 24: Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Fiziksel İstismar Düzeyi

FİZİKSEL İSTİSMAR			
Tukey B			
Subset for alpha = .05			
BABA ÖĞRENİM DÜZEYİ	N	1	2
Lise	102	1,01	
Ortaokul	151	1,03	
Üniversite ve üstü	69	1,03	
İlkokul	313	1,04	
Hiç Okumamış	20		1,20

Tablo 24’te de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden babası hiç okumamış olanların babası ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu ve üniversite ve üstü okul mezunu olanlara göre daha fazla fiziksel istismara maruz kaldığı bulunmuştur.

Tablo 25’te araştırmaya katılan öğrencilerin baba öğrenim durumu değişkenine göre ihmal edilme düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 25: Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre İhmal Düzeyi

İHMAL			
Tukey B			
BABA ÖĞRENİM DÜZEYİ	N	Subset for alpha = .05	
		1	2
Üniversite ve üstü	69	1,00	
Lise	102	1,07	1,07
Ortaokul	151	1,15	1,15
İlkokul	313		1,17
Hiç Okumamış	20		1,20

Tablo 25’te de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden babası hiç okumamış olanların babası ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu ve üniversite ve üstü okul mezunu olanlara göre daha fazla ihmal edildiği bulunmuştur.

Tablo 26’da araştırmaya katılan öğrencilerin baba öğrenim durumu değişkenine göre ekonomik istismara maruz kalma düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 26: Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Ekonomik İstismar Düzeyi

EKONOMİK İSTİSMAR			
Tukey B			
BABA ÖĞRENİM DÜZEYİ	N	Subset for alpha = .05	
		1	2
Üniversite ve üstü	69	1,03	
Lise	102	1,03	
Ortaokul	151	1,05	
İlkokul	313	1,09	
Hiç Okumamış	20		1,30

Tablo 26’da da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden babası hiç okumamış olanların babası ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu ve üniversite ve üstü okul mezunu olanlara göre daha fazla ekonomik istismara maruz kaldığı bulunmuştur.

Tablo 27’de araştırmaya katılan öğrencilerin baba öğrenim durumu değişkenine göre saldırganlık düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 27: Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Düzeyi

SALDIRGANLIK			
Tukey B			
BABA ÖĞRENİM DÜZEYİ	N	Subset for alpha = .05	
		1	2
Lise	102	2,15	
Üniversite ve üstü	69	2,17	
Ortaokul	151	2,28	
İlkokul	313	2,33	
Hiç Okumamış	20		2,70

Tablo 27’de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden babası hiç okumamış olanların babası ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu ve üniversite ve üstü okul mezunu olanlara göre daha fazla saldırgan olduğu bulunmuştur.

Tablo 28’de araştırmaya katılan öğrencilerin baba öğrenim durumu değişkenine göre benlik saygısı düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 28: Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Düzeyi

BENLİK SAYGISI			
Tukey B			
BABA ÖĞRENİM DÜZEYİ	N	Subset for alpha = .05	
		1	2
Üniversiteve üstü	69	1,51	
Lise	102	1,75	1,75
Ortaokul	151	1,75	1,75
İlkokul	313	1,76	1,76
Hiç Okumamış	20		1,95

Tablo 28’de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden babası hiç okumamış olanların babası ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu ve üniversite ve üstü okul mezunu olanlara göre daha düşük benlik saygısına sahip olduğu bulunmuştur.

3.2.10. Anne Öğrenim Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Aşağıda Tablo 29’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin anne öğrenim durumu değişkeni ile duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki farklılığı gösteren F değerlerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 29: Anne Öğrenim Durumuna Göre Anova Analizi Sonuçları

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
DUYGUSAL İSTİSMAR	Between Groups	,317	4	,079	1,173	,322
	Within Groups	43,861	650	,067		
	Total	44,177	654			
FİZİKSEL İSTİSMAR	Between Groups	,073	4	,018	,536	,710
	Within Groups	22,119	650	,034		
	Total	22,192	654			
İHMAL	Between Groups	2,398	4	,600	5,142	,000
	Within Groups	75,779	650	,117		
	Total	78,177	654			
EKONOMİK İSTİSMAR	Between Groups	,880	4	,220	2,756	,027
	Within Groups	51,889	650	,080		
	Total	52,769	654			
SALDIRGANLIK	Between Groups	3,509	4	,877	1,524	,193
	Within Groups	374,104	650	,576		
	Total	377,612	654			
BENLİK SAYGISI	Between Groups	2,946	4	,737	2,115	,077
	Within Groups	226,361	650	,348		
	Total	229,307	654			
DEPRESYON	Between Groups	5,311	4	1,328	1,780	,131
	Within Groups	485,018	650	,746		
	Total	490,330	654			

Anne öğrenim durumu değişkenine göre anova analizi sonuçlarına bakıldığında; ihmal edilme ($F= 5,142$ $p< .05$) ve ekonomik istismar ($F= 2,756$ $p< .05$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Anne öğrenim durumu değişkeni ile duygusal istismar ($F= 1,173$ $p> .05$), fiziksel istismar ($F= ,536$ $p> .05$), saldırganlık düzeyi ($F= 1,524$ $p> .05$), benlik saygısı düzeyi ($F=2,115$ $p> .05$) ve depresyon düzeyi ($F= 1,780$ $p> .05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 30’da araştırmaya katılan öğrencilerin anne öğrenim durumu değişkenine göre ihmal edilme düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 30: Anne Öğrenim Durumu Değişkenine Göre İhmal Düzeyi

İHMAL			
Tukey B			
ANNE ÖĞRENİM DÜZEYİ	N	Subset for alpha = .05	
		1	2
Üniversite ve üstü	17	1,00	
Lise	56	1,02	
Ortaokul	93	1,09	1,09
İlkokul	404	1,14	1,14
Hiç Okumamış	85		1,25

Tablo 30’da da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden annesi hiç okumamış olanların annesi ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu ve üniversite ve üstü okul mezunu olanlara göre daha fazla ihmal edildiği bulunmuştur.

Tablo 31’de araştırmaya katılan öğrencilerin anne öğrenim durumu değişkenine göre ekonomik istismara maruz kalma düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 31: Anne Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Ekonomik İstismar Düzeyi

EKONOMİK İSTİSMAR			
Tukey B			
ANNE ÖĞRENİM DÜZEYİ	N	Subset for alpha = .05	
		1	2
Lise	56	1,05	
İlkokul	404	1,05	
Ortaokul	93	1,06	
Hiç Okumamış	85	1,13	1,13
Üniversite ve üstü	17		1,24

Tablo 31’de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden annesi üniversite ve üstü okul mezunu olanların annesi hiç okumamış, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu olanlara göre daha fazla ekonomik istismara maruz kaldığı bulunmuştur.

3.2.11. Baba İş Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Aşağıda Tablo 32’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin baba iş durumu değişkeni ile duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki farklılığı gösteren F değerlerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 32: Baba İş Durumuna Göre Anova Analizi Sonuçları

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
DUYGUSAL İSTİSMAR	Between Groups	,275	5	,055	,813	,541
	Within Groups	43,902	649	,068		
	Total	44,177	654			
FİZİKSEL İSTİSMAR	Between Groups	,157	5	,031	,923	,465
	Within Groups	22,036	649	,034		
	Total	22,192	654			
İHMAL	Between Groups	2,531	5	,506	4,342	,001
	Within Groups	75,646	649	,117		
	Total	78,177	654			
EKONOMİK İSTİSMAR	Between Groups	1,213	5	,243	3,053	,010
	Within Groups	51,557	649	,079		
	Total	52,769	654			
SALDIRGANLIK	Between Groups	4,082	5	,816	1,419	,215
	Within Groups	373,530	649	,576		
	Total	377,612	654			
BENLİK SAYGISI	Between Groups	1,367	5	,273	,779	,565
	Within Groups	227,940	649	,351		
	Total	229,307	654			
DEPRESYON	Between Groups	4,652	5	,930	1,243	,287
	Within Groups	485,678	649	,748		
	Total	490,330	654			

Baba iş durumu değişkenine göre anova analizi sonuçlarına bakıldığında; ihmal edilme ($F= 4,342$ $p< .05$) ve ekonomik istismar ($F= 3,053$ $p< .05$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Baba iş durumu değişkeni ile duygusal istismar ($F= ,813$ $p> .05$), fiziksel istismar ($F= ,923$ $p> .05$), saldırganlık düzeyi ($F= 1,419$ $p> .05$), benlik saygısı düzeyi ($F= ,779$ $p> .05$) ve depresyon düzeyi ($F= 1,243$ $p> .05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 33’de araştırmaya katılan öğrencilerin baba iş durumu değişkenine göre ihmal edilme düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 33: Baba İş Durumu Değişkenine Göre İhmal Düzeyi

İHMAL			
Tukey B			
BABA İŞ DURUMU	N	Subset for alpha = .05	
		1	2
Emekli	67	1,03	
Memur	86	1,03	
Çalışmıyor	53	1,13	1,13
İşçi	155	1,15	1,15
Serbest Meslek	222	1,16	1,16
Diğer	72		1,24

Tablo 33’de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden babası diğer işlerde çalışanların babası emekli, memur, çalışmayan, işçi ve serbest meslek sahibi olanlara göre daha fazla ihmal edildiği bulunmuştur.

Tablo 34’de araştırmaya katılan öğrencilerin baba iş durumu değişkenine göre ekonomik istismara maruz kalma düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 34: Baba İş Durumu Değişkenine Göre Ekonomik İstismar Düzeyi

EKONOMİK İSTİSMAR			
Tukey B			
BABA İŞ DURUMU	N	Subset for alpha= .05	
		1	2
Diğer	72	1,04	
Emekli	67	1,04	
Memur	86	1,05	
İşçi	155	1,05	
Serbest Meslek	222	1,08	
Çalışmıyor	53		1,21

Tablo 34’de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden babası çalışmayanların babası diğer mesleklerde çalışanlara, emekli, memur, işçi ve serbest meslek sahibi olanlara göre daha fazla ekonomik istismara maruz kaldığı bulunmuştur.

3.2.12. Anne İş Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Aşağıda Tablo 35’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin anne iş durumu değişkeni ile duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki farklılığı gösteren F değerlerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 35: Anne İş Durumuna Göre Anova Analizi Sonuçları

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
DUYGUSAL İSTİSMAR	Between Groups	,409	5	,082	1,213	,302
	Within Groups	43,768	649	,067		
	Total	44,177	654			
FİZİKSEL İSTİSMAR	Between Groups	,452	5	,090	2,700	,020
	Within Groups	21,740	649	,033		
	Total	22,192	654			
İHMAL	Between Groups	1,085	5	,217	1,828	,105
	Within Groups	77,092	649	,119		
	Total	78,177	654			
EKONOMİK İSTİSMAR	Between Groups	1,240	5	,248	3,124	,009
	Within Groups	51,529	649	,079		
	Total	52,769	654			
SALDIRGANLIK	Between Groups	4,404	5	,881	1,532	,178
	Within Groups	373,208	649	,575		
	Total	377,612	654			
BENLİK SAYGISI	Between Groups	1,570	5	,314	,895	,484
	Within Groups	227,737	649	,351		
	Total	229,307	654			
DEPRESYON	Between Groups	5,870	5	1,174	1,573	,166
	Within Groups	484,460	649	,746		
	Total	490,330	654			

Anne iş durumu değişkenine göre anova analizi sonuçlarına bakıldığında; fiziksel istismar ($F= 2,700$ $p< .05$) ve ekonomik istismar ($F= 3,124$ $p< .05$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Anne iş durumu değişkeni ile duygusal istismar ($F= 1,213$ $p> .05$), ihmal edilme ($F= 1,828$ $p> .05$), saldırganlık düzeyi ($F= 1,532$ $p> .05$), benlik saygısı düzeyi ($F= ,895$ $p> .05$) ve depresyon düzeyi ($F= 1,573$ $p> .05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 36’da araştırmaya katılan öğrencilerin anne iş durumu değişkenine göre fiziksel istismara maruz kalma düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 36: Anne İş Durumu Değişkenine Göre Fiziksel İstismar Düzeyi

FİZİKSEL İSTİSMAR			
Tukey B			
ANNE İŞ DURUMU	N	Subset for alpha = .05	
		1	2
Diğer	15	1,00	
Çalışmıyor	565	1,03	
Memur	21	1,05	
İşçi	19	1,05	
Serbest Meslek	27	1,07	
Emekli	8		1,25

Tablo 36’da da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden annesi emekli olanların annesi diğer mesleklerde çalışanlara, çalışmayanlara, memur olanlara, işçi olanlara, serbest meslek sahibi olanlara göre daha fazla fiziksel istismara maruz kaldığı bulunmuştur.

Tablo 37’de araştırmaya katılan öğrencilerin anne iş durumu değişkenine göre ekonomik istismara maruz kalma düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 37: Anne İş Durumu Değişkenine Göre Ekonomik İstismar Düzeyi

EKONOMİK İSTİSMAR			
Tukey B			
ANNE İŞ DURUMU	N	Subset for alpha= .05	
		1	2
İşçi	19	1,00	
Emekli	8	1,00	
Diğer	15	1,00	
Çalışmıyor	565	1,07	1,07
Serbest Meslek	27	1,11	1,11
Memur	21		1,29

Tablo 37’de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden annesi memur olanların annesi işçi olanlara, emekli olanlara, diğer mesleklerde çalışanlara,

çalışmayanlara ve serbest meslek sahibi olanlara göre daha fazla ekonomik istismara maruz kaldığı bulunmuştur.

3.2.13. Gelir Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Aşağıda Tablo 38’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin gelir durumu değişkeni ile duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki farklılığı gösteren F değerlerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 38: Gelir Durumuna Göre Anova Analizi Sonuçları

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
DUYGUSAL İSTİSMAR	Between Groups	,861	4	,215	3,230	,012
	Within Groups	43,316	650	,067		
	Total	44,177	654			
FİZİKSEL İSTİSMAR	Between Groups	,105	4	,026	,776	,541
	Within Groups	22,087	650	,034		
	Total	22,192	654			
İHMAL	Between Groups	2,962	4	,740	6,399	,000
	Within Groups	75,215	650	,116		
	Total	78,177	654			
EKONOMİK İSTİSMAR	Between Groups	,719	4	,180	2,243	,063
	Within Groups	52,051	650	,080		
	Total	52,769	654			
SALDIRGANLIK	Between Groups	5,007	4	1,252	2,184	,069
	Within Groups	372,605	650	,573		
	Total	377,612	654			
BENLİK SAYGISI	Between Groups	4,261	4	1,065	3,077	,016
	Within Groups	225,046	650	,346		
	Total	229,307	654			
DEPRESYON	Between Groups	5,455	4	1,364	1,828	,122
	Within Groups	484,875	650	,746		
	Total	490,330	654			

Aile gelir durumu değişkenine göre anova analizi sonuçlarına bakıldığında; duygusal istismar ($F= 3,230$ $p< .05$), ihmal edilme ($F= 6,399$ $p< .05$) ve benlik saygısı düzeyi ($F= 3,077$ $p< .05$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Aile gelir durumu değişkeni ile fiziksel istismar ($F= 776$ $p> .05$), ekonomik istismar ($F= 2,243$ $p> .05$), saldırganlık düzeyi ($F= 2,184$ $p> .05$) ve depresyon düzeyi ($F=1,828$ $p> .05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 39’da araştırmaya katılan öğrencilerin aile gelir durumu değişkenine göre duygusal istismara maruz kalma düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 39: Gelir Durumu Değişkenine Göre Duygusal İstismar Düzeyi

DUYGUSAL İSTİSMAR		
Tukey B		
GELİR DURUMU	N	Subset for alpha = .05
		1
1001 - 1300 YTL arası	63	1,03
401 - 700 YTL arası	213	1,03
1301 YTL ve üzeri	33	1,06
701 - 1000 YTL Arası	164	1,06
100 - 400 YTL arası	182	1,12

Tablo 39’da da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden aile geliri 100 – 400 YTL arası olanların aile geliri 1001 – 1300 YTL arası olanlara, 401 – 700 YTL arası olanlara, 1301 YTL ve üstü olanlara ve 701 – 1000 YTL arası olanlara göre daha fazla duygusal istismara maruz kaldığı bulunmuştur.

Tablo 40’da araştırmaya katılan öğrencilerin aile gelir durumu değişkenine göre ihmal edilme düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 40: Gelir Durumu Değişkenine Göre İhmal Düzeyi

İHMAL			
Tukey B			
GELİR DURUMU	N	Subset for alpha= .05	
		1	2
1301 YTL ve üzeri	33	1,03	
701 - 1000 YTL Arası	164	1,06	
1001 - 1300 YTL arası	63	1,08	
401 - 700 YTL arası	213	1,15	1,15
100 - 400 YTL arası	182		1,23

Tablo 40’da da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden aile geliri 100 – 400 YTL arası olanların aile geliri 1301 YTL ve üstü olanlara, 701 – 1000 YTL arası olanlara, 1001 – 1300 YTL arası olanlara, 401 – 700 YTL arası olanlara göre daha fazla ihmal edildiği bulunmuştur.

Tablo 41’de araştırmaya katılan öğrencilerin aile gelir durumu değişkenine göre benlik saygısı düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 41: Gelir Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygısı Düzeyi

BENLİK SAYGISI		
Tukey B		
GELİR DURUMU	N	Subset for alpha= .05
		1
701 - 1000 YTL Arası	164	1,65
1301 YTL ve üzeri	33	1,70
401 - 700 YTL arası	213	1,70
1001 - 1300 YTL arası	63	1,75
100 - 400 YTL arası	182	1,86

Tablo 41’de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden aile geliri 100 – 400 YTL arası olanların aile geliri 701 – 1000 YTL arası olanlara, 1301 YTL ve üstü olanlara, 401 – 700 YTL arası olanlara ve 1001 – 1300 YTL arası olanlara göre daha düşük benlik saygısına sahip olduğu bulunmuştur.

3.2.14. İş Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Aşağıda Tablo 42’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin okuldan sonra çalışıp çalışmaması değişkeni ile duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki farklılığı gösteren F değerlerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 42: Çalışıp Çalışmama Durumuna Göre T Testi Sonuçları

	İŞ DURUMU	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	t	df	Sig. (2-tailed)
DUYGUSAL İSTİSMAR	Evet	37	1,11	,315	,052	1,023	653	,307
	Hayır	618	1,06	,256	,010			
FİZİKSEL İSTİSMAR	Evet	37	1,05	,229	,038	,644	653	,520
	Hayır	618	1,03	,181	,007			
İHMAL	Evet	37	1,14	,347	,057	,014	653	,989
	Hayır	618	1,13	,346	,014			
EKONOMİK İSTİSMAR	Evet	37	1,35	,588	,097	6,383	653	,000
	Hayır	618	1,05	,246	,010			
SALDIRGANLIK	Evet	37	2,49	,901	,148	1,659	653	,098
	Hayır	618	2,27	,750	,030			

Tablo 42: Çalışıp Çalışmama Durumuna Göre T Testi Sonuçları

BENLİK SAYGISI	Evet	37	1,78	,672	,111	,506	653	,613
	Hayır	618	1,73	,587	,024			
DEPRESYON	Evet	37	1,46	,836	,138	-,630	653	,529

Araştırmaya katılan öğrencilerin iş durumu değişkenine göre t testi sonuçlarına bakıldığında; iş durumu ile ekonomik istismar ($t = 6,383$ $p < .05$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. İş durumu değişkeni ile duygusal istismar ($t = 1,023$ $p > .05$), fiziksel istismar ($t = ,644$ $p > .05$), ihmal ($t = ,014$ $p > .05$), saldırganlık düzeyi ($t = 1,659$ $p > .05$), benlik saygısı düzeyi ($t = ,506$ $p > .05$) ve depresyon belirti düzeyi ($t = -,630$ $p > .05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Öğrencilerin herhangi bir işte çalışıp çalışmamaları açısından t testi aritmetik ortalamalarına bakıldığında; çalışan öğrenciler çalışmayan öğrencilere göre daha fazla ekonomik istismara maruz kalmaktadır.

3.2.15. Daha Önce Yaşanan Yer Değişkenine İlişkin Bulgular

Aşağıda Tablo 43'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin daha önce yaşadıkları yer değişkeni ile duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki F değerlerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 43: Daha Önce Yaşadığı Yer Durumuna Göre Anova Analizi Sonuçları

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
DUYGUSAL İSTİSMAR	Between Groups	,314	3	,105	1,551	,200
	Within Groups	43,864	651	,067		
	Total	44,177	654			
FİZİKSEL İSTİSMAR	Between Groups	,066	3	,022	,644	,587
	Within Groups	22,127	651	,034		
	Total	22,192	654			
İHMAL	Between Groups	1,107	3	,369	3,118	,026
	Within Groups	77,070	651	,118		
	Total	78,177	654			
EKONOMİK İSTİSMAR	Between Groups	1,042	3	,347	4,370	,005
	Within Groups	51,728	651	,079		
	Total	52,769	654			

Tablo 43: Daha Önce Yaşadığı Yer Durumuna Göre Anova Analizi Sonuçları

SALDIRGANLIK	Between Groups	2,408	3	,803	1,393	,244
	Within Groups	375,204	651	,576		
	Total	377,612	654			
BENLİK SAYGISI	Between Groups	1,821	3	,607	1,737	,158
	Within Groups	227,486	651	,349		
	Total	229,307	654			
DEPRESYON	Between Groups	1,692	3	,564	,751	,522
	Within Groups	488,638	651	,751		
	Total	490,330	654			

Daha önce yaşadığı yer değişkenine göre anova analizi sonuçlarına bakıldığında; daha önce yaşadığı yer değişkeni ile ihmal ($F= 3,118$ $p< .05$) ve ekonomik istismar ($F= 4,370$ $p< .05$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Daha önce yaşadığı yer değişkeni ile duygusal istismar ($F= 1,551$ $p> .05$), fiziksel istismar ($F= ,644$ $p> .05$), saldırganlık düzeyi ($F= 1,393$ $p>.05$), benlik saygısı düzeyi ($F= 1,737$ $p>.05$) ve depresyon belirti düzeyi ($F=,751$ $p>.05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 44’te araştırmaya katılan öğrencilerin daha önce yaşadığı yer durumu değişkenine göre ihmal düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 44: Daha Önce Yaşadığı Yer Değişkenine Göre İhmal Düzeyi

İHMAL		
Tukey B		
Subset for alpha= .05		
ÖNCE DEN YAŞADIĞI YER	N	1
Şehir	275	1,09
Kasaba	20	1,15
İlçe	148	1,16
Köy	212	1,18

Tablo 44’ te de görüldüğü gibi daha önce köyde yaşamış olanların daha önce şehirde yaşayanlara, daha önce kasabada yaşayanlara ve daha önce ilçede yaşayanlara göre daha fazla ihmal edildiği bulunmuştur.

Tablo 45’te araştırmaya katılan öğrencilerin daha önce yaşadığı yer durumu değişkenine göre ekonomik istismar düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 45: Daha Önce Yaşadığı Yer Değişkenine Göre Ekonomik İstismar Düzeyi

EKONOMİK İSTİSMAR		
Tukey B		
ÖNCE DEN YAŞADIĞI YER	N	Subset for alpha= .05
		1
İlçe	148	1,03
Şehir	275	1,05
Kasaba	20	1,05
Köy	212	1,13

Tablo 45’ te de görüldüğü gibi daha önce köyde yaşamış olanların daha önce ilçede yaşayanlara, daha önce şehirde yaşayanlara ve daha önce kasabada yaşayanlara göre daha fazla ekonomik istismara maruz kaldığı bulunmuştur.

3.2.16. Okulun Bulunduğu Yer Değişkenine İlişkin Bulgular

Aşağıda Tablo 46’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları okulun bulunduğu yer değişkeni ile duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki farklılığı gösteren F değerlerine ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 46: Okulun Bulunduğu Yere Göre Anova Analizi Sonuçları

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
DUYGUSAL İSTİSMAR	Between Groups	,239	2	,120	1,777	,170
	Within Groups	43,938	652	,067		
	Total	44,177	654			
FİZİKSEL İSTİSMAR	Between Groups	,004	2	,002	,053	,949
	Within Groups	22,189	652	,034		
	Total	22,192	654			
İHMAL	Between Groups	1,958	2	,979	8,375	,000
	Within Groups	76,219	652	,117		
	Total	78,177	654			
EKONOMİK İSTİSMAR	Between Groups	,576	2	,288	3,600	,028
	Within Groups	52,193	652	,080		
	Total	52,769	654			
SALDIRGANLIK	Between Groups	10,508	2	5,254	9,332	,000
	Within Groups	367,104	652	,563		
	Total	377,612	654			

Tablo 46: Okulun Bulunduğu Yere Göre Anova Analizi Sonuçları

BENLİK SAYGISI	Between Groups	1,560	2	,780	2,232	,108
	Within Groups	227,747	652	,349		
	Total	229,307	654			
DEPRESYON	Between Groups	1,247	2	,623	,831	,436
	Within Groups	489,083	652	,750		
	Total	490,330	654			

Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları okulun bulunduğu yer değişkenine göre anova analizi sonuçlarına bakıldığında; okulun bulunduğu yer değişkeni ile ihmal ($F= 8,375$ $p< .05$), ekonomik istismar ($F= 3,600$ $p< .05$) ve saldırganlık düzeyi ($F= 9,332$ $p< .05$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Okulun bulunduğu yer değişkeni ile duygusal istismar ($F= 1,777$ $p> .05$), fiziksel istismar ($F= ,053$ $p> .05$), benlik saygısı düzeyi ($F= 2,232$ $p>.05$) ve depresyon düzeyi ($F=,831$ $p>.05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 47’de araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları okulun bulunduğu yer değişkenine göre ihmal edilme düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 47: Okulun Bulunduğu Yer Değişkenine Göre İhmal Düzeyi

İHMAL			
Tukey B			
OKULUN YERİ	N	Subset for alpha= .05	
		1	2
Şehir	444	1,11	
İlçe	131	1,15	
Köy	80		1,27

Tablo 47’de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden köyde okuyanların şehirde okuyanlara ve ilçede okuyanlara göre daha fazla ihmal edildiği bulunmuştur.

Tablo 48’de araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları okulun bulunduğu yer değişkenine göre ekonomik istismar düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 48: Okulun Bulunduğu Yer Değişkenine Göre Ekonomik İstismar Düzeyi

EKONOMİK İSTİSMAR		
Tukey B		
OKULUN YERİ	N	Subset for alpha = .05
		1
Köy	80	1,01
İlçe	131	1,04
Şehir	444	1,09

Tablo 48’de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden şehirde okuyanların köyde okuyanlara ve ilçede okuyanlara göre daha fazla ekonomik istismara maruz kaldığı bulunmuştur.

Tablo 49’da araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları okulun bulunduğu yer değişkenine göre saldırganlık düzeyine ilişkin farklılık durumları verilmiştir.

Tablo 49: Okulun Bulunduğu Yer Değişkenine Göre Saldırganlık Düzeyi

SALDIRGANLIK			
Tukey B			
OKULUN YERİ	N	Subset for alpha= .05	
		1	2
Şehir	444	2,20	
İlçe	131		2,47
Köy	80		2,48

Tablo 49’da da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden köyde okuyanların şehirde okuyanlara ve ilçede okuyanlara göre daha fazla saldırgan olduğu bulunmuştur.

3.3. Korelasyon Sonuçları

Aşağıda Tablo 50’de duygusal istismarın, fiziksel istismarın, ihmalin, ekonomik istismarın, saldırganlık düzeyinin, benlik saygısı düzeyinin ve depresyon düzeyinin karşılaştırılmasına ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 50: Korelasyon Sonuçları

Correlations								
		DUYGUSAL İSTİSMAR	FİZİKSEL İSTİSMAR	İHMAL	EKONOMİK İSTİSMAR	S.Ö	RBSÖ	KSE
DUYGUSAL İSTİSMAR	Pearson Correlation	1	,463**	,208**	,227**	,168*	-,026	,343**
	Sig. (2-tailed)	,	,000	,000	,000	,011	,510	,000
	N	655	655	655	655	655	655	655
FİZİKSEL İSTİSMAR	Pearson Correlation	,463**	1	,238**	,187**	,180**	,071	,340**
	Sig. (2-tailed)	,000	,	,000	,000	,000	,069	,000
	N	655	655	655	655	655	655	655
İHMAL	Pearson Correlation	,208**	,238**	1	,137**	,197*	,129**	,234**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,	,000	,000	,001	,000
	N	655	655	655	655	655	655	655
EKONOMİK İSTİSMAR	Pearson Correlation	,227**	,187**	,137**	1	,056	-,044	,179(**)
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,	,154	,260	,000
	N	655	655	655	655	655	655	655
SALDIRGANLIK	Pearson Correlation	,168*	,180**	,197(**)	,056	1	,154**	,137**
	Sig. (2-tailed)	,011	,000	,000	,154	,	,000	,000
	N	655	655	655	655	655	655	655
BENLİK SAYGISI	Pearson Correlation	-,026	,071	,129**	-,044	,154**	1	,184**
	Sig. (2-tailed)	,510	,069	,001	,260	,000	,	,000
	N	655	655	655	655	655	655	655
DEPRESYON	Pearson Correlation	,343**	,340**	,234**	,179**	,137**	,184**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,
	N	655	655	655	655	655	655	655

Tablo 50 incelendiğinde duygusal istismar ile fiziksel istismar arasında orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=0,463$, $p<.01$). Duygusal istismar ile ihmal edilme durumları arasında ki ilişki ise zayıf olarak görülmektedir ($r=0,208$, $p<.01$). Duygusal istismar ile ekonomik istismar arasında ki ilişki ise zayıf olarak bulunmuştur ($r=0,227$, $p<.01$). Duygusal istismar ile saldırganlık düzeyleri arasında ki ilişki zayıf olarak bulunmuştur ($r=0,168$, $p<.05$). Duygusal istismar ile benlik saygıları arasında ise ters yönlü ancak zayıf bir ilişki bulunmuştur ($r=-0,026$). Duygusal istismar ile depresyon belirtileri arasında ise orta düzeyde bir ilişki belirlenmiştir ($r=0,343$, $p<.01$).

Fiziksel istismar ile ihmal edilme durumları arasında ki ilişki ise zayıf olarak görülmektedir ($r=0,238$, $p<.01$). Fiziksel istismar ile ekonomik istismar arasında ki ilişki ise zayıf olarak bulunmuştur ($r=0,187$, $p<.01$). Fiziksel istismar ile saldırganlık düzeyleri arasında ki ilişki zayıf olarak bulunmuştur ($r=0,180$, $p<.01$). Fiziksel istismar ile benlik saygıları arasında zayıf bir ilişki bulunmuştur ($r=-0,071$). Fiziksel istismar ile depresyon belirtileri arasında ise orta düzeyde bir ilişki belirlenmiştir ($r=0,340$, $p<.01$).

İhmal edilme durumları ile ekonomik istismar arasında ki ilişki ise zayıf olarak bulunmuştur ($r=0,137$, $p<.01$) İhmal edilme durumları ile saldırganlık düzeyleri arasında ki ilişki zayıf olarak bulunmuştur ($r=0,197$, $p<.01$). İhmal edilme durumları ile benlik saygıları arasında zayıf bir ilişki bulunmuştur ($r=0,129$, $p<.01$). İhmal edilme durumları ile depresyon belirtileri arasında ise orta düzeyde bir ilişki belirlenmiştir ($r=0,234$, $p<.01$).

Ekonomik istismar ile saldırganlık düzeyleri arasında ki ilişki zayıf olarak bulunmuştur ($r=0,056$). Ekonomik istismar ile benlik saygıları arasında ters yönlü zayıf bir ilişki bulunmuştur ($r=-0,044$). Ekonomik istismar ile depresyon belirtileri arasında ise orta düzeyde bir ilişki belirlenmiştir ($r=0,179$, $p<.01$).

Saldırganlık düzeyi ile benlik saygıları arasında zayıf bir ilişki bulunmuştur ($r=0,154$, $p<.01$). Saldırganlık düzeyi ile depresyon belirtileri arasında ise orta düzeyde bir ilişki belirlenmiştir ($r=0,137$, $p<.01$).

Benlik saygıları ile depresyon belirtileri arasında ise zayıf düzeyde bir ilişki belirlenmiştir ($r=0,184$, $p<.01$).

BÖLÜM 4: TARTIŞMA VE YORUM

Bu çalışmada duygusal istismara, fiziksel istismara, ihmale, ekonomik istismara maruz kalan ve kalmayan ergenlerin istismar düzeyleri ile saldırganlık, benlik saygısı, depresyon düzeyleri karşılaştırılmıştır. Bunun yanında cinsiyet, yaş, sınıf, başarı durumu, annenin sağ\ölü oluşu, babanın sağ\ölü oluşu, anne-babanın ayrı/birlikte oluşu, kardeş sayısı, babanın öğrenim durumu, annenin öğrenim durumu, babanın iş durumu, annenin iş durumu, aile gelir düzeyi, ergenin okuldan sonra herhangi bir işte çalışıp çalışmaması, ailenin daha önce yaşadığı yer ve ergenin okuduğu okulun bulunduğu yer olarak belirlenen sosyo-demografik değişkenlerine göre duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı, depresyon arasında farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

Araştırmanın birinci alt problem cümlesi doğrultusunda araştırmaya katılan öğrencilerin duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar düzeylerine bakılmıştır. Bunun sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunlukla ihmal edildiği, bunu duygusal ve ekonomik istismarın izlediği, fiziksel istismara maruz kalanların ise daha az olduğu bulunmuştur. Ayrıca yine birinci amaç doğrultusunda araştırmaya katılan öğrencilerin saldırganlık, benlik saygısı, depresyon düzeylerine bakılmıştır. Sonuçta araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun biraz saldırgan olduğu, bunu az farkla orta düzeyde saldırganlığın takip ettiği belirlenmiştir. Çoğunluğunun orta düzeyde benlik saygısına sahip olduğu ve depresyon açısından incelendiğinde ise büyük çoğunluğun depresyon belirtisi göstermediği ancak; veriler birbirine çok yakın olmamakla birlikte, bir kısım öğrencide biraz depresyon belirtileri olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgular istismar ve ihmalin ergenlik dönemindeki etkilerinin incelendiği diğer araştırma bulgularında da desteklenmektedir (Wolfe ve ark.,2001).

Araştırmanın ikinci alt problem cümlesi doğrultusunda sosyo-demografik değişkenler ile duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı, depresyon düzeyleri arasındaki fark incelenmiştir. Buna göre; duygusal istismar açısından farklılık olan değişkenler annenin sağ\ölü oluşu, ailedeki çocuk sayısı, ailenin gelir durumudur. Bu değişkenler tek tek incelendiğinde; annesi ölü olanlar daha fazla duygusal istismara maruz kalmaktadır. Buna anne sevgisinden yoksun olmanın vermiş

olduğu duygusal eksiklik, olayların bu eksiklik doğrultusunda algılanmasının ve annenin yokluğuunda babanın ihtiyaç olan sevgiyi karşılayamamasının sebep olabileceği düşünölmektedir. Ailedeki çocuk sayısı değişkenine bakıldığında ise; kardeş sayısı beş olanların daha fazla duygusal istismara maruz kaldığı belirlenmiştir. Geniş ailelerde ailenin karmaşık yapısı nedeniyle iletişim kurmada güçlük çekilmekte bu da duygusal istismar riskini arttırmaktadır (Polat, 2001:333). Aile gelir düzeyleri en düşük seviyede olanların daha fazla duygusal istismara maruz kaldığı belirlenmiştir. Yoksulluk, işsizlik, duygusal istismar riskini arttıran faktörler arasındadır (Polat, 2001:332).

Fiziksel istismar açısından farklılık olan değişkenler; ailedeki çocuk sayısı, babanın öğrenim durumu, annenin iş durumudur. Annenin iş durumu ile fiziksel istismar arasında anlamlı farklılığın olması diğer çalışmalarla paralellik göstermektedir (Bilir ve ark., 1991). Buna çalıştığı işin zorluğu ve yoğunluğunun, üzerindeki sorumlulukların vermiş olduğu gerilim sebep olabilir. Ailedeki çocuk sayısı değişkeni ele alındığında kardeş sayısı çoğaldıkça fiziksel istismara maruz kalma riskinin arttığı belirlenmiştir. Ailelerde çocuk sayısı arttıkça anne- baba- ergen çatışması artmakta ve ana- babalar fiziksel istismara başvurmaktadır (İnanç ve ark.,2004:269). Babanın öğrenim durumu değişkenine bakıldığında; babanın öğrenim durumu en düşük seviyede olanların daha fazla fiziksel istismara maruz kaldığı belirlenmiştir. Annenin iş durumu değişkenine göre ise, emekli annelerin çocuklarının daha fazla fiziksel istismara maruz kaldığı bulunmuştur. Bunun kaynağının belli bir süre çalıştıktan sonra sürekli evde kalmanın yarattığı bunalım olabileceği düşünölmektedir. Sosyo- ekonomik düzeyi düşük olan anne babalar (Chipman, 1991), çocuklarına karşı daha tepkili olur, çabuk öfkelenir ve çocuklarını cezalandırırlar. Cezalandırma yöntemi olarak genellikle fiziksel istismara başvururlar (İnanç ve ark.,2004:199).

Başarı durumu, ailedeki çocuk sayısı, babanın öğrenim durumu, annenin öğrenim durumu, babanın iş durumu, ailenin gelir düzeyi, daha önce yaşadığı yer ve okulun bulunduğu yer değişkenleri ile ihmal arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Başarı durumu orta düzeyde olanların daha fazla ihmale maruz kaldığı belirlenmiştir. Bu ergenlerin aile içinde başarı durumlarının ne eleştirilecek ne de övölecek durumda olmaması ve aile içinde silik bir konumda bulunmaları, onların ihmal edilmesine veya ihmal ediliyor gibi hissetmesine neden olabilir şeklinde açıklanabilir. Kardeş sayısı

arttıkça ihmal oranında da artış olduğu belirlenmiştir. Çok çocuklu ailelerde, aile çocuklarla bireysel anlamda daha az ilgilenmektedir (İnanç ve ark.,2004:199). Anne ve babanın öğrenim durumu değişkenlerine bakıldığında annesi ve babası hiç okumamış olanların daha fazla ihmale maruz kaldığı belirlenmiştir. Bunun sebebinin çocuğun içinde bulunduğu fiziksel, ruhsal ve akademik sürecin anlaşılamaması olduğu düşünülmektedir. Babanın iş durumu değişkeni incelendiğinde ise; babası memur, işçi, serbest meslek işlerinin dışında bir işte çalışanların çocuklarını daha fazla ihmal etmekte olduğu belirlenmiştir. Bu babanın düzenli iş saatlerinin olmaması, aşırı yorgun oluşu, çocuğuna yeteri kadar vakit ayıramaması ve ilgilenememesinden kaynaklanabilir. Bunun yanında aile gelir düzeyi en alt seviyede olanların daha fazla ihmal edildiği saptanmıştır. Gelir düzeyi düşük olan ailelerde gerek barınma, giyinme, sıcaklık gerekse beslenme açısından eksiklikler görülmektedir (Oral ve İnanıcı, 2004). Bu da çocuğun ihmal edilmesine neden olabilmektedir. Daha önce yaşadığı yer değişkenine göre;köyde yaşamış olanların daha fazla ihmale maruz kaldığı bulunmuştur. Buna, daha önce köyde yaşamış ebeveynlerin köy yaşam şartları ile kent yaşam şartları arasındaki farklılıklar nedeniyle kentsel yaşama uyum sağlayamaması ya da uyum sağlama sürecinde çocuğunun ihtiyaçlarını fark edememesi veya görmezden gelmesi neden olmuş olabilir. Son olarak okulunun bulunduğu yer değişkenine bakıldığında; köyde okuyanların daha fazla ihmal edildiği belirlenmiştir. Buna köyde yaşayanların çalışma alanları dar olduğundan dolayı çiftçilikle uğraşmak zorunda kalmaktadırlar. Günümüz şartlarında çiftçilikle uğraşanlar yeterli gelir düzeyine sahip olmadıklarından ergenin çoğu ihtiyacını karşılayamamaları neden olabilir. Bu sonuçlar, ihmalkar 100 anne üzerinde yapılan çalışmayla örtüşmektedir. Literatürde belirtildiği gibi çalışmada, annenin eğitimi, ailedeki çocuk sayısı ve ailenin aylık gelirinin ihmale kaynak oluşturabileceği belirtilmektedir (Wilson ve ark., 2005).

Ekonomik istismar açısından farklılık olan değişkenler cinsiyet, yaş, babanın sağ\ölü olması, anne-babanın ayrı\birlikte olması, baba öğrenim durumu, anne öğrenim durumu, babanın iş durumu, annenin iş durumu, ergenin iş durumu, daha önce yaşadığı yer ve okulun bulunduğu yerdir. Cinsiyet değişkenine göre erkek öğrencilerin daha fazla ekonomik istismara maruz kaldığı belirlenmiştir. Bunun sebebi daha çok erkek öğrencilerin okuldan sonra her hangi bir işte çalışması, ekonomik açıdan isteklerinin fazlalığı ve bunun karşılanmaması şeklinde açıklanabilir. Yaş değişkenine bakıldığında

ise; 15 yaşındaki ergenlerin daha fazla ekonomik istismara maruz kaldığı belirlenmiştir. Bunun 15 yaşındaki ergenlerin bir çocuktan çok birer yetişkin olarak kabul edilmesi nedeniyle aile içinde maddi ve manevi daha fazla sorumluluğun yüklenmesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Babanın sağ\ölü olması değişkeni incelendiğinde ise; babası ölü olanların daha fazla ekonomik istismara maruz kaldığı belirlenmiştir. Bunun sebebinin babanın yokluğunda aile geçimini sağlayacak birisinin olmaması ve bu durumda ergene sorumluluğun daha fazla yüklenmesinin olabileceği düşünülmektedir. Evlilik durumu değişkenindeki farklılığın kaynağına bakıldığında; evliliğin devam etmediği ailelerde çocuklar daha fazla ekonomik istismara maruz kalmaktadır. Bu durum ise; boşanma nedeniyle ayrı olanlar değerlendirildiğinde ebeveynlerden birinin ilgisiz olması, ayrılık annenin ölümünden kaynaklandysa, babanın çocuğun ekonomik ihtiyaçlarını görmezlikten gelmesi, ayrılık babanın ölümünden kaynaklandysa, babanın yokluğunda ailenin gelir düzeyinin düşmesi şeklinde açıklanabilir. Baba öğrenim durumu değişkeni incelendiğinde; öğrenim düzeyi en alt seviyede olanlarda ekonomik istismar oranının yüksek olduğu belirlenmiştir. Bunun sebebinin; babanın öğrenim durumu en alt seviyede olması nedeniyle yüksek gelir getiren bir işte çalışmaması ve bu nedenle aile gelirinin düşük olması dolayısıyla ergenin ihtiyaçlarının karşılanmamasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Anne öğrenim durumu değişkeni incelendiğinde ise; öğrenim düzeyi en yüksek seviyede olanlarda ekonomik istismar oranının yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna eğitim seviyesi yüksek ailelerin çocuklarının beklentilerinin yüksek olması nedeniyle oluşan aşırı isteklerinin karşılanmamasının sebep olabileceği düşünülmektedir. Baba iş durumu değişkenine göre; babası işsiz olanların daha fazla ekonomik istismara maruz kaldığı belirlenmiştir. Bunun ailede yaşanan maddi sıkıntıdan kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Annenin iş durumu değişkenine göre ise; annesi memur olanların daha fazla ekonomik istismara maruz kaldığı belirlenmiştir. Annenin çalışması durumunda genellikle aile geliri yükselmektedir. Bu durumla doğru orantılı olarak ailedeki çocuklarında istekleri artmaktadır. Sürekli artan isteklerin karşılanmaması nedeniyle bu sonucun ortaya çıkmış olabileceği düşünülebilir. Daha önce yaşadığı yer değişkeni incelendiğinde; köyde yaşayanların daha fazla ekonomik istismara maruz kaldığı belirlenmiştir. Bu sonuç Kağıtçıbaşı'nın (1982a, 1982b) yapmış olduğu çalışmalarla örtüşmektedir. Buna göre; çocuğun maddi kaynakları kırsal kesimlerde yaşayanlarca önemli bulunurken kent

ortamında buna daha az önem verilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2000:56). Ayrıca okudukları okul değişkenine bakıldığında; şehirde okuyanların ekonomik istismar oranı yüksektir. Buna şehirde okuyanların gerek arkadaş çevreleri gerekse bulundukları ortam nedeniyle isteklerinde ve harcamalarında artış görülebilmektedir. Bu fazlalığın giderilmemesi neden olmuş olabilir.

Cinsiyet, yaş, sınıf, başarı durumu, baba öğrenim durumu, okulun bulunduğu yer değişkenleri ile saldırganlık arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Cinsiyet değişkenine bakıldığında; erkek öğrencilerin kız öğrencilere nazaran daha saldırgan olduğu belirlenmiştir. Bunun nedeni erkeklerin kızlara göre daha fazla çatışma yaşamalarıdır (Smetena, Yau ve Hanson, 1991). Yaş değişkenine bakıldığında ise; 15 yaşındaki öğrencilerin saldırganlık düzeyleri daha fazladır. 15 yaş ergeninin duygularındaki değişim onun alınganlaşmasına, bir çok durumdan rahatsız olmasına, bazı şeylere karşı koymasına neden olur. Başkalarına bağımlı yaşamak istemez. Ancak, yaşamak zorunda oluşu onda gerilim yaratır ve çevresindekilere tepki gösterir (Yavuzer, 2003b:281-282). Sınıf değişkenine bakıldığında; 8. sınıfa gidenlerin saldırganlık düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durumun yine yaş ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Başarı durumu değişkenine bakıldığında; başarı durumu orta düzeyde olanların daha fazla saldırgan olduğu belirlenmiştir. Başarı durumu orta düzeyde olan ergenler aileleri ve çevreleri tarafından fazla fark edilmeyen bireyler oldukları için, ailelerinin ve çevresindekilerin dikkatini çekebilmek için saldırgan davranışlara baş vuruyor olabilir. Babanın öğrenim durumu değişkeni incelendiğinde; babası hiç okumamış olanların daha saldırgan olduğu belirlenmiştir. Babanın eğitim düzeyinin düşük olması durumunda baba çocuğuna karşı bilinçsizce yaklaşmakta, onunla az ilgilenmekte, ceza vermekte ve genellikle fiziksel ceza yöntemini kullanabilmektedir. Çocuklarını sık sık cezalandıran anne-babaların çocuklarının da bu yaklaşımı benimsemeleri olağandır (Gander & Gardiner, 1998:279). Son olarak okudukları okulun bulunduğu yer değişkenine bakıldığında; köyde okuyanların daha fazla saldırgan olduğu belirlenmiştir.

Benlik saygısı açısından incelendiğinde; cinsiyet, başarı durumu, baba öğrenim durumu ve gelir durumu değişkenleri arasında anlamlı fark bulunmuştur. Değişkenler tek tek ele alındığında erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha düşük benlik saygısına sahip

olduğu belirlenmiştir. Bunun sebebi erkeklerin ergenlik dönemi gibi karmaşık bir süreci kızlara göre daha geç tamamlaması olabilir. Başarı durumu değişkenine bakıldığında; başarı durumu orta olanların daha düşük benlik saygısına sahip olduğu belirlenmiştir. Benlik saygısı ile okul başarısı arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Yüksek benlik saygısı okul başarısına katkıda bulunurken, akademik başarı olumlu benlik kavramını geliştirir (Liu, Kaplan ve Risser, 1992). Babanın öğrenim durumu değişkeni incelendiğinde; babası hiç okumamış olanların daha düşük benlik saygısına sahip olduğu belirlenmiştir. Bu aile içinde ergen için model teşkil eden babanın okumaması nedeniyle kendini değersiz hissetmesi, kendisiyle gurur duymaması gibi durumların çocuğa yansımaları şeklinde açıklanabilir. Gelir durumu değişkenine göre; aile geliri düşük olanların düşük benlik saygısına sahip oldukları belirlenmiştir. Bunun kaynağının gelir düzeyi düşük ailelerde barınma, giyinme, beslenme gibi temel ihtiyaçların karşılanması açısından eksiklikler olacağından ergenin kendisini eksik, değersiz değerlendirmesinin olabileceği düşünülmektedir.

Depresyon ile belirtilen değişkenler arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Örneklem sayısının sınırlı olmasından böyle bir sonuç ortaya çıkmış olabilir. Örneklem grubunun daha geniş tutulması durumunda daha net sonuçlar alınabilir.

Araştırmanın üçüncü amacı doğrultusunda duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Buna göre; duygusal istismar ile fiziksel istismar arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç literatür ile örtüşmektedir. Buna göre; çocuğun fiziksel bakımdan istismar edilmesi onun duygusal bakımdan hasara uğramasına neden olur (Kulaksızoğlu, 2005:191). Bunun yanında duygusal istismar ile depresyon arasında bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yapılan diğer çalışmalarda duygusal istismara maruz kalan çocuklarda depresyon bulguları ortaya çıkmıştır (Polat, 2001:334). Ayrıca duygusal istismar ile ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin zayıf olduğu görülmektedir. Fiziksel istismar açısından bakıldığında depresyon ile arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç Rich ve ark.(2005)'in yapmış olduğu çalışmayı desteklemektedir. Bu çalışmada da fiziksel istismara maruz kalan ergenlerde depresyon semptomlarına rastlanmıştır. Bunun yanında fiziksel istismar ile ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık ve benlik saygısı arasında zayıf bir ilişki olduğu

saptanmıştır. Yine ihmal edilme ile depresyon arasında bir ilişki bulunmuştur. Yapılan benzer çalışmalarda ihmale maruz kalan çocuklarda depresyon bulguları ortaya çıkmıştır (Polat, 2001:347). Bunun dışında ihmal edilme durumları ile ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygıları arasında zayıf bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ekonomik istismar açısından incelendiğinde; ekonomik istismar ile depresyon arasında ilişki ortaya çıkmıştır. Buna, ergenlerin isteklerinin ve ihtiyaçlarının karşılanmaması, onun arkadaşları arasında kendini ezik ve farklı hissetmesine neden olabilir. Özellikle ergenlik döneminde bu durumu daha yoğun yaşayabilir. Bu da onu yalnızlığa itebilir. Ayrıca okuldan sonra bir işte çalışmak zorunda oluşu ve bu nedenle derslerine yeterli ilgiyi gösterememesi geleceğe karşı umutsuz olmasına neden olabilir. Yine ekonomik istismar ile saldırganlık ve benlik saygıları arasındaki ilişkinin zayıf olduğu görülmektedir. Son olarak saldırganlık ile depresyon arasında bir ilişki belirlenmiştir. Bunun saldırgan davranışları nedeniyle toplum içinde sevilmemesi, dışlanması sonucunda kendini yalnız, değersiz hissetmesinden kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca saldırganlık ile benlik saygısı ve benlik saygısı ile depresyon arasındaki ilişkinin zayıf olduğu belirlenmiştir. Genel olarak bakıldığında elde edilen bulgularla literatür arasında tutarlılık bulunmaktadır. Temel beklenti dışındaki sonuçların Örneklem yetersizliğinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Araştırmada elde edilen verilere bakıldığında, ilköğretim II. kademe öğrencilerinin istismar ve ihmal düzeyleri ile saldırganlık ve benlik saygısı düzeyleri arasında negatif yönlü, depresyon ile pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Araştırmanın birinci problem cümlesi doğrultusunda, ilköğretim II. kademe öğrencilerinin duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeylerine bakılmış ve öğrencilerin istismar ve ihmale maruz kaldıkları, biraz saldırgan oldukları, orta düzeyde benlik saygısına sahip oldukları ve depresyon belirtisi gösterdikleri saptanmıştır.

Araştırmanın ikinci problem cümlesi doğrultusunda, duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar, saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon düzeyleri demografik değişkenler açısından değerlendirilmiştir. Yapılan araştırmada cinsiyet, yaş, başarı durumu, annenin- babanın sağ/ölü oluşu, anne-babanın ayrı/birlikte olması, ailedeki çocuk sayısı, anne- babanın öğrenim durumu, anne-babanın iş durumu, ailenin gelir düzeyi, ergenin iş durumu, daha önce yaşadığı yer ve okulun bulunduğu yer değişkenleri ile istismar ve ihmal arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Annenin sağ/ölü oluşu, ailedeki çocuk sayısı, ailenin gelir düzeyi duygusal istismar açısından risk faktörleri içerisinde yer almaktadır.

Ailedeki çocuk sayısı, babanın öğrenim durumu, annenin iş durumu fiziksel istismara risk oluşturmaktadır.

Başarı durumu, ailedeki çocuk sayısı, babanın öğrenim durumu, annenin öğrenim durumu, babanın iş durumu, ailenin gelir düzeyi, daha önce yaşadığı yer ve okulun bulunduğu yer değişkenleri ihmale yönelik risk faktörleri içerisindedir.

Cinsiyet, yaş, babanın sağ/ölü oluşu, anne-babanın ayrı/birlikte olması, babanın öğrenim durumu, annenin öğrenim durumu, babanın iş durumu, annenin iş durumu, ergenin iş durumu, daha önce yaşadığı yer ve okulun bulunduğu yer değişkenleri ekonomik istismar açısından risk oluşturmaktadır.

Saldırganlık ile arasında anlamlı farklılık olan değişkenler cinsiyet, yaş, sınıf, başarı durumu, babanın öğrenim durumu ve okulun bulunduğu yerdir.

Benlik saygısı ile cinsiyet, başarı durumu ve babanın öğrenim durumu ve gelir durumu değişkenleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Depresyon ile demografik değişkenler arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Araştırmanın üçüncü problem cümlesi doğrultusunda duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal, ekonomik istismar ile saldırganlık, benlik saygısı ve depresyon arasındaki ilişki incelenmiştir. Buna göre; saldırganlık, benlik saygısı düzeyleri ile istismar ve ihmal düzeyleri arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur.

Depresyon düzeyi ile duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal ve ekonomik istismar arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur.

Saldırganlık ile depresyon arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Son olarak duygusal istismar ile fiziksel istismar arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Öneriler

Yapılan çalışmada ergenlerin Duygusal İstismar, Fiziksel İstismar, İhmal ve Ekonomik İstismar Düzeyleri ile Saldırganlık, Benlik Saygısı ve Depresyon Düzeyleri arasındaki ilişkiye ortaya çıkan veriler ışığında açıklama getirilmeye çalışılmıştır. Bu açıdan, bundan sonra yapılacak istismarın ve ihmalin ergenler üzerinde etkilerine yönelik diğer çalışmalara destek ve katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma sonuçları kapsamında konunun ergenler üzerindeki olumsuz etkileri dikkate alındığında, aile ve eğitim ortamında uygulamalara yönelik şu önerilerde bulunulabilir:

- Konu hakkında bireyleri, aileleri ve toplumu eğitim yolu ile bilgilendirip bilinçlendirmek için televizyon, radyo, gazete ve dergi gibi kitle iletişim araçlarından yararlanarak aile içi şiddetin ve çocuk istismarının zararlı etkilerini gösteren yayınlar gerçekleştirilebilir.

- Okullarda konuya ilişkin okul aile birliği toplantılarında ve veli görüşmelerinde bilgiler verilebilir. Okul Rehber Öğretmeniyle birlikte konunun öneminin ve etkilerinin yer aldığı ‘Aile Seminerleri’ düzenlenebilir.
- İstismara eğilimli bireyleri saptayıp psikolojik olarak tedavi etmek için Psikolojik Danışmanlar tarafından ‘Gönüllü Danışmanlık Büroları’ oluşturulabilir.
- Tüm branş öğretmenlerine çocuk istismar ve ihmalinin tespitine ve önlenmesine yönelik bilgilendirme amacıyla “Hizmet içi Eğitim Seminerleri” düzenlenebilir. Ya da eğitim fakültelerinde yetiştirilecek öğretmen adaylarına bu konuda bilgi edinebilmeleri için müfredata bu konuyla ilgili ders eklenebilir.
- Türkiye’deki Sosyal Güvenlik ve Hizmet Kurumu ve gönüllü kuruluşlar tarafından çocuk istismar ve ihmalinin tespiti ve önlenmesine ilişkin çalışmalar yapılabilir. Bu kuruluşların sayısı çoğaltılabilir.
- Çocuk istismar ve ihmali ile ilgili olarak kesin, açık ve caydırıcılık niteliği yüksek cezaları öngören özel yasalar düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- AĞDEMİR, S,(1991), “Aile ve Eğitim”, **Aile ve Toplum Dergisi**, Sayı:1, Cilt:1, 11-13.
- AKTAŞ Arnas, Y, (2004), “Sokakta Çalışan Çocukların Öz Kavram Düzeylerinin İncelenmesi”, **Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı:1, Cilt:11, 2-10
- ALİKAŞİFOĞLU, M.,E. Erginoz, O.Ercan, A.D. Kaymak, Ö. Uysal, Ö. İlter, (2006), “Sexual abuse among female high school students in Istanbul, Turkey”, **Child Abuse & Neglect** ,v 30, Issue 3, sp247-255.
- ARAL, N. & F.Gürsoy (2001),”Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı”, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı:151, Temmuz-Ağustos-Eylül sayısı,36-39.
- ARAL, N, (1997),**Fiziksel İstismar ve Çocuk**,Tekışık Web Ofset Tesisleri,Ankara. Aktaran Kaynak: ARAL,N.&F.Gürsoy (2001), “Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı”,**Milli Eğitim Dergisi**, Sayı:151 Temmuz-Ağustos-Eylül sayısı,36-39
- ARSLAN, M., B.Yarımoglu, N.Çekin, A.Hilal (2005), “Eş Şiddeti Öyküsüyle Adli Tıp Kurumu Adana Şube Müdürlüğü’ne Başvuran Olguların İncelenmesi”, **Adli Tıp Dergisi**, Sayı:2, Cilt:2, 39-43..
- BAL, S., P.Van Oost, I.D. De Bourdeaudhuij, G.Crombez(2003), “Avoidant coping as a mediator between self-reported sexual abuse and stress-related symptoms in adolescents”,**Child Abuse & Neglect**, v27, ıssue8, p883-897.
- BAKIRCIOĞLU, R,(2002),**Çocuk Ruh Sağlığı ve Uyum Bozuklukları**, Anı Yayıncılık, Ankara.
- BANDURA, A,(1967), “The Role of Modeling Processes in Personality Development.The Yours Child:A Review of Research.Ed.W.W.Hortup ile N.L.Smothergill.Washington”,**National Association for thr Education of Young Children**. Aktaran Kaynak: GANDER, M. J. & H.W. Gardiner (1998), **Çocuk ve Ergen Gelişimi**, Yayına Hazırlayan:Bekir Onur, İmge Kitabevi, İstanbul.

----- (1977).**Social Learning Theory**.Englewood Cliffs.N.J:Prentice Hall.
Aktaran Kaynak: GANDER, M.J. & H.W.Gardiner (1998), **Çocuk ve Ergen Gelişimi**,Yayına Hazırlayan: Bekir Onur, İmge Kitabevi, İstanbul.

BAŞTAYMAZ, T,(1990),**6-15 Yaş Grubu Bursa’da Çalışan Çocuklar Üzerine Bir Araştırma**, Friedrich Ebert Vakfı Yayınları, İstanbul. Aktaran Kaynak: SENEMOĞLU, N,(2001), “Çocuk Hakları, Çalışan Çocuklar ve Eğitim Sorunları”,**Milli Eğitim Dergisi**, Sayı:151, Temmuz-Ağustos-Eylül sayısı.

BERGER, L,M,(2005), “Income, family characteristics, and physical violence toward children”**Child Abuse and Neglect**, v29, n2, p107-133.

BİLGEL, N,(2006),**Aile İçi Şiddet**, Uludağ Üniversitesi Aile Hekimliği Ana Bilim Dalı Ders Notları.

<http://www20.uludag.edu.tr/~nazan/ders5.html> 17.10.2006 tarihinde alınmıştır.

BİLİR, Ş., M. Arı, N.B. Dönmez (1986), “4-12 yaşları arasında 16.000 çocukta örselenme durumları ile ilgili bir inceleme”, **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi**, 1:7-14. Aktaran Kaynak: ORAL, R., S.Yavuz, D.Can, A.Kutkugün, I.Genç (1997), “Bir Çocuk Psikiyatrisi Polikliniğinde Çocuk İstismarı Sıklığı”, **Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**,Sayı:2, Adana.

BİLİR, Ş., M. Arı, N.B. Dönmez, S.Güneysu (1991), “4 – 12 Yaşları Arasında 16.100 Çocukta Örselenme Durumları İle İlgili Bir İnceleme”, **Çocuk İstismarı ve İhmali, Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi**, Gözde Repo Ofset, Ankara. Aktaran Kaynak: www.shcek.gov.tr.Çocuk İhmal ve İstismarına Multidisipliner Yaklaşım ve Çocuk ve Gençlik Merkezi, Çocuk Koruma Merkezi.05.02.2006 tarihinde alınmıştır.

BiLİR, Ş., M. Arı, N.B. Dönmez, B.Atık, P.San (1991), “Türkiye’nin 16 ilinde 4-12 yaşlar arasındaki 50.473 çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı ve buna ilişkin problem durumlarının incelenmesi”, **Aile ve Toplum Dergisi**,Cilt:1,Sayı:1,53-66.

BOLGER, K.E., C.J.Patterson and J.B. Kupersmidt, (1998), “Peer relationships and self-esteem among children who have been maltreated”, **Child Development**,

- Cilt: 69,1171–1197. Aktaran Kaynak: Colman, R.A.; Widom, C.S,(2004), “Childhood abuse and neglect and adult intimate relationships: a prospective study”, **Child Abuse and Neglect**, Cilt:28, Sayı:11, 1133-1151.
- BULUT, I.(1996). **Genç Anne ve Çocuk İstismarı**. Bizim Büro, Ankara Aktaran kaynak: Kurtay, D, **Çocuk İstismarı ve İhmalinin Önlenmesi**.
[http:// www.sosyalhizmetuzmani.org/](http://www.sosyalhizmetuzmani.org/) 05.02.2006 tarihinde alınmıştır.
- CANAT, S,(1994), “Ergenlerde Cinsel Taciz”,**Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, Cilt:1 Sayı:1, 18-22.
- CICCHETTI, P.M. & M. Lynch, (in pres), “Toward an ecological Transactional Model of Community Violence and Child Maltreatment”, **Consequences for Children’s Development**, Psychiatry. Aktaran Kaynak: Hetherington, E. M. & Parke, R.D,(1993), **Child Psychology**, McGraw-Hill.inc.
- CHILMAN, C.S,(1991), “Promoting healthy adolescent sexuality”, **Family Relations**, 39, 123-131. Aktaran Kaynak: İNANÇ,Y.B., M.Bilgin, M.Kılıç Atıcı (2004),**Gelişim Psikolojisi.Çocuk ve Ergen Gelişimi**,Nobel Kitabevi,Adana.
- COLMAN, R.A., C.S. Widom, (2004), “Childhood abuse and neglect and adult intimate relationships: a prospective study”, **Child Abuse and Neglect**, v28, n11, p1133-1151.
- CÜCELOĞLU,D,(1995),**İçimizdeki Çocuk**,Remzi Kitabevi, İstanbul.
- , (2001), **İçimizdeki Biz**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- , (2003), **İnsan ve Davranışı**, Remzi Kitapevi,İstanbul.
- ÇAĞDAŞ, A., Z. Seçer (2002),**Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi**,.Ed: Ramazan Arı, Nobel Yayınları,Ankara.
- ÇAKIR, O,(2002), “Üniversite Öğrencilerinde Başa çıkma Davranışları, Depresyon ve Psikolojik Belirtiler”, **KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Trabzon.

Çalışan Çocuklar Projesi Raporu (2000), Ankara. Aktaran Kaynak: www.shcek.gov.tr.Çocuk İhmal ve İstismarına Multidisipliner Yaklaşım ve Çocuk ve Gençlik Merkezi.Çocuk Koruma Merkezi.05.02.2006 tarihinde alınmıştır.

ÇİFTÇİ, O,(1991), “Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Rolü”,**Aile ve Toplum Dergisi**,Cilt:1, Sayı:2, 23-26.

Çocuk İhmal ve İstismarına Multidisipliner Yaklaşım ve Çocuk ve Gençlik Merkezi, **Çocuk Koruma Merkezi**.

[http:// www. shcek.gov.tr /portal/dosyalar/projeler/ Proje Aydin/ Proje Aydin.asp](http://www.shcek.gov.tr/portal/dosyalar/projeler/ProjeAydin/ProjeAydin.asp). 05.02.2006 tarihinde alınmıştır.

DAVIS,T.B., H.Hops, A.Alpert, L.Sheeber (1998), “Child responses to parental conflict and their effect on adjustment. A study of triadic relations”,**Journal of Family Psychology**, v12, n2, p163-177.

DEMİR, T., D.E.Demir, K.Kayaalp, B.Büyükkal (1999), “Ergenlerde Depresif Bozukluğun Yaygınlığı ve Depresif Bozukluğu Olan Ergenlerin Özellikleri”, **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, Cilt:6, Sayı:1, 3-11.

ETHIER, L.S., J.P.Lemelin, C.Lacharite (2004), “A longitudinal study of the effects of chronic maltreatment on children's behavioral and emotional problems”, **Child Abuse and Neglect**, v28, n12, p1265-1278.

ERIKSON, E.H,(1968),**Identity, Youth and Crisis**.New York:W.W.Norton. Aktaran Kaynak:GANDER,M.J.&H.W.Gardiner(1998),**Çocuk ve Ergen Gelişimi**, Yayına Hazırlayan:Bekir Onur. İmge Kitabevi, İstanbul.

ERKMAN,F,(1991),**Çocukların Duygusal Ezim, Çocuk İstismarı ve İhmali**. (Der.E.Konanç ve diğerleri) Gözde Repro Ofset,Ankara. Aktaran Kaynak: KULAKSIZOĞLU,A, (2005),**Ergenlik Psikolojisi**,Remzi Kitabevi,İstanbul.

ERKAN,S.& M.Toran (2004), “Alt Sosyo-Ekonomik Düzey Annelerin Çocuklarını Kabul ve Reddetme Davranışlarının İncelenmesi (Diyarbakır ili

örneği)”,**Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı:27, 91-97
Ankara.

ERYÜKSEL, N.G. ve E.Akün (2003), “Depresyonu olan ergenler ile ana babalarının aile ilişkilerinin ve bilişsel çarpıtmalarının incelenmesi”,**Türk Psikoloji Dergisi**, Sayı:51,Cilt:18,59-73.

FAWCETT, J.T, (1989), “Perceptions of The Value of Children: Satisfactions and Costs”. Bulatao, R., Lee, R.D., Hollerbach, P.E. & Bongaarts, J.(Ed.), **Determinants of Fertility in Developing Countries**,(kitabında),(Cilt 1, S.347-369).Washington, DC: National Academy Press. Aktaran Kaynak: KAĞITÇIBAŞI,Ç,(2000),**Kültürel Psikoloji-Kültür Bağlamında İnsan ve Aile**, Evrim Yayınevi,İstanbul.

FREEDMAN, J.L, D.O.Sears, J.M.Carlsmith (2003),**Sosyal Psikoloji**, Çev: Ali Dönmez, İmge Kitabevi, Ankara.

GANDER,M.J.& H.W.Gardiner (1998), **Çocuk ve Ergen Gelişimi**,Yayına Hazırlayan: Bekir Onur, İmge Kitabevi, İstanbul.

GÖKLER, I,(2002), “Çocuk İstismarı ve İhmali: Erken Dönem Stresin Nörobiyolojik Gelişime Etkisi”, **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, Cilt:9, Sayı:1, 47-57.

GÖZMEZ, K., B.Bayat, İ.Sezai (1998),**Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet**.Ak yayınları,Ankara. Aktaran Kaynak: Ünal,G. Ve Bilge,A,(2004), “Ev içi şiddetin yönetiminde acil servis hemşiresinin rolü”, **Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi**,Cilt:20,Sayı:1,127-137.

GÜÇRAY, S,S,(1993), “Çocuk Yuvasında ve Ailesinin Yanında Kalan 9-10-11 Yaş Çocuklarının Öz-Saygı Gelişimini Etkileyen Bazı Faktörler”, **Aile ve Toplum Dergisi**,Cilt:1, Sayı:3,60-68.

HAKTANIR, G., G.Baran (1998), “Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Anne Baba Tutumlarını Algılamalarının İncelenmesi” **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, Cilt:5, Sayı:3, 134-141.

HETHERINGTON, E. M. & R.D.Parke (1993), **Child Psychology**, McGraw-Hill.inc.

- HOFFMAN, L. W, (1987), **The Value of Children to Parents and Child Rearing Patterns**, Ç.Kağıtçıbaşı (Ed.), Growth and Progress in Cross-Cultural Psychology (kitabında), s.159-170. Lisse: Swets ve Zeitlinger. Aktaran Kaynak: KAĞITÇIBAŞI,Ç,(2000),**Kültürel Psikoloji-Kültür Bağlamında İnsan ve Aile**,Evrin Yayınevi,İstanbul.
- JAIN, A.M.(1999) **Emergency department evaluation of child abuse**. Emerg Med Clin North Am; 17: 575-593. Aktaran Kaynak: KARA,B.,Ü,N.Biçer, A.Gökalp (2004), “Çocuk istismarı”,**Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi**, Cilt:47, Sayı :2, 140-151.
- İNANÇ YAZGAN,B.,M.Bilgin, M.Kılıç Atıcı (2004), **Gelişim Psikolojisi.Çocuk ve Ergen Gelişimi**,Nobel Kitabevi,Adana.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç,(1982a),**The changing value of children in Turkey**. Publ. No.60-E Honolulu:East-West Center. Aktaran Kaynak: KAĞITÇIBAŞI, Ç, (2000), **Kültürel Psikoloji-Kültür Bağlamında İnsan ve Aile**,Evrin Yayınevi,İstanbul.
- ,(1982b), “Sex roles value of children and fertility in Turkey”, Ç.Kağıtçıbaşı,(Ed.) **Sex roles family and community in Turkey**,151-180, Bloomington, Indiana: Indiana University Pres. Aktaran Kaynak: KAĞITÇIBAŞI,Ç,(2000),**Kültürel Psikoloji-Kültür Bağlamında İnsan ve Aile**, Evrin Yayınevi, İstanbul.
- ,(2000),**Kültürel Psikoloji-Kültür Bağlamında İnsan ve Aile**,Evrin Yayınevi,İstanbul.
- KARA, B.; Biçer, Ü.; Gökalp, A.S. (2004), “Çocuk İstismarı”, **Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi**, Sayı:2, Cilt:47, 140-151.
- KAPLAN, S., D.Pelcovitz, V.Labruna (1999), “Child and adolescent abuse and neglect research: a review of the past 10 years.Part I: Physical and emotional abuse and neglect”,**J Am Acad Child Adolesc Psychiatry**, 38, 1214-22 Aktaran Kaynak:ÜNAL,G. Ve A.Bilge (2004), “Ev içi şiddetin yönetiminde acil servis

hemşiresinin rolü”, **Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi**, Cilt:20, Sayı:1, 127-137.

KARP, C.L. & T. L. Butler (1996), **Treatment Strategies for Abused Children Interpersonal Violence**: The Practice Series.

KAUFMAN, J., B. Birmaher, D. Brent, R. Dahl, J. Bridge, J. Ryon (1998), “Psychopathology in The Relatives of Depressed-Abused Children”, **Child Abuse and Neglect**, v22, n3, p171-181.

KESİM, N.Z. (1993), **Çocukta fiziksel istismar ve bunun Adli Tıp açısından incelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. Aktaran Kaynak: ORAL, R., S. Yavuz, D. Can, A. Kutlugün, I. Genç (1997, “Bir Çocuk Psikiyatrisi Polikliniğinde Çocuk İstismarı Sıklığı”, **Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**, Sayı:2, 137-144, Adana.

KESKİN, G.; O. Çam (2005), “Çocuk Cinsel İstismarına Psikodinamik Hemşirelik Yaklaşımı”, **Psikiyatri, Nöroloji ve Davranış Bilimleri Dergisi**, Cilt:43, Sayı:3, 118-125.

KOMEN, M. (2003), “Physical child abuse and social change .Judicial intervention in families in the Netherlands, 1960–1995”, **Child Abuse & Neglect: The International Journal**, v27, n8, p951-65.

KONANÇ E., İ. Gürkaynak, A. Egemen (ed), (1991), **Çocuk İstismarı ve İhmali**. Güneş Kitabevi, Ankara 37-55. Aktaran Kaynak: YILMAZ, G., N. İşiten, Ü. Ertan, A. Öner (2003), “Bir çocuk istismarı vakası”, **Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi**, Cilt:46, Sayı :4, 295-298.

KULAKSIZOĞLU, A. (1989), “Ergen-Aile Çatışmaları ile Annenin Tutumları Arasındaki İlişki ve Ergenin Problemleri”, **Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi** Sayı:1 İstanbul. Aktaran Kaynak: KULAKSIZOĞLU, A. (2005), **Ergenlik Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

----- (2005), **Ergenlik Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

KURTAY,D, **Çocuk İhmal ve İstismarının Önlenmesi.**

<http://www.sosyalhizmetuzmani.org/çocukistismariveönlenmesi.doc>. 05.02.2006 tarihinde alınmıştır.

LIU, X., H.B.Kaplan ve W.W.Risser(1992), “Decomposing the reciprocal relationships between academic achievement and general self-esteem”, **Youth and Society**, 24, 123-148. Aktaran Kaynak: İNANÇ,Y.B., M.Bilgin, M.Kılıç Atıcı (2004), **Gelişim Psikolojisi.Çocuk ve Ergen Gelişimi**, Nobel Kitabevi, Adana.

LYNCH, M. and D.Cicchetti (1991), “Patterns of relatedness in maltreated and nonmaltreated children: Connections among multiple representational models”, **Development and Psychopathology**, Cilt: 3, 207–226. Aktaran Kaynak: Colman, R.A.; Widom, C.S.(2004), “Childhood abuse and neglect and adult intimate relationships: a prospective study”, **Child Abuse and Neglect**, Cilt:28, Sayı:11, 1133-1151.

MAY-CHAHAL, C., P.Cawson (2005), “Measuring child maltreatment in the United Kingdom: A study of the prevalence of child abuse and neglect”, **Child Abuse & Neglect**, v29, n9, p969-984.

MAZZEO, S. E.& D.L.Espelage (2002), “Association Between Childhood Physical Abuse and Emotional Abuse and Disordered Eating Behaviors in Female Undergraduates An Investigation of the Mediating Role of Alexithymia and Depression”, **Journal of Counseling Psychology**, v49, n1, p86-100.

METE,N.(11Haziran1996), **Sabah Gazetesi Melodi eki Haber Yazısı**. Aktaran Kaynak: CÜCELOĞLU, D,(2001),**İçimizdeki Biz**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

MILLER, J,A,(2002),**Çocuklarda Depresyon**,Çev: Müjde Işık, Özgür Yayınları, İstanbul.

MRAOVICH, L. R., J. F.Wilson (1999), “Patterns of child abuse and neglect associated with chronological age of children living in a midwestern county”, **Child Abuse & Neglect**, v23, n9, p899-903.

NARANG, D.S.& J.M.Contreras (2005), “The relationships of dissociation and affective family environment with the intergenerational cycle of child abuse”, **Child Abuse and Neglect**, v29, n6, p683-699.

OKTAY, A, (2004),**Yaşamın Sihirli Yılları**, Epsilon Yayıncılık, İstanbul.

ORAL,R., S.Yavuz, D.Can, A.Kutkugün, I.Genç (1997), “Bir Çocuk Psikiyatrisi Polikliniğinde Çocuk İstismarı Sıklığı”, **Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**,Sayı:2,Cilt:22,137-144,Adana.

ORAL, G. & M.K.İnanıcı (2004), **Risk Altındaki Çocukların Saptanmasında Öğretmenin Rolü**,Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

ÖKSÜZ,Y,(2002), “Ergenin Kişilik Gelişiminde Ebeveynin Rolü”,**Milli Eğitim Dergisi**,Sayı:155-156.

<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/155-156/oksuz.htm>.05.02.2006 tarihinde alınmıştır.

ÖNER, N,(1994), **Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler : Bir Başvuru Kaynağı**, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

ÖY, B,(1995), “Çocuk ve Ergenlerde Depresyon Epidemiyolojisi ve Risk Etkenleri”,**Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, Cilt.2 Sayı:1 Aktaran Kaynak: KULAKSIZOĞLU, A, (2005), **Ergenlik Psikolojisi**, Remzi Kitabevi,İstanbul.

ÖZENSEL, E,(2004), “Türk Toplumunda Çocuğun Yetiştirilmesinde Annenin Rolü:Konya ili örneği”, **Değerler Eğitimi Dergisi**, Cilt:2, Sayı:6, 77-96.

ÖZGÜVEN, İ,E,(2001),**Ailede İletişim ve Yaşam**, Sistem Ofset, Ankara. Aktaran Kaynak: İNANÇ,Y.B., M.Bilgin, M.Kılıç Atıcı (2004),**Gelişim Psikolojisi.Çocuk ve Ergen Gelişimi**, Nobel Kitabevi, Adana.

ÖZMEN, S,K,(2004), “Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları”,**Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**,Cilt:37, Sayı:2, 27-39.

PELCOVITZ, D., S.J.Kaplan, A.Ellenber, V.Labruna, S.Salzinger, F.Mandel, M.Weiner (2000), “Adolescent Physical Abuse: Age at Time of Abuse and

Adolescent Perception of Family Functioning”, **Journal of Family Violence**, v15, n4,p375-389.

PIAGET, J. & B.İnhelder(1969),**The Psychology of the Child**.Çev.:Helen Weaver. New York:Basic Books. Aktaran Kaynak: GANDER,M.J.& H.W.Gardiner (1998), **Çocuk ve Ergen Gelişimi**,Yayına Hazırlayan:Bekir Onur, İmge Kitabevi, İstanbul.

PIANTA, R., B.Egeland & M. F.Erickson (1989),**The antecedents of maltreatment: Results of The Mother-Child İnteraction Research Project**.In D. Cicchetti and V. Carlson (Eds.) Child Maltreatment. New York. Cambridge Univercity Press. Aktaran Kaynak: Hetherington, E. M. & Parke, R,D,(1993), **Child Psychology**, McGraw-Hill.inc.

POLAT,O,(1999),Tıbbi Açıdan Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı, **Cumhuriyet ve Çocuk.II.Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi**,Ankara Üniversitesi Basımevi,Ankara. Alınan Kaynak:ARAL,N.& F.Gürsoy (2001),Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı.Milli Eğitim Dergisi, Sayı:151 Temmuz-Ağustos-Eylül sayısı,36-39.

POLAT,O,(2001),**Çocuk ve Şiddet**,Der Yayınları,İstanbul.

RICE, F,P, (1997),**Child and Adolescent Development**.New Jersey:Prentice-Hall Inc. Aktaran Kaynak: YAZGAN İNANÇ, B., M.Bilgin, M.Kılıç Atıcı (2004),**Gelişim Psikolojisi.Çocuk ve Ergen Gelişim**,.Nobel Kitabevi,Adana.

RICH, C. L., C. A.Gidycz, J.B.Warkentin, C.Loh, P.Weiland (2005), “Child and adolescent abuse and subsequent victimization: A prospective study”, **Child Abuse & Neglect**, v29, n12, p1373-1394.

RYCROFT,C, (1989), **Psikanaliz Sözlüğü**, Çev:S.Kayatekin. Ara Yayıncılık, İstanbul. Aktaran Kaynak: KULAKSIZOĞLU,A, (2005), **Ergenlik Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

SAVAŞIR, I. & N. H.Şahin (1997), **Bilişsel Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler**, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.

- SAYGILI,S, (2004),**Çocuklarda Davranış Bozuklukları**, Elit Yayınları,İstanbul.
- SENEMOĞLU,N,(2001), “Çocuk Hakları, Çalışan Çocuklar ve Eğitim Sorunları”,**Milli Eğitim Dergisi**, Sayı:151, Temmuz-Ağustos-Eylül sayısı, 25-35.
- SHAPIRO, P,G, (1997), **Çocukluk ve İlkgençlik Depresyon**,Çev.:Meral Kesim, Papirüs Yayınevi, İstanbul.
- SHIPMAN, K., A.Edwards, A.Brown, L.Swisher, E.Jennings (2005), “Managing emotion in a maltreating context: A pilot study examining child neglect”, **Child Abuse & Neglect**, v29,n9, 1015-1029.
- SILVERMAN, B.A., Z.H.Reinherz, M.S.Giocania (1996), “The long term sequelae of child and adolescent abuse: A longitudinal community study”, **Child Abuse and Neglect**,v20, n8, p709-723.
- SMETENA, J.G., J.Yau ve S.Hanson (1991), “Conflict resolution in families with adolescents”, **Journal of Research on Adolescence**, 1, 189-206. Aktaran Kaynak: İNANÇ,Y.B., M.Bilgin, M.Kılıç Atıcı (2004),**Gelişim Psikolojisi.Çocuk ve Ergen Gelişimi**, Nobel Kitabevi.Adana.
- SMITH, C. A., T. O. Ireland and T. P.Thornberry (2005), “Adolescent maltreatment and its impact on young adult antisocial behavior”, **Child Abuse & Neglect**, vol29, issue 10, p1099-1119.
- SPRINTHALL, R.C. & N.A.Sprinthall (1977), **Educational Psychology**.Kaliforniya: Addison-Wesley Publishing Company. Alınan Kaynak: KULAKSIZOĞLU, A, (2005), **Ergenlik Psikolojisi**,Remzi Kitabevi,İstanbul.
- SOLMAZ, S,(1995), “Çocuk ve Aile”,**Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:7, Sayı:1-2, Elazığ.
- SÖZÜER,A,(2004), “Yeni Ceza Kanunu ve Çocuklar”, **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, Cilt:11, Sayı:3, 154-157.
- STERNBERG, K. J., M. E.Lamb, E.Guterman, C. B.Abbott, S.Dawud-Noursi (2005), “Adolescents’ perceptions of attachments to their mothers and fathers in families

- with histories of domestic violence: A longitudinal perspective.”, **Child Abuse & Neglect**, v29, n8, 853-869.
- STOWMAN, S. A. and B. Donohue (2004), “Assessing child neglect: A review of standardized measures”, **Aggression & Violent Behavior**, vol10, issue4, p491-512.
- SULLIVAN,K, (2002), **Baskı Altındaki Çocuklar**, Çev: Sermin CAN,Kariyer Developer,İstanbul.
- ŞAHİN, F., U.Beyazova (2001), “Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı”, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı:151, Temmuz-Ağustos-Eylül sayısı,90-94.
- ŞİRVANLI, D,(1999), “Eşler Arası Çatışma ve Boşanmanın Çocuklar Üzerinde Etkileri: I. Davranış ve Uyum Problemleri”, **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, Cilt:6, Sayı:1, 19-29.
- TABAN, N., J. R.Lutzker (2001), “Consumer Evaluation of an Ecobehavioral Program for Prevention and Intervention of Child Maltreatment” **Journal of Family Violence**, Cilt: 16, Sayı:3, 323-330.
- TAJIMA, A,E.,(2000), “The relative importanceof wife abuse as a risk factor forviolence against children”.24(11),1388-1398. Aktaran Kaynak: Ünal, G, (2005), “Aile içi şiddet”,**Aile ve Toplum Dergisi**,Cilt:2,Sayı:8,77-85.
- TEZCAN, M,(1974), “Türklerle İlgili Sterotipler(Kalıp Yargılar) ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları**, Ankara. Aktaran Kaynak: KULAKSIZOĞLU, A, (2005), **Ergenlik Psikolojisi** Remzi Kitabevi,İstanbul.
- THOMPSON, A: E., C.A.Kaplan (1999), “Emotionally abused children presenting to child psychiatry clinics”, **Child Abuse & Neglect**, v23, n2, p191-196.
- TOTH, S.L., J.T.Manly & D.Cicchetti (in press). “Child Maltreatment and Vulnerability to Depression”, **Development and Psychopathology**. Aktaran Kaynak: Hetherington, E. M. & Parke, R,D,(1993), **Child Psychology**, McGraw-Hill.inc.

TÜRKBAY,T., R.Akın, G.Söhmen, T.Söhmen (2006),**Aile tutumları ve çocuk gelişimi üzerine etkileri.**

<http://www.bebekkokusu.com/news/templates/psikoloji>. 05.02.2006 tarihinde alınmıştır.

UYANIK BALAT, G, B.Akman (2004), “Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:24, Sayı:2, 175-184 Temmuz Dönemi Elazığ.

ÜNAL, G. Ve A.Bilge (2004), “Ev içi şiddetin yönetiminde acil servis hemşiresinin rolü”,**Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi**,Cilt:20,Sayı:1,127-137.

ÜNAL,G.(2005), “Aile içi şiddet”, **Aile ve Toplum Dergisi**,Cilt:2,Sayı:8,77-85

ÜNAL, İ.(1998), “Türk Aile Yapısı Açısından Aile İçi ve Aile Dışı Eğitim Meselesi”, **Sakarya Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Sakarya.

VAHİP, İ, (2002), “Evdeki Şiddet ve Gelişimsel Boyutu:Farklı Bir Açıdan Bakış”,**Türk Psikiyatri Dergisi**,13(4)

VANDEVEN, A.M. & E.H.Newsberger(1994), **Child Abuse**. Annu Rev Public Health,15:367-79. Aktaran Kaynak: ORAL, R., S.Yavuz, D.Can, A.Kutkugün, I.Genç (1997), “Bir Çocuk Psikiyatrisi Polikliniğinde Çocuk İstismarı Sıklığı”, **Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**, Sayı:2,137-144, Adana.

WOLKER, C.E, B.L.Bonner, K.L.Kaufman (1988),**The Physical and Sexually Abused Child Evaluation and Treatment**.New York. Pegam on Press. Aktaran Kaynak: KULAKSIZOĞLU, A, (2005), **Ergenlik Psikolojisi**,Remzi Kitabevi, İstanbul.

WARK, M. J., T.Kruczek, A.Boley (2003), “Emotional neglect and family structure: impact on student functioning”, **Child Abuse & Neglect**, v27 n9 p1033-43.

WILSON, S. L., J.E.Kuebli, H. M.Hughes (2005), “Patterns of maternal behavior among neglectful families: Implications for research and intervention”, **Child Abuse & Neglect**, v29, n9, p985-1001.

- WOLFE, D.A., K.Scott, C.Wekerle, A.L.Pittman (2001), “Child Maltreatment: Risk of Adjustment Problems and Dating Violence in Adolescence”, **Journal American Academy of Child and Adolescent Psychiatry**, v40, n3,p282-289.
- YAVUZ,R...[ve öte.](2000), **Biyolojik, Sosyolojik Psikolojik Açıdan Şiddet.**, Ed:İbrahim Balcıoğlu, Yüce Yayım, İstanbul.
- YAVUZER,H,(1996), **Çocuk Psikolojisi**.Remzi Kitabevi, İstanbul.
- (1998a), **Ana-Baba ve Çocuk**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- , (1998b),**Çocuk ve Suç**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ,K. Aydoğmuş, A.Baltaş, Z.Baltaş, Ü.Davaslıgil, O.Güngörmüş, E.Konuk, Ü.Korkmazlar, Ö.Köknel, L.Navaro, A,Oktay, (1999),**Ana – Baba Okulu**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ,(2003a),**Çocuğu Tanımak ve Anlamak**,Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ,(2003b), **Çocuk Psikolojisi**,Remzi Kitabevi, İstanbul.
- YILMAZ,G., N.İşiten, Ü.Ertan, A.Öner (2003), “Bir Çocuk İstismarı Vakası”, **Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi**, Cilt:46, Sayı :4, s:295-298.
- YSTGAARD, M., I.Hestetun, M.Loeb and L.Mehlum (2004), “Is there a specific relationship between childhood sexual and physical abuse and repeated suicidal behavior?”, **Child Abuse & Neglect**, vol28, issue8, p863-875.
- YÖRÜKOĞLU,A,(2000),**Çocuk Ruh Sağlığı**,Özgür Yayıncılık, İstanbul.
- ZIMMERMAN, S., K. Makoroff, M. Care, A.Homas, R.Shapiro (2005), “Utility of Follow-up Skeletal Surveys in Suspected Child Physical Abuse Evaluations”, **Child Abuse & Neglect**, vol29, Issue10, p1075-1083.

EK -1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. **Cinsiyetiniz :** Kız () Erkek ()
2. **Kaç yaşındasınız?**
3. **Kaçıncı sınıfa gidiyorsunuz?**
4. **En son aldığınız karnedeki başarı durumunuz:**
5. **Anneniz:** Sağ () Ölü ()
6. **Babanız:** Sağ () Ölü ()
7. **Anne-babanızın evliliği devam ediyor mu?** Evet () Hayır ()
8. **Kaç kardeşiniz?**
9. **Babanızın eğitim durumu;**
A) Hiç okumamış B) İlkokul C) Orta okul D) Lise E) Üniversite ve üstü
10. **Annenizin eğitim durumu;**
A) Hiç okumamış B) İlkokul C) Orta okul D) Lise E) Üniversite ve üstü
11. **Babanızın iş durumu;**
A) Çalışmıyor B) İşçi C) Memur D) Serbest meslek E) Emekli F) Diğer.....
12. **Annenizin iş durumu;**
A) Çalışmıyor B) İşçi C) Memur D) Serbest meslek E) Emekli F) Diğer.....
13. **Ailenizin gelir düzeyi;**
A) 200-400YTL Arası B) 401-600YTL Arası C) 601-800 YTL Arası D) 801 YTL ve üstü
14. **Okul dışında herhangi bir işte çalışıyor musunuz?** Evet () Hayır ()
15. **Sizin veya ailenizin daha önce yaşadığı yer:**
A) Köy B) Kasaba C) İlçe D) Şehir

EK – 2

ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİNİ TANILAMA ANKETİ – TARAMA FORMU

Sevgili öğrenciler aşağıda siz ve aileniz hakkında çeşitli sorular sorulmuştur. Elde edilen bilgiler bilimsel bir amaç için kullanılacaktır ve tümü gizli tutulacaktır. Bu nedenle sorulan sorulara olabildiğince açık ve doğru yanıtlar vermeniz bizim için büyük önem taşımaktadır. cevap vermeden önce her cümleyi dikkatle okuyunuz ve doğru bir şekilde cevaplayınız, kesinlikle boş bırakmayınız. Sizin düşüncenize en uygun kutuya (X) işareti koyacaksınız ve her cümle için sadece bir kutuyu işaretleyiniz.Yardımlarınız için şimdiden çok teşekkür ederiz.

	Hiç	Zaman zaman	Sık sık
1. Annem- babam bana, şu sözleri söylediler:“geri zekalı, aptal” gibi aşağılayıcı sözler “seni döverim, evden atarım” “bodruma/ kömürlüğe/ karanlık bir yere kapatırım” ,“canını yakarım, kemiklerini kırarım,öldürürüm” ,“hiç doğmasaydın”; kırıncı, üzücü sözler,”seni sevmiyorum, senden nefret ediyorum “gibi .			
2. Annem- babam benim önümde birbirlerine küfür ederler, bağırıp çağırırlar.			
3.Annem- babam benim önümde birbirlerine vururlar, birbirlerini itip kakarlar.			
4. Annem- babam beni bodrum, kömürlük, karanlık oda gibi yerlere kapatırlar.			
5.Değişik zamanlarda değişik kişilerin yanında (değişik yakınlarımla ya da evlatlık verildiğim ailelerin yanında) yaşadım.			
6. Annem –babam kardeşlerime ve bana eşit davranmaya çalışırlar.			
7.Ailemde bana bağırıp çağıran biri var.			
8. Kardeşlerimi dövülürken ya da onlara vurulurken gördüm			
9. Ailemde bana kötü isimler takan birileri var			
10. Ailemden birisi beni o kadar kötü dövdü ki; çürüklerin ve yaraların izi uzun süre geçmedi.Öğretmenimin veya komşuların, tanıdıkların dikkatini çekti. Doktora ya da hastaneye gitmek zorunda kaldım. Bir yerlerim kırıldı.			
11. Annem-babam beni kaynar suyla veya kızgın bir şeyle yaktı.			
12. Annem- babam beni tokatlar.			
13. Annem- babam beni arada sırada cezalandırmak için çimdikler, saçımı çeker,itekler veya tekmeler.			
14. Annem- babam bana kızınca terlikle, sopayla veya başka bir şeyle vurur.			
15. Ailemde kendimi dövüşerek, ona vurarak ya da kaçarak korumak zorunda olduğum birileri var.			
16. Kemer, sopa, oklava veya benzeri sert cisimlerle dövülerek cezalandırılıyorum.			
17. Ailemdeki kişiler beni itip kakar			
18. Annem-babam benim nerede olduğumu bilmek ister.			

	Hiç	Zaman zaman	Sık sık
19.Evde veya ev dışında, ihtiyaç duyduğumda benimle ilgilenen birisi vardır.			
20. Annem- babam okulu kırmamı(kaçmamı,gitmemi) umursamaz.			
21. Annem- babam okulumu,öğretmenimi, notlarımı bilmek ister.			
22. Zayıf notlar alsam da ailem umursamaz.			
23. Hastalandığımda veya doktora gitmem gerektiğinde ailemden birisi beni götürür.			
24. Giyecek temiz çamaşır-kıyafet bulamadığımdan üstüm başım kirlidir.			
25. Mevsim ve hava durumuna uygun giyeceklerin vardır.			
26. Annem babam bana banyo yaptırır, yapmamı sağlar.			
27. Annem-babam içki veya sigara bulmama ve kullanmama karışmaz.			
28. Evde yiyecek yemek bulamadığım için bulduğumu atıştırarak karnımı doyururum.			
29. Gece yatacak yerim vardır.			
30. Annem-babam eve geç gelsem de fark etmezler.			
31. Üzüldüğümde, sıkıldığımda,ağladığımda ailemde benimle ilgilenen birisi olur.			
32. Yaşadığım evde sevildiğimi hissediyorum			
33. Ailemde bana güvenen birileri var.			
34. Ailem için önemli olduğumu hissediyorum.			
35. Ailede beni koruyan kollayan birileri vardır.			
36. Annem-babam sık sık sarhoştur			
37. Annem-babam diğer kardeşlerime benden daha fazla ilgi gösterir.			
38. Annem-babam akşamları eve ben yattuktan sonra gelirler.			
39. Zaman zaman karnımı doyurmak, ihtiyaçlarımı karşılamak için çalışmam gerekir.			
40. Okul dışındaki zamanlarımda ve tatillerde para karşılığı çalışırım.			
41. Ailemden birileri, benim okula gitmek yerine, çalışarak eve para getirmemi istiyor.			
42. Bir işte çalıştırıldığımda, bana verilmesi gereken parayı ailemden birisi alır.			
43. Bana para karşılığı çok zor, gücümün yetmediği işler yaptırıyorlar.			
44. Annem ve babam ihtiyacım olan ve istediğim şeyleri bana almazlar.			

EK – 3

SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ

Sevgili öğrenciler bu bölüm sizin yaşıңызdaki çocukların bazı davranışları hakkında görüşlerinizi almak üzere düzenlenmişti. Cevap vermeden önce her cümleyi dikkatle okuyunuz ve doğru yanıtlar veriniz, kesinlikle boş bırakmayınız. Sizin düşüncenize en uygun kutuya (X) koyacaksınız ve her cümle için sadece bir kutuyu işaretleyiniz Yardımlarınız için teşekkür ederim.

	Aynen böyle düşünüyorum	Böyle düşünüyorum - rum	Ne düşündüğümü pek bilemiyorum	Böyle düşünüyorum	Hiç böyle düşünmüyorum
1. Boks ya da güreş yapanlar birbirlerine ne kadar kızar ve öfkeli dövüşürlerse o kadar zevkli olur.					
2. Bir çocuk kendinden küçük olana kötü bir şekilde davranırsa, küçük olan da ona aynen karşılık verebilir. Bu karşılık verme her şekilde hatta gizli veya sinsice de olabilir.					
3. Erkek çocukların bazen dövüşmek istemeleri çok normaldir.					
4. Bazen bir tartışmayı yatıştırmak için tek yol gerçek bir kavgadır.					
5. Öğretmenler okulda itiş kakışa izin vermemelidirler. Çünkü birinin canı yanabilir.					
6. Çocuklar kavga edebilir. Çocukların kavgasına büyükler karışmamalıdır.					
7. Televizyonda çok fazla dövüş gösteriliyor.					
8. Sporcular kaba ve kırıcı oynamadıkları zaman futbol daha güzel bir oyun olur.					
9. Eğer bu dünyada yaşamak istiyorsan, sonu kavgaya da varsa haklarını savunmalısın.					

EK – 4

ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ

Sevgili öğrenciler bu bölüm sizin yaşıntıdaki çocukların bazı davranışları hakkında görüşlerinizi almak üzere düzenlenmiştir. Cevap vermeden önce her cümleyi dikkatle okuyunuz ve doğru yanıtlar veriniz, kesinlikle boş bırakmayınız. Sizin düşüncenize en uygun kutuya (X) koyacaksınız ve her cümle için sadece bir kutuyu işaretleyiniz Yardımlarınız için teşekkür ederim.

RBSÖ	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
1. Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.				
2. Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.				
3. Genelde kendime başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.				
4. Ben de diğer insanların bir çoğunun yapabileceği kadar birşeyler yapabilirim.				
5. Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.				
6. Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.				
7. Genel olarak kendimden memnunum.				
8. Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.				
9. Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığını düşünüyorum.				
10. Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığını düşünüyorum.				

EK – 5

KISA SEMPTOM ENVANTERİ

Aşağıda insanların bazen yaşadıkları belirtiler ve yakınmalar verilmiştir. Her maddeyi lütfen dikkatle okuyun daha sonra o belirtinin sizde bugün dahil son bir haftadır ne kadar var olduğunu uygun olan yere (X) şeklinde işaretleyin. Sadece bir yeri işaretlemeye ve hiç bir maddeyi atlamamaya özen gösterin. Yardımlarınız için teşekkür ederiz.

	Hiç yok	Biraz var	Orta dercede var	Epey var	Çok fazla var
1. Yaşamınıza son verme düşünceleri					
2. Yalnızlık hissetmek					
3. Hüzünlü, kederli hissetmek					
4. Hiç birşeye ilgi duymamak					
5. Gelecekle ilgili umutsuzluk					
6. Kendini değersiz görmek/ değersizlik duyguları					

T.C.
SAKARYA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

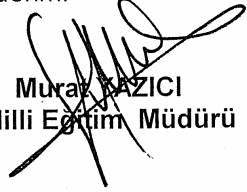
SAYI : B.08.4.MEM.4.54.00.05.01. 070 / **10034**
KONU : Anket

VALİLİK MAKAMINA
SAKARYA

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı öğrencisi Safiye YILDIZ(ARABACI); İlköğretim Okulu öğrencilerine yönelik **“İlköğretim II.Kademesindeki Çocuklara Yönelik İstismarın ve İhmalin Çeşitli Değişkenler Yönünden İncelenmesi”** konulu anket çalışması yapmak istediğini Sakarya Üniversitesinin 05.04.2006 tarih ve 1042 sayılı yazılarında belirtilmektedir.

Söz konusu Anketin dersleri aksatmamak kaydıyla uygulanması; Sorumluluğun Okul Müdürlüğüne ait olması şartı ile Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde, olurlarınızı arz ederim.

Murat SAZICI
Milli Eğitim Müdürü

OLUR.
6.../04/2006
Muammer AKSOY
Vali a.
Vali Yardımcısı

ÖZGEÇMİŞ

Safiye YILDIZ (ARABACI) 1981 Batı Almanya doğumludur. İlk ve orta öğrenimini Bursa Süleyman Çelebi Okulunda tamamladı. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nden 2004 yılında sınıf ikincisi olarak mezun oldu. 2004 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. Üniversite mezuniyetinden sonra 2005 yılında evlendi ve Milli Eğitim Bakanlığı sınıf öğretmenliği kadrosunda Adapazarı Vali Mustafa Uygur İlköğretim okulunda iş hayatına atıldı. Halen aynı okulda öğretmenlik yapmaktadır.